

**ISTANBULIN SOPIMUKSESSA SÄÄDETTYJEN RANGAISTUSTA
RASKAUTTAVIEN SEIKKOJEN TÄYTÄNTÖÖNPANO SUOMESSA –
NÄKÖKULMANA FYYSINEN PARISUHDEVÄKIVALTA**

Inka Ovaska, 511844

Rikosoikeus, vastuu ja vastuuseen asettaminen

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta

Lokakuu 2019

OVASKA INKA: Istanbulin sopimuksessa säädettyjen rangaistusta raskauttavien seikkojen täytäntöönpano Suomessa – näkökulmana fyysinen parisuhdeväkivalta

OTM-tutkielma, XIII + 86 s.

Rikosoikeus

Lokakuu 2019

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -järjestelmällä.

Tutkielman aiheena on Istanbulin sopimuksessa (Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta) säädettyjen rangaistusta raskauttavien seikkojen täytäntöönpano Suomessa. Istanbulin sopimuksen mukaan tietyt seikat, kuten rikoksen kohdistaminen läheiseen henkilöön ja tekojen toistuvuus tulee voida huomioda sopimuksessa määritellyissä rikoksissa rangaistusta raskauttavalla tavalla. Tutkimusaihetta on rajattu nykyisen tai entisen kumppanin tekemiin pahoinpitelyihin.

Keskeisin tutkimuskysymys on, miten nämä rangaistusta raskauttavat seikat on täytäntöön pantu Suomessa. Tutkimuskysymyksiin kuuluu, miten näitä raskauttavia seikkoja voidaan ottaa huomioon pahoinpitelyn törkeysarvioinnissa ja rangaistuksen määräämisessä voimassa olevan rikoslain mukaan. Työssä tutkitaan, miten Istanbulin sopimus on otettu huomioon oikeuskäytännössä pahoinpitelyn törkeysarvioinnissa ja rangaistuksen määräämisessä. Tutkielmassa siis selvitetään, vastaavatko Suomen suorittamat täytäntöönpanotoimet Istanbulin sopimuksen asettamia velvoitteita rangaistusten raskauttamiseen liittyen. Koska sopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä raskauttavien seikkojen perusteltiin tulevan huomioiduiksi rikosten törkeysarvioinnissa, yleisesti osana rangaistuksen määräämistä sekä rangaistuksen koventamisperusteiden nojalla, täytäntöönpanon arvioimiseksi työssä käsitellään aihetta näiden kaikkien seikkojen kannalta.

Kyseessä on rikoslainopillinen tutkimus. Tutkimuskysymyksiin vastataan oikeuskirjallisuuden, virallislähteiden ja oikeuskäytännön avulla. Keskeisenä lähteenä on sukupuolistunutta väkivaltaa käsittelevä oikeuskirjallisuus, kuten Niemi-Kiesiläisen Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta (2004) ja Niemen, Kainulaisen ja Honkatukian toimittama Sukupuolistunut väkivalta – oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma (2017).

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että vain osa Istanbulin sopimuksessa säädettyistä raskauttavista seikoista sisältyy rikoslakiin, ja seikkojen täytäntöönpano on jätetty lähinnä lainsoveltajien harkinnan varaan. Vaikka sopimusta on sovellettu joissakin hovioikeuksien tapauksissa, sen perusteella ei voida todeta oikeuskäytännön olevan vakiintunutta, varsinkaan, kun korkein oikeus ei ole soveltanut sopimusta. Raskauttavia seikkoja ei ole saatettu voimaan asianmukaisella tavalla, minkä vuoksi ne olisi syytä lisätä rikoslakiin rangaistuksen koventamisperusteiksi. Lisäksi pahoinpitely tulisi voida arvioida törkeäksi, jos kyseessä on vakava naiseen kohdistuva väkivalta tai lähisuhdeväkivalta, ja arvioinnissa tulisi voida ottaa paremmin huomioon sukupuolistuneen väkivallan piirteitä.

Asiasanat: rikosoikeus, Istanbulin sopimus, sukupuolistunut väkivalta, parisuhdeväkivalta, pahoinpitely, kvalifointiperuste, rangaistuksen määrääminen, koventamisperuste

SISÄLLYS

Sisällys.....	III
Lähteet	IV
Lyhenteet	XIII
1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimusaihe.....	1
1.2 Tutkimusmetodi ja -aineisto.....	6
2 ISTANBULIN SOPIMUS	11
2.1 Sukupuolistuneen väkivallan historiallinen konteksti.....	11
2.2 Sopimuksen tavoitteet ja sen asettamat velvoitteet.....	16
2.3 Raskauttavat seikat rangaistuksen määräämisessä.....	18
2.4 Sopimuksen täytäntöönpanon valvonta	19
3 ISTANBULIN SOPIMUKSEN VOIMAANSAATTAMINEN SUOMESSA.....	22
3.1 Parisuhdeväkivallan sääntelyn historiallinen konteksti	22
3.2 Istanbulin sopimuksen voimaansaattamisprosessi	27
4 PARISUHDEVÄKIVALLAN SÄÄNTELY ISTANBULIN SOPIMUKSEN NÄKÖKULMASTA	35
4.1 Pahoinpitelyrikokset.....	35
4.2 Rangaistuksen määrääminen	42
5 ISTANBULIN SOPIMUKSEN VAIKUTUKSET OIKEUSKÄYTÄNNÖSSÄ	49
5.1 Hovioikeudet.....	49
5.2 Korkein oikeus	56
6 RASKAUTTAVIEN SEIKKOJEN TÄYTÄNTÖÖNPANON ARVIOINTIA.....	64
6.1 Suomen sääntelystä käytyä keskustelua.....	64
6.2 Raportointi Greviolle	72
6.3 Näkökulmana naisiin kohdistuvan väkivallan sääntely Ruotsissa.....	75
6.4 Muutostarpeet raskauttavien seikkojen tehokkaaksi täytäntöönpanemiseksi	77
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	83

LÄHTEET

Kirjallisuus

Aarnio, Aulis: Mitä lainoppi on? Tammi 1978.

Alaattinoğlu, Daniela – Niemi, Johanna: Legal education – challenging the Finnish criminal law syllabus. Teoksessa *Contesting Femicide: Feminism and the Power of Law Revisited*. Routledge 2019.

Burman, Monica: The Ability of Criminal Law to Produce Gender Equality: Judicial Discourses in the Swedish Criminal Legal System. Julkaisussa *Violence Against Women* 2010, s. 173–188.

Frände, Dan: Yleinen rikosoikeus. 2. uudistettu painos. Edita 2012.

Frände, Dan – Matikkala, Jussi – Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Viljanen, Pekka – Wahlberg, Markus: Keskeiset rikokset. 4. uudistettu laitos. Edita 2018. (Keskeiset rikokset / kirjoittaja 2018)

Heiskanen, Markku – Piispa, Minna: Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Edita 1998.

– Väkivallan kustannukset kunnassa. Viranomaisten arviointiin perustuva tapaustutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja sen kustannuksista Hämeenlinnassa vuonna 2001. Valopaino 2002.

Hong, Tuuli: Valtion huolellisuusvelvoite kunniaan liittyvän väkivallan vastustamisessa. Teoksessa *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Vastapaino 2017, s. 305–323.

Husa, Jaakko: Oikeusvertailu. Teoria ja metodologia. Lakimiesliiton kustannus 2013.

Isotalo, Anu: Nuoriin kohdistuva seurustelusuhdeväkivalta poliisin rikosilmoitusaineistoissa. *Oikeus* 2017, s. 442–462.

Kainulainen, Heini – Honkatukia, Päivi – Niemi, Johanna: Kuka pelkää rikoksen uhria? Teoksessa *Suomalainen kriminaalipolitiikka. Näkökulmia teoriaan ja käytäntöön*. Tapio Lappi-Seppälän juhla-kirja. Helsingin yliopisto 2013, s. 93–112.

Kainulainen, Heini – Niemi, Johanna: Parisuhdeväkivallan tunnistaminen rikosoikeudellisessa järjestelmässä. Teoksessa *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Vastapaino 2017, s. 138–155.

Kaitue, Sanna – Nojonen, Taina – Släen, Anne: Yleistä muttei yksityistä – Oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. Edita, 2007.

Kivivuori, Janne: Feministinen väkivaltatutkimus: akateeminen liike ja ongelmallinen teoria. *Tieteessä tapahtuu* 2012, s. 24–38.

– Feministisen väkivaltatutkimuksen ongelmista. *Tieteessä tapahtuu* 2013, s. 42–44.

- Kotanen, Riikka*: Näkymättömästä näkökulmaksi. Parisuhdeväkivallan uhrit ja oikeudellisen sääntelyn muutos Suomessa. Unigrafia 2013.
- Lappi-Seppälä, Tapio*: Rikosten seuraamukset. WSTL 2000.
- Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Helenius, Dan – Koskinen, Pekka – Majanen, Martti – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka*: Rikosoikeus. Jatkuvasti päivitettävä versio. Alma Talent, 2019. <https://fokus-almatalent-fi.ezproxy.utu.fi/teos/GAIBXCJTBF#kohta:RIKOSOIKEUS/piste:b43> (Luettu 25.8.2019) (Rikosoikeus / kirjoittaja)
- Lappi-Seppälä, Tapio – Niemi, Hannu*: Seuraamusjärjestelmä 2017. Kontrollijärjestelmä tilastojen ja tutkimusten valossa. Katsauksia 32/2018. Helsingin yliopisto 2018.
- Lidman, Satu*: Väkivaltakulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia. Gaudeamus 2015.
- Matikkala, Jussi*: Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä. Edita 2010.
- Melander, Sakari*: EU-rikosoikeus. 2. uudistettu painos. Talentum 2015.
- Metso, Riina-Maria*: Miksi se ei vain lähde? Väkivaltainen parisuhde ja miten siitä pääsee irti. Atena 2018.
- Mikkonen, Tanja*: Amerikan sopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemisestä, rankaisemisesta ja poistamisesta (1994). Oikeus 2001, s. 281–290.
- Montoya, Celeste*: International Initiative and Domestic Reforms: European Unionin Efforts to Combat Violence against Women. *Politics & Gender* (5) 2009. s. 325–348.
- Niemi, Johanna*: Keskustelua sukupuolittuneesta väkivallasta. Oikeus 2013, s. 237–242.
- Niemi-Kiesiläinen, Johanna*: Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta. WSOY 2004.
- Rikosoikeuspolitiikka ja sukupuoli. Oikeus 2005, s. 225–240.
- Nordborg, Gudrun – Niemi-Kiesiläinen, Johanna*: Women’s Peace: A Criminal Law Reform in Sweden. Teoksessa *Responsible Selves. Women in the Nordic legal culture*. Ashgate Dartmouth 2001, s. 353–373.
- Nousiainen, Kevät – Chinkin, Christine*: Legal implications of EU accession to the Istanbul Convention. Publications Office of the European Union 2016.
- Nousiainen, Kevät – Pentikäinen, Merja*: Väkivallan vastaisen sopimuksen kivinen ratifiointi Suomessa. Oikeus 2013, s. 455–462. (Nousiainen – Pentikäinen 2013a).
- Rise and fall of the CEDAW in Finland: time to reclaim its impetus. Teoksessa *Women’s Human Rights. CEDAW in International, Regional and National Law*. Cambridge University Press 2013, s. 557–587. (Nousiainen – Pentikäinen 2013b).
  - Naisiin kohdistunut väkivalta ihmisoikeuskysymyksenä. Teoksessa *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Vastapaino 2017, s. 51–67.

- Nousiainen, Kevät – Pylkkänen, Anu*: Sukupuoli ja oikeuden yhdenvertaisuus. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunta 2001.
- Pentikäinen, Merja*: Naiset. Teoksessa *Ihmisoikeudet 2000-luvulla*. Sopimuksia ja asiakirjoja. Edita 2002, s. 544–658.
- Ihmisoikeudet – Kehityksestä, merkityksestä ja haasteista; ihmisoikeuskulttuurin ohuudesta Suomessa. Teoksessa *Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 50 vuotta*. Turun yliopisto 2011, s. 497–516.
- Piispa, Minna – Heiskanen, Markku*: Väkivallan hinta. Naisiin kohdistuvan väkivallan kustannukset Suomessa. Yliopistopaino 2000.
- Sukupuoli ja väkivalta tilastoissa. Teoksessa *Sukupuolistunut väkivalta*. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Vastapaino 2017, s. 68–86.
- Piispa, Minna – Heiskanen, Markku, – Kääriäinen, Juha – Sirén, Reino*: Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2006.
- Pirjatanniemi, Elina*: Haastavatko ihmisoikeudet Suomen kriminaalipolitiikan? *Oikeus* 2011, s. 154–174.
- Ronkainen, Suvi*: Mitä väkivalta on? Teoksessa *Sukupuolistunut väkivalta*. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Vastapaino 2017, s. 19–35.
- Ronkainen, Suvi – Husso, Marita*: Sukupuolen ja väkivallan tutkimuksen yhteiskunnallinen relevanssi. *Tieteessä tapahtuu* 2013, s. 51–53.
- Ruuskanen, Minna*: Hätävarjelu ja parisuhdeväkivalta. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2005.
- Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti*: Rikosoikeuden yleinen osa. Vastuuoppi. 2. uudistettu painos. Talentum 2013.
- Rikosoikeus. Rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. 3. uudistettu painos. Talentum 2016.
- Tikkala, Niko*: Rikoslain tulkinnasta II: Kunniaan liittyvän väkivallan eskaloituminen ”kunniamurhaksi” (KKO 2017:52). Edilex 2018. www.edilex.fi/artikkelit/19024 (Luettu 31.8.2019).
- Tuori, Kaarlo*: Kriittinen oikeuspositivismi. Werner Söderström lakitieto 2000.
- Törmä, Sinikka – Pentikäinen, Merja*: Tavoitteena naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja perheväkivallasta vapaa Suomi. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmasta Istanbulin sopimuksen toimeenpanoon. Sosiaali- ja terveysministeriö 2016.
- Utriainen, Terttu*: Raiskaus rikosoikeudellisena ongelmana. Lapin yliopistokustannus 2013.
- Viljanen, Pekka*: KKO 2018:22. Yhdyskuntapalvelun tuomitsemisedellytykset. Teoksessa *KKO:n ratkaisut kommentein 2018:I*. Jatkuvasti päivitettävä versio. Alma Talent, 2018. <https://fokus-almatalent-fi.ezproxy.utu.fi/teos/BAXBBXATIEEDBAXB#avaa%20ja%20n%C3%A4yt%C3%A4>

/kohta:KKO((:N((20)RATKAISUT((20)KOMMENTEIN((20)2018(((I((20):KKO((20)2018(((22((20)Yhdyskuntapalvelun((20)tuomitsemisedellytykset((20)/piste:b14283 (Luettu 3.10.2019).

Wemrell, Maria – Stjernlöf, Sara – Aenishänslin, Justine – Lila, Marisol – Gracia, Enrique – Ivert, Anna-Karin: Towards understanding the Nordic paradox: A review of qualitative interview studies on intimate partner violence against women (IPVAW) in Sweden. Sociology Compass 2019.

Internet-lähteet

Amnesty International Submission to the Group of Experts on Action Against Violence Against Women and Domestic Violence (Grevio) on the Implementation of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence in Finland. Finland: Insufficient implementation of the Istanbul Convention. https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/frantic/amnesty-fi/2018/06/01152032/Amnesty-International-submission-for-the-GREVIO-of-Finland_Final.pdf (Luettu 6.10.2019).

Amnesty International Suomen osasto 14/2018. Lausunto oikeusministeriön arviomuistiosta rikoslain viimeaikaisesta kehityksestä ja tulevista kehitystarpeista (OMML 7/2018). <https://lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/ParticipationNonJsShowReport?proposalId=a45a43ec-c9b9-4bd3-8b5a-b41bf4cc5730> (Luettu 5.10.2019).

Committee of Ministers. Council of Europe Portal. <https://www.coe.int/en/web/cm/home?desktop=false> (Luettu 14.8.2019).

Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Monitoring mechanism. <https://rm.coe.int/16806fcd9d> (Luettu 15.8.2019).

Euroopan neuvosto lyhyesti: Jäsenvaltiot. Council of Europe Portal. <https://www.coe.int/fi/web/about-us/our-member-states> (Luettu 10.6.2019).

European Institute for Gender Equality: Gender Equality Index 2017. <https://eige.europa.eu/gender-equality-index> (Luettu 6.10.2019).

European Union Agency for Fundamental rights: Violence against women: an EU-wide survey. 2014. <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/survey-data-explorer-violence-against-women-survey> (Luettu 26.5.2019).

Hovioikeus mittasi laittoman uhkauksen, viiden pahoinpitelyn, vapaudenriiston ja oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamisen rangaistusta – asiassa oli huomioitava myös Istanbulin sopimus. Edilex. Uutiset. Rikos- ja prosessioikeus. <https://www-edilex-fi.ezproxy.utu.fi/uutiset/54861?allWords=istanbulin+sopimus&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearchKey=682438> (Luettu 15.9.2019).

Ihmisoikeusjuristi teki valituksen Suomesta YK:n komitealle – Suomi ei suojele naisia riittävän hyvin väkivallalta. Ihmisoikeusliitto, 20.5.2017. <https://ihmisoikeusliitto.fi/merjapentikainen-teki-valituksen-suomesta-yk/>. (Luettu 16.8.2019).

Ihmisoikeusvaltuutettu – Commissioner for human rights. Eduskunta.
<https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/kirjasto/aineistot/kv-jarjestot/euroopanuevosto/Sivut/Ihmisoikeusvaltuutettu.aspx> (Luettu 20.8.2019).

Istanbul Convention. Action against violence against women and domestic violence. Council of Europe Portal. About Monitoring. <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/about-monitoring1> (Luettu 14.8.2019).

- Grevio. <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio> (Luettu 14.8.2019).
- Historical background. <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/historical-background> (Luettu 11.6.2019).
- NGOs. [https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/ngo#{%221672146%22:\[3\]}](https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/ngo#{%221672146%22:[3]}) (Luettu 14.8.2019).
- Provisional timetable for the first (baseline) evaluation procedure: 2016–2023. (Luettu 14.8.2019).
- Steps in the first (baseline) evaluation procedure. [https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/steps-in-the-first-baseline-evaluation-procedure#{"21392012":\[5\]}](https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/steps-in-the-first-baseline-evaluation-procedure#{) (Luettu 14.8.2019).

Lausuntopalvelu: Lausuntopyynnöt. Arvomuistio rangaistusten oikeasuhtaisuudesta. <https://lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/ParticipationNonJsShowReport?proposalId=a45a43ec-c9b9-4bd3-8b5a-b41bf4cc5730> (Luettu 13.10.2019).

Lyömätön Linja Espoossa ry: Lausunto. Arviomuistio rikoslain viimeaikaisesta kehityksestä ja tulevista kehitystarpeista.
<https://lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/ParticipationNonJsShowReport?proposalId=a45a43ec-c9b9-4bd3-8b5a-b41bf4cc5730> (Luettu 13.10.2019).

Maria Akatemia ry: Lausunto. Arviomuistio rikoslain viimeaikaisesta kehityksestä ja tulevista kehitystarpeista.
<https://lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/ParticipationNonJsShowReport?proposalId=a45a43ec-c9b9-4bd3-8b5a-b41bf4cc5730> (Luettu 13.10.2019).

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry: Lausunto: Arviomuistio rikoslain viimeaikaisesta kehityksestä ja tulevista kehitystarpeista.
<https://lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/ParticipationNonJsShowReport?proposalId=a45a43ec-c9b9-4bd3-8b5a-b41bf4cc5730> (Luettu 13.10.2019).

NGO Parallel Report on the implementation of the Istanbul Convention in Finland 2018.
<https://ensijaturvakotienliitto.fi/wp-content/uploads/2018/05/Finland-NGO-Parallel-Report-of-the-Istanbul-Convention-for-GREVI0.pdf?x52679> (Luettu 6.10.2019).

Niemi, Johanna: Lausunto: Arviomuistio rikoslain viimeaikaisesta kehityksestä ja tulevista kehitystarpeista.
<https://lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/ParticipationNonJsShowReport?proposalId=a45a43ec-c9b9-4bd3-8b5a-b41bf4cc5730> (Luettu 13.10.2019).

Nuotio, Kimmo: Lausunto muistiosta Arviomuistio rikoslain viimeaikaisesta kehityksestä ja tulevista kehitystarpeista. Eräät seksuaali-, väkivalta-, rattijuopumus- ja talousrikokset. Oikeusministeriö, Mietintöjä ja lausuntoja 7/2018. <https://lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/ParticipationNonJsShowReport?proposalId=a45a43ec-c9b9-4bd3-8b5a-b41bf4cc5730> (Luettu 13.10.2019).

Parlamentaarinen yleiskokous – Parliamentary assembly (PACE). Eduskunta. <https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/kirjasto/aineistot/kv-jarjestot/euroopanuevosto/Sivut/Parlamentaarinen-yleiskokous.aspx> (Luettu 14.8.2019).

Tasa-arvovaltuutettu: Lausunnot. <https://www.tasa-arvo.fi/lausunnot> (Luettu 20.10.2019).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Nollalinja-puhelinpalvelun tuntee jo lähes joka toinen lähisuhdeväkivaltaa kokenut. Ajankohtaista 2019. <https://thl.fi/fi/-/nollalinja-puhelinpalvelun-tuntee-jo-lahes-joka-toinen-lahisuhdevakivaltaa-kokenut> (Luettu 28.5.2019).

Treaty Office. Chart of signatures and ratifications of Treaty 210. Council of Europe Portal. <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures> (Luettu 12.6.2019).

YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevältä komitealta ratkaisu perheväkivaltaa ja lapsen huoltajuutta koskevassa asiassa. Ulkoministeriö, tiedote 6.4.2018. https://vnk.fi/web/vn/artikkeli/-/asset_publisher/yk-n-naisten-syrjinnan-poistamista-kasittelevalta-komitealta-ratkaisu-perhevakivaltaa-ja-lapsen-huoltajuutta-koskevassa-asiassa. (Luettu 16.8.2019).

YK:hon vedonnut asianajaja: ”En voi hyväksyä sitä, miten Suomessa kohdellaan perheväkivallan uhreja”. Aamulehti, 12.2.2017. <https://www.aamulehti.fi/a/24271613> (Luettu 16.8.2019).

Virallislähteet

Baseline Report by the Government of Finland on measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence 2018.

Beijing Declaration and Platform for Action. United Nations 1995.

CETS No. 210. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Council of Europe 2011.

CEDAW General Recommendation No. 19. Violence against women. United Nations Committee on the Elimination of Discrimination against Women. A/47/38, 1992.

Concluding observations of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women: Finland. Committee on the Elimination of Discrimination against Women. CEDAW/C/FIN/CO/6, 2008.

- Concluding observations on the seventh periodic report of Finland.* Committee on the Elimination of Discrimination against Women. CEDAW/C/FIN/CO/7, 2014.
- Declaration on the Elimination of Violence against Women.* United Nations General Assembly. A/RES/48/104, 1993.
- Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence.* Council of Europe 2011.
- Grevio.* Rules of Procedure 2015.
- Grevio's Baseline Evaluation Report Finland.* Grevio's (Baseline) Evaluation Report on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention). GREVIO/Inf(2019)9, 2019.
- Grevio's Baseline Evaluation Report Sweden.* Grevio's (Baseline) Evaluation Report on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention). GREVIO/Inf(2018)15, 2019.
- HE 94/1993 vp:* Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.
- HE 144/2003 vp:* Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lähestymiskiellosta annetun lain muuttamisesta ja laiksi rikoslain 21 luvun 17 §:n kumoamisesta.
- HE 78/2010 vp:* Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain 21 luvun 16 §:n muuttamisesta.
- HE 155/2014 vp:* Hallituksen esitys eduskunnalle naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta, rikoslain 1 luvun 11 §:n muuttamisesta ja ulkomaalaislain 54 §:n muuttamisesta.
- LaVM 22/1994 vp:* Lakivaliokunnan mietintö N:o 22/1994 vp Rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.
- LaVM 13/2001 vp:* Lakivaliokunnan mietintö 13/2001 vp. Hallituksen esitys laeiksi rikoslain ja pakkokeinolain 5 luvun 11 §:n muuttamisesta.
- LaVM 2/2004 vp:* Lakivaliokunnan mietintö 2/2004 vp. Hallituksen esitys laiksi lähestymiskiellosta annetun lain muuttamisesta ja laiksi rikoslain 21 luvun 17 §:n kumoamisesta.
- Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamista valmistelleen työryhmän mietintö.* Ulkoasiainministeriö 2013.

Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 7/2018: Arviomuistio rikoslain viimeaikaisesta kehityksestä ja tulevista kehitystarpeista Eräät seksuaali-, väkivalta-, rattijuopumus- ja talousrikokset.

Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. General Assembly. A/RES/54/4, 1999.

Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelma 6.6.2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:23.

Report by Nils Muižnieks. Commissioner for Human Rights of the Council of Europe. Following his visit to Finland from 11 to 13 June 2012. CommDH(2012)27, 2012.

Sosiaali- ja terveysministeriö: Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn poikkihallinnollisen virkamiestyöryhmän loppuraportti naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmasta 2010–2015 Istanbulin sopimuksen velvoitteiden toimeenpanon valossa. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:51.

– Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma 2018–2021. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:16.

TAS/139/2018: Tasa-arvovaltuutetun lausunto 27.4.2018. Lausuntopyyntö rangaistusten oikeasuhtaisuutta käsittelevästä arviomuistiosta.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Lähisuhdeväkivalta 2017. Tilastoraportti 40/2018.

TyVM 15/2014 vp: Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan mietintö 15/214 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta, rikoslain 1 luvun 11 §:n muuttamisesta ja ulkomaalaislain 54 §:n muuttamisesta.

Oikeustapaukset

Korkein oikeus

KKO 1989:141

KKO 1998:1

KKO 2009:36

KKO 2012:9

KKO 2017:52

KKO 2018:22

KKO 2019:17

KKO 4.6.2019 954

VL: 2019-16

Hovioikeudet

HHO 16.1.2018 101562

THO 15.1.2019 29

VHO 21.10.2016 143418

VHO 5.12.2017 149718

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

Opuz v. Turkki, 9.6.2009, 33401/02

CEDAW-komitea

J.I. v. Finland, 5.3.2018, CEDAW/C/69/D/103/2016

LYHENTEET

CEDAW	Kaikkinaisten naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women)
CETS	Council of Europe Treaty Series
EIGE	Euroopan tasa-arvoinstituutti (European Institute for Gender Equality)
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
FRA	Euroopan perusoikeusvirasto (European Union Agency for Fundamental Rights)
Grevio	Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä (the Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence)
HHO	Helsingin hovioikeus
HO	hovioikeus
ibid.	viittauksen kohde sama kuin edellisessä
KKO	korkein oikeus
LaVM	lakivaliokunnan mietintö
NGO	kolmannen sektorin toimija (non-governmental organisation)
RL	rikoslaki (39/1889)
ROL	laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (698/1997)
TAS	tasa-arvoaltuutettu
THL	Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
THO	Turun hovioikeus
TyVM	työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan mietintö
VHO	Vaasan hovioikeus
VL	valituslupa
YK	Yhdistyneet kansakunnat

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimusaihe

Euroopan perusoikeusviraston vuonna 2014 julkaiseman tutkimuksen mukaan Suomessa 27 prosenttia naisista on kokenut fyysistä parisuhdeväkivaltaa viidennetoista ikävuotensa jälkeen. EU-maiden keskiarvo on 20 prosenttia. Suomi on tutkimuksen mukaan yksi Euroopan väkivaltaisimmista maista naisia kohtaan.¹ Koska parisuhdeväkivalta on merkittävä ongelma Suomessa, siihen on tärkeää puuttua myös oikeudellisin keinoin.²

Parisuhdeväkivalta on yleisesti ottaen sukupuolistunutta, ja suurimmassa osassa tapauksista tekijänä on mies ja uhrina nainen. Sukupuolistuneessa väkivallassa sukupuoli vaikuttaa esimerkiksi itse väkivaltatekoon, sen ilmoittamiseen tai siitä seuranneeseen rikosprosessiin. Sukupuolistuneella väkivallalla on erityispiirteitä, joilla se poikkeaa muusta väkivallasta. Erityispiirteinä voidaan mainita esimerkiksi tekijän ja uhrin välinen valta-asema, väkivallan jatkuvuus, uhrin henkinen alistaminen sekä väkivallan eri muodot. Sukupuolistunut väkivalta jatkuu usein pitkään ja muuttuu yhä vakavammaksi ja useammin toistuvaksi. Väkivallan vaikutukset ovat vakavia.³

---

¹ *FRA* 2014. Tutkimuksessa kysyttiin myös muista väkivallan muodoista, väkivallan seurauksista ja asenteista väkivaltaan liittyen. Kaiken kaikkiaan tulokset ovat Suomen osalta huolestuttavia. Parisuhdeväkivallan määrästä on tehty myös kansallisia tutkimuksia, ks. *Heiskanen – Piispa* 1998; *Piispa – Heiskanen – Kääriäinen – Sirén* 2006; *Piispa – Heiskanen* 2017.

² Ks. *Niemi-Kiesiläinen* 2004, s. 385–392.

³ *Lidman* 2015, s. 59–66. Ks. sukupuolistuneen väkivallan määritelmästä ja parisuhdeväkivallan sukupuolistuneisuudesta *Ronkainen* 2017, s. 29–33. Parisuhdeväkivaltaa käsittelevissä tutkimuksissa käytetään käsitteitä sukupuolistunut väkivalta ja sukupuolittunut väkivalta, ja esimerkiksi *Lidman* käyttää sukupuolittuneen väkivallan käsitettä. *Ronkaisen* mukaan käsitteissä on vivahde-ero, ja olen päätenyt käyttämään työssäni käsitettä sukupuolistunut väkivalta. Ks. parisuhdeväkivallan dynamiikasta myös *Metso* 2018. Teoksessa on haastateltu väkivaltaa kokeneita naisia ja siinä kuvataan sukupuolistuneen väkivallan piirteitä heidän kokemuksensa pohjalta. Siinä valaistaan myös suhteesta irti pääsemisen vaikeutta.

Suomessa on 1.8.2015 tullut voimaan Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta, jota kutsutaan Istanbulin sopimukseksi.⁴ Sopimus on merkittävä edistysaskel perheväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi, mutta sen vaikutukset riippuvat siitä, millaisiin toimenpiteisiin sen toimeenpanemiseksi ryhdytään käytännössä.⁵ Istanbulin sopimus asettaa valtioille useita velvoitteita, kuten ehkäistä väkivaltaa kokonaisvaltaisesti (III luku), suojella ja tukea väkivallan uhreja (IV luku) ja toteuttaa sopimuksessa asetetut vaatimukset aineellista oikeutta koskien (V luku). Velvoitteiden toimeenpanemiseksi Suomessa on toteutettu erinäisiä toimia, kuten perustettu ympärivuorokautinen auttava puhelin sekä lisätty turvakoteja väkivallan uhreille, ja nämä toimet ovat olleet esillä myös mediassa⁶.

Istanbulin sopimus velvoittaa sopimusvaltioita toteuttamaan myös tarvittavat rikosoikeudelliset toimet tavoitteiden saavuttamiseksi. Istanbulin sopimuksen tavoitteisiin lukeutuu 1 artiklan mukaan:

- a. suojella naisia kaikilta väkivallan muodoilta sekä ehkäistä ja poistaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa ja saattaa väkivallantekijät syytteeseen

Istanbulin sopimuksessa säädetään naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan rangaistavuudesta ja rangaistuksen määräämisessä huomioitavista seikoista. Sopimuksen 45 artiklan mukaan:

Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että tämän yleissopimuksen mukaisesti rangaistaviksi säädetävistä teoista voidaan määrätä tehokkaat, oikeasuhteiset ja varoittavat seuraamukset niiden vakavuuden mukaan. Näihin seuraamuksiin sisältyvät tarvittaessa vankeusrangaistukset, joiden perusteella henkilö voidaan luovuttaa rikoksen johdosta.

---

⁴ *CETS No. 210*. Sopimus on saatettu Suomessa voimaan naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetulla lailla (375/2015) ja sen nojalla annetulla valtioneuvoston asetuksella naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta (53/2015).

⁵ Ks. *Nousiainen – Pentikäinen 2017*, s. 67.

⁶ Esimerkiksi ympärivuorokautisesta Nollalinja-puhelinpalvelusta on kuullut 41 % suomalaisista. *THL 2019*.

Sopimuksen 46 artiklassa säädetään raskauttavista seikoista rangaistuksen määräämisessä:

Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että seuraavat seikat voidaan kansallisen lain asianomaisten säännösten mukaisesti ottaa huomioon raskauttavina seikkoina määrättäessä rangaistusta tämän yleissopimuksen mukaisesti rangaistaviksi säädetävistä teoista, jolleivät nämä seikat jo kuulu kyseisen rikoksen tunnusmerkistöön:

- a. rikoksen on kohdistanut entiseen tai nykyiseen kansallisessa laissa tunnustettuun puolisoon tai kumppaniin perheen jäsen, uhrin kanssa yhdessä asuva henkilö tai valta-asemaansa väärin käyttänyt henkilö;
- b. rikos tai toisiinsa liittyvät rikokset on tehty toistuvasti;
- c. rikos on kohdistettu henkilöön, jonka erityiset seikat ovat tehneet haavoittuvaksi;
- d. rikos on kohdistettu lapseen tai tehty lapsen läsnä ollessa;
- e. rikoksen on tehnyt kaksi tai useampia henkilöitä yhdessä;
- f. ennen rikosta tai sen yhteydessä on käytetty erityisen raakaa väkivaltaa;
- g. rikos on tehty käyttämällä aseita tai uhkaamalla aseella;
- h. rikoksesta on aiheutunut uhrille vakavaa ruumiillista tai henkistä haittaa;
- i. rikoksentehtyjä on aiemmin tuomittu samanlaisesta rikoksesta.

Näistä Istanbulin sopimuksen asettamista velvoitteista huolimatta rikoslakia (RL 39/1889) ei ole muutettu esimerkiksi törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistön (RL 21:6) taikka rangaistuksen koventamisperusteiden (RL 6:5) osalta. Istanbulin sopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä Suomessa katsottiin, että rikoslaki täyttää jo sopimuksen 46 artiklan edellytykset. Tätä perusteltiin sillä, että osa näistä seikoista sisältyy jo rikosten kvalifiointiperusteisiin ja niitä voidaan huomioida rikoksen törkeyden arvioinnissa kokonaisuutena, tuomareilla on paljon harkintavaltaa oikeudenmukaisen rangaistuksen määräämisessä ja rangaistusta voidaan koventaa tekijän aikaisemman rikollisuuden perusteella.⁷

---

⁷ HE 155/2014 vp, s. 59–60.

Tulkinta siitä, että Suomen rikoslaki täyttää jo valmiiksi Istanbulin sopimuksen asettamat velvoitteet raskauttavien seikkojen osalta on saanut kritiikkiä osakseen. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty näkemyksiä siitä, että Istanbulin sopimuksen asettamia velvoitteita ei ole pantu Suomessa täytäntöön riittävällä tavalla, eikä pitkään jatkunut parisuhdeväkivalta vaikuta rangaistukseen ankaruuteen.⁸ Rangaistusta mitattaessa Suomessa voidaan ottaa koventamisperusteena (RL 6:5) huomioon tekijän aikaisempi rikollisuus, mutta se soveltuu vain tekoihin, joista tekijä on tuomittu aikaisemmin. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty kritiikkiä siitä, että rikoslaki ei nykyisessä muodossaan huomioi sukupuolistuneen väkivallan piirteitä ja vakavuutta riittävällä tavalla sekä esitetty ehdotuksia rikoslain muuttamiseksi.⁹ Myös esimerkiksi tasa-arvovaltuutettu on katsonut, ettei Istanbulin sopimuksen aineellisoikeudellisia velvoitteita ole huomioitu Suomessa.¹⁰ Aihe on erittäin ajankohtainen, sillä Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanoa valvova asiantuntijaryhmä Grevio on antanut juuri syksyllä 2019 raporttinsa Suomen suorittamia täytäntöönpanotoimia koskien.¹¹

Istanbulin sopimus ei ole vielä ollut voimassa kovin pitkään, joten sen vaikutuksia Suomessa ei ole vielä tutkittu kovin laajasti. Koska Istanbulin sopimuksen asettamien rikosoikeudellisten velvoitteiden toteuttamisesta Suomessa on esitetty erilaisia tulkintoja, on tärkeää tutkia, miten sopimuksen täytäntöönpanosta on huolehdittu Suomessa. Olen siten valinnut tutkimusaiheekseni Istanbulin sopimuksessa 46 artiklassa säädettyjen raskauttavien seikkojen täytäntöönpanon Suomessa fyysisen parisuhdeväkivallan näkökulmasta.

Olen rajannut aihetta koskemaan vain parisuhteessa tapahtuneita pahoinpitelyitä. Tutkin tapauksia, joissa väkivallantekijänä on siis nykyinen tai entinen kumppani. Rajauksen vuoksi en käsittele kaikkea lähisuhdeväkivaltaa tai naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, minkä vuoksi en

---

⁸ *Kainulainen – Niemi* 2017, s. 151–152.

⁹ *Kainulainen – Niemi* 2017, s. 154–155; *Nousiainen – Pentikäinen* 2017, s. 63–67. Erityisesti kunniaan liittyvän väkivallan kannalta *Hong* 2017, s. 313–317.

¹⁰ *TAS/139/2018*.

¹¹ *Grevio's Baseline Evaluation Report Finland* 2019.

käy läpi työssäni esimerkiksi tapauksia, joissa lähisuhdeväkivallan kohteena on lapsi. En myöskään käsittele esimerkiksi seksuaalista väkivaltaa.

Istanbulin sopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä lakimuutosten tarpeettomuutta perusteltiin raskauttavien seikkojen osalta sillä, että osa niistä sisältyy rikosten kvalifiointiperusteisiin ja niitä voidaan ottaa huomioon rikoksen törkeyden arvioinnissa kokonaisuutena. Lisäksi katsottiin, että tuomareilla on yleisesti paljon harkintavaltaa rangaistuksen määräämisessä, ja tekijän aikaisempi rikollisuus sisältyy rangaistuksen koventamisperusteisiin.¹² Jotta voin arvioida raskauttavien seikkojen täytäntöönpanoa Suomessa, käsittelem tutkielmassani sekä pahoinpitelyn törkeysarviointia että rangaistuksen määräämistä. Aihe on sinänsä laaja, koska raskauttavat seikat voidaan huomioida useissa eri vaiheissa. Käsittelem siten pahoinpitelyn kvalifiointiperusteita, teon törkeysarviointia kokonaisuutena ja rangaistuksen määräämistä, johon sisältyy esimerkiksi rangaistuslajin valinta, rangaistuksen mittaaminen ja sen yhteydessä huomioitavat koventamisperusteet. Nämä kaikki seikat vaikuttavat osaltaan rangaistuksen ankaruuteen.¹³ Nämä eri kysymykset ja vaiheet tulevat arvioitaviksi myös löytämissäni oikeustapauksissa ja tapausten arvioimiseksi aiheita on perusteltua käsitellä tällä laajuudella. Jos rajaisin aiheen esimerkiksi vain pahoinpitelyiden törkeysarviointiin, en pystyisi arvioimaan raskauttavien seikkojen täytäntöönpanoa kokonaisuudessaan fyysisen parisuhdeväkivallan kannalta.

Keskeisin tutkimuskysymykseni on, *miten Istanbulin sopimuksessa säädetyt rangaistusta raskauttavat seikat on täytäntöönpantu Suomessa*. Pyrin selvittämään, *miten näitä raskauttavia seikkoja voidaan ottaa huomioon pahoinpitelyn törkeysarvioinnissa ja rangaistuksen määräämisessä voimassa olevan rikoslain mukaan*. Lisäksi tutkimuskysymyksiini kuuluu, *miten Istanbulin sopimus on otettu huomioon oikeuskäytännössä pahoinpitelyn törkeysarvioinnissa ja rangaistuksen määräämisessä nykyiseen tai entiseen kumppaniin*

---

¹² HE 155/2014 vp, s. 60–61.

¹³ Rangaistuksen määräämiseen kuuluu useita eri osaratkaisuja, jotka ovat osittain päällekkäisiä. Rangaistuksen määräämiseen kuuluvat seuraavat ratkaisut: asteikon vahvistaminen, lajinvalinta, rangaistuksen mittaaminen, vähennykset sekä muut rangaistusta koskevat lausumat. *Tapani – Tolvanen 2016*, s. 15–16.

kohdistuneissa pahoinpitelytapauksissa. Haluan selvittää, vastaavatko Suomen suorittamat täytäntöönpanotoimet Istanbulin sopimuksen asettamia velvoitteita rangaistuksen ankaroitamiseen liittyen.

1.2 Tutkimusmetodi ja -aineisto

Tutkimusmetodini on lainoppi, eli pyrin tulkitsemaan ja systematisoimaan oikeutta.¹⁴ Lainopin tehtävänä on selvittää oikeussäännösten sisältöä ja systematisoida oikeutta erilaisten lähteiden, kuten oikeuskäytännön ja -kirjallisuuden avulla.¹⁵ Tutkin siis, miten aihetta on arvioitu oikeuskirjallisuudessa ja miten sitä on tulkittu oikeuskäytännössä hovioikeuksissa sekä korkeimmassa oikeudessa. Vaikka oikeuskäytäntöä voidaan käyttää lähteenä laintulkinnassa, tarkastelen sitä kuitenkin kriittisesti ja vertailen tapauksissa tehtyjä tulkintoja.

En ainoastaan kuvaile nykyistä oikeustilaa, vaan esitän siihen liittyen myös perustelluksi katsomaani kritiikkiä. Näkökulmanani on kansainvälinen sopimus, jonka asettamiin velvoitteisiin vertaan Suomen rikoslakia. Istanbulin sopimuksen artiklat toimivat siten mittapuuna täytäntöönpanotoimien arvioinnissa¹⁶. Pyrin kuitenkin ottamaan huomioon erilaisia aiheesta esitettyjä argumentteja. Teen tutkimusta sukupuolistuneen väkivallan näkökulmasta.¹⁷ Kohdistan kritiikkiä sekä lainsäätäjiin että lainsoveltajiin.

---

¹⁴ Oikeustiede on yhtä aikaa tieteellinen ja oikeudellinen käytäntö, joka tutkii, muokkaa sekä uusintaa oikeutta. *Tuori* 2000, s. 302–313.

¹⁵ *Aarnio* 1978, s. 52–59.

¹⁶ Ks. metodista *Hong* 2017, s. 309.

¹⁷ Sukupuolistuneen väkivallan tutkimuksesta ja sen tutkimusmetodeista on käyty keskustelua, ks. esim. *Niemi* 2013.

Käytän tutkimuksessani jossain määrin myös oikeusvertailevaa metodologia.¹⁸ Vertaan Suomen parisuhdeväkivaltaan liittyvää rikoslainsäädäntöä Ruotsin oikeuteen. Ruotsissa rikoslakiin on lisätty tunnusmerkistö törkeästä naisrauharikoksesta (Brottsbalk, 4 kapitel 4a §), jolla pyritään huomioimaan parisuhdeväkivallan piirteitä.¹⁹ Käsittelen tutkimuksessani myös Ruotsin oikeutta tältä osin ja vertaan Suomen sääntelyä siihen. Oikeusvertaileva metodi toimii kuitenkin vain lisänä lainopilliseen tutkimukseen, eikä se ole pääosassa tutkimuksessa. Tuon esiin myös jonkin verran oikeushistoriallista näkökulmaa, kun käsittelen sukupuolistuneen väkivallan sääntelyn taustoja.

Tutkimuksestani voi olla hyötyä ainakin lainsäätäjille, sillä tutkin Istanbulin sopimuksessa säädettyjen velvollisuuksien täytäntöönpanoa. Myös lainsoveltajat voivat hyötyä tutkimuksesta, sillä heille on jätetty Istanbulin sopimuksen raskauttavien seikkojen soveltamisessa paljon harkinnanvaraa. Käsittelen myös oikeuskäytäntöä ja esitän kritiikkiä tiettyjen tulkintojen osalta. Käytän aineistonani oikeuskirjallisuuden lisäksi esimerkiksi lakien esitöitä sekä lausuntoja Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanoon liittyen. Muun muassa raportit Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanosta sekä kolmannen sektorin järjestöjen lausunnot niihin liittyen ovat myös relevantteja lähteitä.

Oikeuskirjallisuudesta käytän suurilta osin sellaisia lähteitä, joissa nimenomaisesti käsitellään sukupuolistunutta väkivaltaa. Aiheesta on kirjoitettu rajallisesti, mikä taas rajaa lähdeaineistoani. Olen kiinnittänyt huomiota siihen, että niin sanottujen perinteisten rikosoikeustieteilijöiden teksteissä ei käsitellä naiseen kohdistuvaa väkivaltaa tai siihen liittyviä näkökulmia lähes ollenkaan. Perinteiset rikosoikeustieteilijät ovat yleensä miehiä, kun taas sukupuolistuneen väkivallan tutkiminen on ainakin Suomessa kiinnostanut lähestulkoon ainoastaan naisia. Esimerkiksi perinteistä rikosoikeudellista kirjallisuutta ovat kirjoittaneet Jussi Tapani, Matti Tolvanen, Dan Frände, Tapio Lappi-Seppälä ja Jussi Matikkala. Sukupuolistunutta väkivaltaa ovat taas käsitelleet muun muassa Johanna Niemi, Kevät

---

¹⁸ Oikeusvertailevasta metodista *Husa* 2013.

¹⁹ *Burman* 2010, s. 174–175.

Nousiainen, Merja Pentikäinen, Heini Kainulainen, Minna Ruuskanen, Riikka Kotanen ja Anu Pylkkänen.

On syytä pohtia, miksi perinteisessä rikoslainopillisessa kirjallisuudessa sukupuolistuneen väkivallan piirteet ja näkökulmat eivät yleensä tule esiin. Sukupuolistuneen väkivallan tutkimustavoista on esitetty kritiikkiä, jossa on kyseenalaistettu tutkimusten tieteellisyyttä ja niissä käytettyjä metodeja. Esimeriksi Janne Kivivuori on katsonut feministisen väkivaltatutkimuksen olevan teoreettisesti ongelmallista.²⁰ Hänen esittämäänsä kritiikkiin on myös vastattu ja perusteltu tapaa tutkia väkivallan sukupuolistuneisuutta.²¹ Näillä keskusteluilla on mahdollisesti ollut osaltaan vaikutusta halukkuuteen lähteä tutkimaan sukupuolistunutta väkivaltaa.

Perinteinen rikosoikeudellinen kirjallisuus on kirjoitettu yleensä sukupuolineutraalilla tavalla. Kirjallisuudessa käsitellyistä oikeustapauksista ei välttämättä edes käy ilmi, onko niissä ollut kyse parisuhdeväkivallasta. Vaikka joitakin parisuhdeväkivaltatapauksia on käsitelty perinteisessä kirjallisuudessa, niitä ei yleensä ole pohdittu sukupuolistuneen väkivallan näkökulmasta vaan jossakin muussa yhteydessä.²² Siten perinteinen kirjallisuus on työni lähdeaineistona vähäisemmässä roolissa, koska siitä ei löydy aiheeseen liittyviä näkökulmia tai kannanottoja. Kun aiheeseen ei ole pääosin otettu kantaa perinteisten rikosoikeustieteilijöiden toimesta, heidän mahdollisesti eriävät mielipiteensä eivät myöskään tule ilmi. Tämä kertoo osaltaan sukupuolistuneen väkivallan jäämisestä näkymättömiin. Käytän perinteistä rikosoikeudellista kirjallisuutta kuitenkin käsitellessäni esimerkiksi pahoinpitelyn kvalifiointiperusteita ja rangaistuksen määräämistä.

Tutkin työssäni myös oikeuskäytäntöä pahoinpitelyn törkeysarviointiin sekä rangaistuksen määräämiseen liittyen parisuhdeväkivaltatapauksissa. Pyrin analysoimaan tapausten

---

²⁰ Kivivuori 2012 ja 2013.

²¹ Niemi 2013; Ronkainen – Husso 2013.

²² Ks. Alaattinoğlu – Niemi 2019.

perusteluita ja tulkitsemaan, miten Istanbulin sopimus on vaikuttanut oikeuskäytännössä. Tutkin hovioikeuksien julkaisemia tapauksia sekä korkeimman oikeuden tapauksia Istanbulin sopimuksen voimaantulon jälkeen. Tutkimusaikataulullisista ja -taloudellisista syistä en ole lähtenyt tekemään laajempaa otantaa oikeuskäytännöstä. Lisäksi tutkimussuunnitelmaa tehdessäni Turun hovioikeus oli katsonut 15.1.2019 antamassaan päätöksessä numero 29, että pro gradu -tutkielmaa ei voitu pitää sellaisena tieteellisenä tutkimuksena, että lupaa tietojen saamiseen salassa pidettävistä asiakirjoista oltaisi voitu myöntää oikeustieteen opiskelijalle. Sittemmin korkein oikeus on 4.6.2019 katsonut tapauksessa numero 954, että pro gradu -tutkielmaa voidaan pitää tieteellisenä tutkimuksena, jota varten voidaan antaa opiskelijalle tilaisuus perehtyä myös tuomioiden salassa pidettäviin osiin.²³

Turun hovioikeuden ratkaisu kuitenkin vaikutti osaltaan siihen, että päädyin tutkimaan vain sellaisia tapauksia, joista oli saatavissa tietoa ilman erillistä aineistohakupyynnöä. Aineistohakupyynnön lähettäminen olisi myös aiheuttanut haasteita pyynnön rajaamisessa, sillä parisuhdeväkivaltatapauksien erottaminen muista tapauksista voi olla haastavaa. Niitä ei luokitella erikseen, eikä osapuolten välinen suhde ole aina helposti erotettavissa tuomiosta. Todennäköisesti olisin saanut aineistohakupyynnölläni myös paljon sellaista materiaalia, joka ei olisi ollut relevanttia aiheeni rajauksen kannalta. Ottaen huomioon, että kyseessä on pro gradu -tutkielma, eikä esimerkiksi väitöskirja, katsoin työn laajuuden osalta riittäväksi rajata tutkittavaa oikeuskäytäntöä sellaisiin tapauksiin, joista olen saanut tietoa ilman erillistä aineistohakupyynnöä. Kannatan kuitenkin jatkotutkimuksen tekemistä laajemmalla otannalla.

Löytämässäni oikeustapauksissa on kyse Istanbulin sopimuksen 46 artiklassa määritellyistä raskauttavista seikoista ja niiden vaikutuksista. Tapaukset eroavat kuitenkin toisistaan jonkin verran siinä, että kyse on rikosoikeudellisen harkinnan eri vaiheista. Löytämäni oikeustapaukset ovat siten vaikuttaneet aiheen rajaukseen, sillä niissä käsitellään Istanbulin sopimuksen kannalta esimerkiksi pahoinpitelyn törkeysarviointia, rangaistuslajin valintaa ja rangaistuksen mittaamista.

---

²³ Kyseessä ei ole korkeimman oikeuden julkaisema ennakkopäätös.

Työni rakenne etenee siten, että käsittelen ensin Istanbulin sopimuksen taustaa ja sen sisältöä yleisellä tasolla. Tämän jälkeen käsittelen luvussa 3 parisuhdeväkivallan sääntelyn taustaa Suomessa ja Istanbulin sopimuksen kansallista voimaansaattamista. Luvussa 4 tutkin Suomen rikosoikeudellista sääntelyä Istanbulin sopimuksen ja parisuhdeväkivallan näkökulmasta, keskittyen pahoinpitelyn tekemuotojen tunnusmerkistöihin ja rangaistusten määräämisessä vaikuttaviin seikkoihin, erityisesti rangaistuksen koventamisperusteisiin. Analysoin aiheeseen liittyvää oikeuskäytäntöä luvussa 5. Tämän jälkeen luvussa 6 käsittelen sopimuksen täytäntöönpanosta käytyä ajankohtaista keskustelua, raportointia sen täytäntöönpanotoimista ja otan näkökulmaksi myös sääntelyn Ruotsissa. Lopuksi esitän kantani tarvittavista muutoksista sekä tekemäni johtopäätökset.

2 ISTANBULIN SOPIMUS

2.1 Sukupuolistuneen väkivallan historiallinen konteksti

Sukupuolistunut väkivalta on historiallisesti jäänyt helposti rikosoikeuden ulottumattomiin ja siten näkymättömiin.²⁴ Näkymättömiä rikoksia on hankalaa tunnistaa rikosoikeudellisesti, eikä niistä löydy esimerkiksi paljon tutkimustietoa tai tilastoja. Tällaiset rikokset eivät ole usein huomion kohteena, eikä niiden kontrollointi ole myöskään systemaattista. Vaikka tietynlaiset rikokset voivat jäädä näkymättömiin, tämä ei silti tarkoita sitä, etteikö kyseisiä rikoksia tapahtuisi taikka niillä olisi vaikutuksia.²⁵

Sukupuolistuneen väkivallan tutkimuksessa sen historiallisen kontekstin ymmärtäminen on tärkeää.²⁶ Tämä auttaa hahmottamaan, miten kauas historiassa sukupuolistuneet asenteet ja sääntely ulottuvat. Ihmisoikeusajattelu sekä sukupuolistuneen väkivallan tunnistaminen ihmisoikeusongelmaksi ovat hyvin tuoreita muutoksia. Kerron tässä luvussa lyhyesti muutoksista naisiin kohdistuvan väkivallan sääntelyssä yleisellä tasolla ja selostan tarkemmin suomalaisen lainsäädännön taustaa ja siihen tehtyjä muutoksia luvussa 3.1.²⁷

Keskiajalta lähtien ja erityisesti uuden ajan alussa yhteiskunnasta muodostui patriarkaalinen. Sukupuolirooleilla oli sääty-yhteiskunnassa merkittävä asema, mikä näkyi ajan avioliittokäsityksissä.²⁸ Naisen sukupuolirooliin kuului siveellisyys, ja naisen tuli noudattaa miehen tahtoa parhaansa mukaan. Mies oli perheen pää ja hänellä oli oikeus kurittaa

---

²⁴ Lidman 2015, s. 59–66.

²⁵ Näkymättömistä rikoksista ja niiden tutkimuksesta Kotanen 2013, s. 43–46.

²⁶ Ks. Lidman 2015, s. 30.

²⁷ Käsitellen siis luvussa 2 sukupuolistuneen väkivallan sääntelyä ja Istanbulin sopimusta yleisellä tasolla ja luvussa 3 käyn läpi Suomen sääntelyä ja sopimuksen kansallista voimaansaattamista.

²⁸ Lidman 2015, s. 74–76.

vaimoiaan.²⁹ Miehen kuritusvaltaa alettiin pitää laittomana esimerkiksi Ruotsissa vasta 1800-luvun puolivälissä, mikä näkyi oikeuskirjallisuudessa sekä tuomioistuinkäytännössä.³⁰

Ihmisoikeuksien käsite pohjautuu jo 1700-luvun valistusajatteluun. Vaikka valistusajattelu vaikutti yhteiskuntaan, liberalistisessa yhteiskunnassa perheen sisäiset ja kotona tapahtuvat asiat nähtiin yksityisasiaina, joihin julkisen vallan ei tullut puuttua. Tämän jaottelun yksityisen ja julkisen alueen välillä on katsottu olleen merkittävä este naisten ihmisoikeuksien toteutumiselle ja vaikuttavan siihen edelleen.³¹ Naisialiike alkoi kuitenkin 1800-luvun lopulta lähtien edistää naisten asemaa ja esimerkiksi yhtäläisen äänioikeuden toteutumista.³²

Toisen maailmansodan jälkeen naisten yhdenvertaista asemaa miehiin nähden edistettiin YK:n ihmisoikeuksien julistuksella vuonna 1948, kun naisille vahvistettiin ensimmäistä kertaa yhdenvertaiset ihmisoikeudet miesten kanssa. Naisten ihmisoikeuksien toteutumisessa on kuitenkin ollut paljon puutteita, minkä vuoksi sukupuolten tasa-arvoon ja naisten oikeuksien parantamiseen liittyen on laadittu erilaisia lausuntoja ja sopimuksia. Vaikka naisille oli julistettu yhtäläiset ihmisoikeudet miesten kanssa, naiseen kohdistuvaan väkivaltaan alettiin kiinnittää huomiota vasta 1970-luvulta lähtien.³³ Sukupuolistuneen väkivallan näkymättömyydestä kertoo se, että sitä alettiin tutkia vasta 1970-luvulla aloitetun feministisen tutkimuksen myötä. Sen yleisyys ja erityispiirteet ovat tulleet esille vasta tämän jälkeen, koska väkivallan sukupuolistuneisuutta ei oltu aiemmin edes tunnistettu.³⁴ Myös ihmisoikeuksia korostaneessa ajattelussa naiseen kohdistuva väkivalta on jäänyt pitkään näkymättömäksi, sillä se tapahtuu yleensä yksityisellä alueella. Vaikka ihmisoikeuksien on tunnistettu kuuluvan kaikille, niiden soveltamisessa on näkynyt jaottelu yleiseen ja yksityiseen elämänalueeseen ja

---

²⁹ Lidman 2015, s. 116–117.

³⁰ Nousiainen – Pylkkänen 2001, s. 156.

³¹ Pentikäinen 2011, s. 511; Kotanen 2013, s. 40–41.

³² Lidman 2015, s. 60–61.

³³ Pentikäinen 2002, s. 544.

³⁴ Lidman 2015, s. 61.

niillä on lisäksi turvattu yksityisyyden suoja. Siten ihmisoikeussopimuksilla ei ole yleensä haluttu puuttua yksityisellä alueella tapahtuviin loukkauksiin, joiden uhreiksi joutuvat useimmiten naiset.³⁵

Naisten aseman kannalta yksi merkittävimmistä kansainvälisistä sopimuksista on YK:n kaikkinaisten naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus eli CEDAW-sopimus, joka on tullut voimaan 1979. Poiketen aiemmista ihmisoikeussopimuksista, se ei ole sukupuolineutraali, vaan siinä kiinnitetään huomiota nimenomaan naisten oikeuksiin. CEDAW-sopimuksessa ei kuitenkaan ole alusta lähtien tunnistettu naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ihmisoikeusrikkomukseksi, eikä siinä ole siitä mainintaa sopimustekstissä.³⁶ Sopimuksen toteuttamista valvoo CEDAW-komitea eli naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea, joka voi antaa suosituksia, ehdotuksia ja huomautuksia sopimukseen liittyen.³⁷

Naisiin kohdistuva väkivalta tunnistettiin ihmisoikeusrikkomukseksi vasta 1990-luvulla, kun YK:ssa selvitettiin Jugoslavian ja Ruandan sotien aikaista naisiin kohdistuneita väkivallantekoja. Tähän aikaan alettiin myös tunnistaa, että naiset joutuvat väkivallan kohteeksi useimmiten kotonaan.³⁸ Vuonna 1992 CEDAW-komitea antoi yleissuosituksen naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyen, jossa tuotiin esiin, että CEDAW-sopimuksen syrjäntäkieltoon sisältyy myös naisiin kohdistuva väkivalta. Yleissuosituksessa tuodaan ilmi, että vaikka CEDAW-sopimuksen säännöksissä ei olekaan suoraan mainittu naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, sukupuolistunut väkivalta rikkoo silti sopimuksen säännöksiä. Lisäksi suosituksessa korostetaan, että syrjäntäkiellolla on myös horisontaalinen vaikutus, eli se ei koske vain julkisen

---

³⁵ *Nousiainen – Pentikäinen* 2015, s. 51–53.

³⁶ *Pirjatanniemi* 2011, s. 160.

³⁷ Komiteasta säädetään sopimuksen 17–22 artikloissa. Suomi on saanut komitealta useita huomautuksia sopimuksen täytäntöönpanoon liittyen; palaan näihin luvussa 3.1.

³⁸ *Nousiainen – Pentikäinen* 2015, s. 53.

vallan suhdetta kansalaisiin, vaan sopimus velvoittaa suoraan myös kansalaisia ja oikeushenkilöitä.³⁹

Vuonna 1993 YK:n yleiskokous hyväksyi julistuksen naisiin kohdistuvan väkivallan lopettamisesta. Julistuksessa tunnustetaan, miten naisiin kohdistuva väkivalta ilmentyy sekä miten se ilmentää naisten historiallisesti alisteista asemaa miehiin nähden. Naisiin kohdistuva väkivalta tunnustetaan ihmisoikeusongelmaksi ja sen nähdään ilmenevän eri tavoin. Julistuksen mukaan väkivallalla on erilaisia muotoja, kuten fyysinen, psyykkinen ja seksuaalinen väkivalta, ja se voi kohdistua naisiin esimerkiksi parisuhteessa, perheen sisällä, yhteisön harjoittamana, tuntemattoman tekemänä tai valtion hyväksymänä. Väkivallan määrittelyssä on esimerkkejä naisiin kohdistuvasta väkivallasta, mutta siitä ei rajata mitään väkivallan muotoja pois.⁴⁰ Kyseessä on ensimmäinen kansainvälinen julistus, joka käsittelee nimenomaisesti naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Se on merkityksellinen myös siksi, että siinä määritellään, miten valtioiden tulee puuttua naisiin kohdistuvaan väkivaltaan.⁴¹ Tämän jälkeen vuonna 1995 Pekingissä järjestettiin YK:n maailmankonferenssi, jossa käsiteltiin naisten ihmisoikeuksia. Konferenssin loppuasiakirjassa⁴² määriteltiin naisiin kohdistuvaa väkivaltaa laajasti, ottaen huomioon sen erilaiset ilmenemistavat.⁴³

Myös muut tahot kuin YK ovat laatineet kansainvälisiä sopimuksia sekä antaneet lausuntoja naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyen.⁴⁴ Euroopan neuvosto on merkittävä

---

³⁹ CEDAW General Recommendation No. 19 1992.

⁴⁰ Declaration on the Elimination of Violence against Women 1993.

⁴¹ Ks. Pirjatanniemi 2011, s. 160–161. Julistuksen mukaan valtioiden tulee muun muassa ehkäistä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa parhaansa mukaan, pitää huolta väkivallan uhrien oikeuksista sekä rangaista niitä, jotka ovat tehneet väkivaltaa naisia kohtaan.

⁴² Beijing Declaration and Platform for Action 1995.

⁴³ Pentikäinen 2002, s. 553. Myös esimerkiksi prostituutioon pakottaminen ja ihmiskauppa on otettu huomioon naisiin kohdistuvan väkivallan muiden muotojen lisäksi Pekingin konferenssin loppuasiakirjassa.

⁴⁴ Esimerkiksi Amerikassa solmittiin kansainvälinen sopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemisestä, rankaisemisesta ja poistamisesta jo vuonna 1994 (Inter-American Convention on the Prevention, Punishment and Eradication on Violence against Women), joka oli pitkään ainoa kansainvälinen sopimus, joka koski yksinomaan

ihmisoikeustoimija Euroopassa, ja tällä hetkellä siihen kuuluu 47 jäsenmaata.⁴⁵ Euroopan neuvostossa on laadittu useita sopimuksia, joista keskeisenä on Euroopan ihmisoikeussopimus (yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi), joka tuli voimaan vuonna 1950. Euroopan ihmisoikeussopimuksen toimeenpanoa valvoo Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, joka on viimeaikaisissa ratkaisuisaan käsitellyt myös naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ihmisoikeusrikkomuksena.⁴⁶ Tästä huolimatta nimenomaisesti naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevan sopimuksen laatiminen on kestänyt Euroopan neuvostossa pitkään. Suomessa käydyissä keskusteluissa asiantuntijan roolissa mukana ollut Merja Pentikäinen on esimerkiksi katsonut neuvotteluiden olleen todella vaikeat. Hän on myös huomannut niiden aikana, että edelleen 2010-luvulla virkamiesten keskuudessa esiintyy välinpitämättömyyttä ja vaikeuksia käsittää naisiin kohdistuvan väkivalta ihmisoikeusongelmana.⁴⁷

Istanbulin sopimusta alettiin valmistella Euroopan neuvostossa vuonna 2008 ja sopimusluonnoksen laatimiseen kului noin kaksi vuotta. Sopimus hyväksyttiin vuonna 2011 ja se tuli voimaan kansainvälisesti 1.8.2014, kun kymmenen valtiota oli ratifioinut sen.⁴⁸ Suomi allekirjoitti Istanbulin sopimuksen 11.5.2011, hyväksyi sen 17.4.2015 ja saattoi sen voimaan 1.8.2015. Sopimuksen on allekirjoittanut tällä hetkellä yhteensä 45 valtiota, joista 34 on ratifioinut sopimuksen.⁴⁹ Osa valtioista on tehnyt sopimukseen varauksia sen 78 artiklan nojalla.⁵⁰ Vaikka kyseisen artiklan nojalla on mahdollista tehdä varauksia, niiden tekeminen on mahdollista vain tietyin rajoituksin.

---

naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Sopimuksessa säädetään esimerkiksi nimenomaisesti perheväkivaltaa koskevista rangaistussäännöksistä. *Mikkonen* 2001.

⁴⁵ *Euroopan neuvosto lyhyesti*. Jäsenvaltiot.

⁴⁶ Ks. esim. tapaus *Opuz v. Turkki* vuodelta 2009. Tapauksessa EIT katsoi valtion rikkoneen velvoitteitaan ihmisoikeuksien suojelemiseksi, koska se ei ollut puuttunut jatkuneeseen parisuhdeväkivaltaan. Viranomaiset eivät olleet ottaneet väkivaltaa vakavasti. EIT tulkitsi tapauksessa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa yhtenä syrjinnän muotona.

⁴⁷ *Pentikäinen* 2011, s. 511.

⁴⁸ *Istanbul Convention. Action Against violence against women and domestic violence*. Historical background.

⁴⁹ *Treaty Office*. Chart of signatures and ratifications of Treaty 210. Sopimuksen allekirjoittaneista maista esimerkiksi Iso-Britannia, Latvia, Liettua, Ukraina ja Bulgaria eivät ole ratifioineet sopimusta.

⁵⁰ Suomi mukaan lukien, tästä lisää luvussa 4.1.

Myös EU on allekirjoittanut sopimuksen, joten sillä on vaikutuksia EU:n jäsenvaltioihin myös unionin kautta. Sopimuksen soveltamisessa EU:n välityksellä on kuitenkin tiettyjä rajoituksia, sillä jäsenvaltiot ovat sopineet EU:n toimivallasta säännellä tiettyjä kokonaisuuksia, kuten vapaata kauppaa ja liikkuvuutta EU:n sisällä. Jäsenvaltiot eivät kuitenkaan ole luovuttaneet EU:lle valtaansa vaikuttaa kaikkeen kansalliseen sääntelyyn. Esimerkiksi rikosoikeus on pysynyt vahvasti jäsenvaltioiden itsensä säänneltävissä.⁵¹ Näin ollen EU ei voi esimerkiksi asetuksilla panna toimeen Istanbulin sopimuksen rikosoikeudellisia velvoitteita, koska EU:lla ei ole tällaista rikosoikeudellista sääntelyvaltaa. Vaikka EU ei voi säännellä esimerkiksi siitä, mitkä seikat vaikuttavat jäsenvaltioissa raskauttavasti rangaistuksen määräämisessä, se voi kuitenkin edistää Istanbulin sopimuksen toimeenpanemista muilla toimilla.⁵²

2.2 *Sopimuksen tavoitteet ja sen asettamat velvoitteet*

Istanbulin sopimuksessa säädetään laajasti naisiin kohdistuvan väkivallan sekä perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta, uhrien suojelusta sekä väkivallantekijöiden saattamisesta vastuuseen. Sopimus koskee väkivaltaa kokonaisvaltaisesti, ja sille on asetettu paljon tavoitteita. Sukupuolistunut väkivalta käsitetään rakenteellisena ongelmana yhteiskunnassa, joka estää naisten oikeuksien ja yhdenvertaisuuden toteutumista. Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan juurien tunnistetaan olevan syvällä historiassa ja ilmentävän historiallisia valtasuhteita. Naisiin kohdistuva väkivalta tunnistetaan ihmisoikeusongelmaksi, ja sen erilaiset ilmenemistavat ja rakenteen pyritään huomioimaan sopimuksessa.

---

⁵¹ Ks. EU-oikeuden rikosoikeudellisista vaikutuksista *Melander* 2015.

⁵² *Nousiainen – Chinkin* 2016, s. 70.

Istanbulin sopimuksen päämääränä on pyrkiä vapauttamaan Eurooppa naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja perheväkivallasta. Sopimuksen 1 artiklassa määritellään tavoitteita tarkemmin. Sopimuksella pyritään muun muassa ehkäisemään naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, suojelemaan ihmisiä väkivallalta sekä saattaa väkivallantekijät syytteeseen. Keskeisenä tavoitteena on myös edistää tasa-arvoa ja poistaa syrjintää. Tarkoituksena on luoda yhdenmukaisia periaatteita ja toimintatapoja sekä toimia yhteistyössä sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Valtioita sitoo 5 artiklan mukaan velvoite olla osallistumatta väkivallantekoihin sekä valvoa viranomaisia ja muita tahojaan, että myöskään ne eivät osallistuisi naisiin kohdistuvaan väkivaltaan. Valtioita sitoo myös huolellisuusvelvoite koskien sopimuksen toimeenpanemista, mikä tarkoittaa velvollisuutta ehkäistä, tutkia, rangaista ja hyvittää kaikki valtiosta riippumattomien tahojen tekemä väkivalta. Sopimus velvoittaa toteuttamaan tarvittavat lainsäädännölliset ja muut toimet huolellisuusvelvoitteen noudattamiseksi.

Tavoitteiden saavuttamiseksi sopimuksessa säädetään laajasti erinäisistä velvoitteista, ja niiden täyttämiseksi tulee varata tarpeeksi rahoitusta. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa tulee tutkia ja siitä tulee kerätä tietoa aktiivisesti. Väkivallan ehkäisemiseksi ja asenteiden muuttamiseksi tulee muun muassa valistaa sekä kouluttaa ihmisiä naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Sopimuksessa on myös sääntelyä uhrien suojelemiseksi ja tukemiseksi esimerkiksi erilaisten tuki- ja turvakotipalveluiden avulla. Sopimuksessa on myös paljon säännöksiä aineellista oikeutta koskien sekä yksityis- että julkisoikeuden osalta. Sääntelyä löytyy koskien esimerkiksi lasten huoltajuuskiistojen ratkaisemista ja väkivallan eri muotojen kriminalisointia.⁵³ Lisäksi sopimus sisältää sääntelyä rikosten tutkinnasta, syytetoimista, prosessioikeudesta, suojelutoimista, maahanmuutosta ja turvapaikanhausta.

---

⁵³ Istanbulin sopimuksessa on velvoitteita muun muassa naisten sukuelinten silpomisen, henkisen väkivallan, vainoamisen ja pakkoavioliiton kriminalisoimiseksi. Sopimuksen 42 artiklassa on myös säädetty kunniaväkivallasta. Esimerkiksi uskonto tai perinteet eivät voi oikeuttaa naisiin kohdistuvia väkivallantekoja, vaan ne ovat rikoksia, joista tulee seurata rangaistus.

2.3 Raskauttavat seikat rangaistuksen määräämisessä

Istanbulin sopimuksen 35 artiklassa säädetään toiseen henkilöön kohdistuvien ruumiillisten väkivallantekeiden rangaistavuudesta, ja 33 artiklassa säädetään lisäksi vakavan henkisen väkivallan säätämisestä rangaistavaksi, kun se on tehty pakottamalla tai uhkaamalla. Artiklassa 43 taas säädetään siitä, että rangaistavien tekojen käsitteitä sovelletaan riippumatta tekijän ja uhrin välisestä suhteesta.

Väkivallantekijöiden rankaisemisen kannalta merkittäviä säännöksiä löytyy sopimuksen 45 ja 46 artikloista. Artiklassa 45 veloitetaan sopimusvaltioita toteuttamaan lainsäädännölliset sekä muut toimet tehokkaiden, oikeasuhtaisten ja varoittavien seuraamusten määräämiseksi. Seuraamuksia arvioitaessa tulee ottaa huomioon väkivallantekeiden vakavuus.⁵⁴ Sopimuksen 46 artikla käsittelee raskauttavia seikkoja rangaistusten määräämisessä. Valtioiden on pidettävä huolta siitä, että kyseiset seikat voidaan ottaa huomioon raskauttavasti rangaistuksen määräämisessä, jos ne eivät jo kuulu rikosten tunnusmerkistöihin.

Ensinnäkin raskauttavasti tulee voida huomioida se, jos rikosentekijä on entinen tai nykyinen puoliso, perheenjäsen, samassa taloudessa asuva tai valta-asemaansa väärinkäyttänyt henkilö. Myös rikosten toistuvuus sekä tekijän aikaisemmat tuomiot samankaltaisista rikoksista tulee voida huomioida. Rikoksen tekeminen yhdessä, asetta käyttäen tai sillä uhkaamalla ovat myös raskauttavia seikkoja. Lisäksi rikoksen kohdistaminen erityisen haavoittuvaan henkilöön ja sen tekeminen lapsen läsnä ollessa on huomioitu kyseisessä säännöksessä. Jos käytetty väkivalta on erityisen raakaa tai rikoksen seurauksena aiheutetaan uhrille vakavaa henkistä tai fyysistä haittaa, tulee myös tämä voida huomioida ankaroittavasti.

---

⁵⁴ Artiklassa säädetään myös muista toimista, kuten tuomittujen seurannasta tai valvonnasta sekä vanhempainoikeuksien poistamisesta tietyissä tapauksissa. Suomen laki ei kuitenkaan tunnista tällaista vanhempainoikeuksien poistamista. *HE 155/2014 vp*, s. 59.

2.4 Sopimuksen täytäntöönpanon valvonta

Istanbulin sopimuksen valvonnasta vastaavat naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä eli Grevio (the Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence) ja osapuolten komitea. Grevio on itsenäinen sopimuksen täytäntöönpanoa valvova elin, joka koostuu eri sopimusvaltioista tulevista alan asiantuntijoista. Osapuolten komitea taas koostuu sopimuksen osapuolten edustajista, ja se valitsee Grevion jäsenet. Sopimuksen valvonnasta ja täytäntöönpanosta säädetään artikloissa 66–70.⁵⁵

Grevio valvoo sopimuksen täytäntöönpanoa pyytämällä jäsenvaltioilta raportteja sopimuksen täytäntöönpanotoimista. Se laatii kyselyn sopimusvaltioille, jotka ovat vuorostaan sitoutuneet antamaan tietoja ja laatimaan raportteja suorittamistaan täytäntöönpanotoimista. Grevio voi saada tietoja täytäntöönpanotoimista myös muilta toimijoilta, kuten Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetulta. Grevio voi myös järjestää vierailuita sopimusvaltioihin. Kun Grevio on saanut jäsenvaltiolta tarvittavat tiedot, se laatii kertomuksensa koskien kyseisen valtion täytäntöönpanotoimia. Siinä voidaan antaa myös ehdotuksia, miten täytäntöönpanossa havaittuja ongelmia tulisi ratkaista. Kertomus lähetetään kyseiselle jäsenvaltiolle ja osapuolten komitealle. Komitea voi kertomuksen perusteella antaa sopimusvaltiolle suosituksia täytäntöönpanotoimista ja asettaa aikarajan, johon mennessä valtion tulee antaa tiedot suorittamistaan täytäntöönpanotoimista. Suosituksilla pyritään edistämään yhteistyötä ja sopimuksen asiallista noudattamista.⁵⁶

---

⁵⁵ Ks. *Istanbul Convention Action against violence against women and domestic violence*. Grevio.

⁵⁶ *Istanbul Convention. Action against violence against women and domestic violence*. About Monitoring. Täytäntöönpanotoimien ensimmäinen arviointimenettely on meneillään, ks. *Istanbul Convention. Action against violence against women and domestic violence*. Steps in the first (baseline) evaluation procedure. Raportoinnin aikataulujen mukaan Suomen osalta kysymykset on lähetetty marraskuussa 2017, ja Suomen on pitänyt toimittaa raporttinsa maaliskuussa 2018. Arviointikäynti on toteutettu lokakuussa 2018, ja Grevio on julkaissut raporttinsa syyskuussa 2019. Ks. *Istanbul Convention. Action against violence against women and domestic violence*. Provisional timetable for the first (baseline) evaluation procedure: 2016–2023. Ks. Suomen raportista luku 6.2.

Grevio voi lisäksi saada tietoja ongelmatilanteista, joissa Istanbulin sopimusta rikotaan sellaisella tavalla, että siihen täytyy puuttua välittömästi. Kyseessä voi olla esimerkiksi vakava, laaja tai jatkuva naisiin kohdistuva väkivalta. Tällaisessa tilanteessa Grevio voi pyytää sopimusvaltiota antamaan kiireellisesti kertomuksen toimista, jotka on toteutettu väkivallan estämiseksi. Grevio voi lisäksi suorittaa tutkinnan tilanteesta, mihin voi tarvittaessa sisältyä myös vierailu sopimusvaltiossa, jos kyseinen valtio antaa siihen suostumuksensa. Tutkinnan tulosten perusteella Grevio lähettää tiedot sopimusvaltiolle sekä tarvittaessa myös osapuolten komitealle ja Euroopan neuvoston ministerikomitealle⁵⁷. Grevio voi lähettää tietojen lisäksi myös huomautuksia sekä suosituksia ongelman ratkaisemiseksi. Näiden menettelyiden lisäksi Grevio voi antaa yleisiä suosituksia sopimuksen täytäntöönpanoa koskien.

Myös kolmannen sektorin toimijoilla⁵⁸ on merkitystä Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanon valvonnan kannalta, ja Grevio on myös huomionnut niiden tärkeän roolin toimintatavoissaan.⁵⁹ Grevio voi kuulla arviointimenettelyssään esimerkiksi ihmisoikeus- ja kansalaisjärjestöjä sekä muita sopimukseen liittyviä toimijoita. Järjestöt voivat lähettää Greviolle raportteja sopimuksen täytäntöönpanosta ja lisäksi tiedottaa Greviota, jos ne huomaavat epäkohtia sopimuksen täytäntöönpanossa. Valtiovierailuillaan Grevio tapaa myös paikallisia kolmannen sektorin järjestöjen edustajia. Grevio käsittelee saamiensa tietoja luottamuksellisesti, paitsi jos tiedon antaja pyytää toisin. Näin pyritään suojelemaan kolmannen sektorin toimintaa sekä tietojen luotettavuutta.⁶⁰

---

⁵⁷ Euroopan neuvoston ministerikomitea on toimielin, joka koostuu jäsenmaiden ulkoministereistä sekä jäsenmaiden pysyvistä edustajista. Ministerikomitea tekee päätöksiä Euroopan neuvoston politiikasta ja toiminnasta, minkä lisäksi sillä on muitakin tehtäviä. *Committee of Ministers*.

⁵⁸ Käsitteellä tarkoitetaan ei-valtiollisia toimijoita, kuten erilaisia liittoja ja järjestöjä. Kolmannen sektorin toimijoilla on paljon merkitystä muun muassa väkivallan torjunnassa ja uhrien auttamisessa, ja siten niillä on myös näkemyksiä sopimuksen toimeenpanon kannalta. Englanniksi kolmannen sektorin toimijasta käytetään käsitettä non-governmental organisation eli NGO.

⁵⁹ *Grevio*. Rules of Procedure 2015, Rule 35.

⁶⁰ *Istanbul Convention. Action against violence against women and domestic violence*. NGOs.

Näiden täytäntöönpanokeinojen ohella sopimuksen 70 artiklassa säädetään, että sopimusvaltioiden kansanedustuslaitosten olisi myös hyvä seurata täytäntöönpanotoimien etenemistä. Tämän ohella Euroopan neuvoston parlamentaarista yleiskokousta⁶¹ kehoitetaan arvioimaan sopimuksen täytäntöönpanoa säännöllisin väliajoin. Nämä toimintatavat ovat Istanbulin sopimuksessa omaksuttuja uudenlaisia innovaatioita.⁶²

Vaikka Grevio voi pyytää jäsenvaltioita raportteja, antaa suosituksia täytäntöönpanotoimista ja yleisesti ottaen valvoa Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanoa, sillä ei kuitenkaan ole toimivaltaa asettaa sitovia velvoitteita tai määrätä sanktioita sopimuksen puutteellisesta täytäntöönpanosta. Yleisesti ottaen kansanväliset sopimukset perustuvat vapaaehtoisuuteen, sillä osapuolet ovat itsenäisiä valtioita. Grevio ei ole tuomioistuin, jolle voisi valittaa sopimusrikkomuksista, eikä se myöskään puutu Istanbulin sopimukseen liittyviin oikeudenkäynteihin.⁶³ EIT on ainoa Euroopan neuvoston toimielin, jolla on toimivaltaa käsitellä ihmisoikeusrikkomuksia, ja naisiin kohdistuvan väkivallan on tunnistettu olevan Euroopan ihmisoikeussopimuksen vastaista. EIT onkin antanut ratkaisuja useassa naisiin kohdistuvaan väkivaltaan sekä perheväkivaltaan liittyvissä tapauksissa.⁶⁴

---

⁶¹ Euroopan neuvoston parlamentaarisella yleiskokouksella on useita merkittäviä tehtäviä, kuten aloitteiden tekeminen ministerikomitealle, Euroopan neuvoston pääsihteerin, parlamentaarisen yleiskokouksen presidentin, EIT:n tuomareiden ja Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetun valitseminen. *Parlamentaarinen yleiskokous – Parliamentary assembly (PACE)*.

⁶² *Istanbul Convention. Action against violence against women and domestic violence*. About Monitoring.

⁶³ *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*. Monitoring mechanism.

⁶⁴ Näistä ensimmäinen on tapaus *Opuz v. Turkki*, mutta sen jälkeen EIT on antanut myös muita samantyyppisiä ratkaisuja, joissa se on katsonut naisiin kohdistuvan väkivallan olevan yksi syrjinnän muoto. Ks. EIT:n käytännön merkityksestä valtion huolellisuusvelvoitteen määrittelyssä *Hong* 2017, s. 306–309.

3 ISTANBULIN SOPIMUKSEN VOIMAANSAATTAMINEN SUOMESSA

3.1 Parisuhdeväkivallan sääntelyn historiallinen konteksti

Käsittelen lyhyesti, miten parisuhdeväkivaltaa on historiallisesti säännelty Suomessa, sillä historia vaikuttaa myös siihen, miten asioista säädetään nykyään ja miten sääntelyä muutetaan.⁶⁵ Suomessakin katsottiin pitkään, että miehellä oli oikeus kurittaa vaimoaan. Kuritusvaltaa alettiin pitää laittomana 1800-luvun puolivälissä, mikä näkyi oikeuskirjallisuudessa ja -käytännössä.⁶⁶

Suomessa säädettiin uusi rikoslaki vuonna 1889, joka muutti rikosoikeutta systemaattisemmaksi ja nykyaikaisemmaksi. Kyseisessä rikoslaissa ei kuitenkaan enää säädetty selkeästi avioväkivallan kriminalisoimisesta, ja laissa siirryttiin tunnusmerkistöihin, joista tekijän sukupuoli tuli aiempaa vähemmän esille. Pahoinpitelyn syyteoikeutta muutettiin siten, että siihen sisällytettiin jaottelu yksityisiin ja julkisiin paikkoihin. Yksityisellä paikalla tapahtuneista pahoinpitelyistä tuli asianomistajarikoksia, mutta jos kyseessä oli törkeä tekomuoto, oli se tekopaikasta riippumatta yleisen syytteen alainen rikos. Sääntelyllä suojeltiin kodin ja perheen yksityisyyttä. Asianomistajan syytepyyntö ratkaisi sen, seurasiko yksityisellä alueella tehdyistä pahoinpitelyistä rangaistusta. Parisuhdeväkivalta jäi sääntelyn vuoksi todennäköisesti usein rankaisematta, koska uhrin olisi täytynyt pystyä vaatimaan rangaistusta tekijälle. Rangaistuksen vaatiminen olisi taas voinut saattaa uhrin alttiiksi entistä vakavammalle vaaralle, joten todennäköisesti monet uhrin eivät vakavan väkivallan pelosta ja tekijän painostuksesta johtuen uskaltaneet vaatia rangaistusta. Syyteoikeuden järjestely johti siihen, että naiset, jotka joutuvat väkivallan kohteeksi useimmiten kotonaan, olivat rikosoikeudellisesti miehiä huonommassa asemassa.⁶⁷

---

⁶⁵ Esimerkkinä tästä on yksityisen ja julkisen paikan jaottelu syyteoikeuden kannalta. Muun muassa *Lidman* on katsonut, että yksityisen ja julkisen paikan erottelulla on ollut kauaskantoisia vaikutuksia. Hänen mukaansa jaottelu on vaikuttanut siihen, että lähisuhdeväkivallasta on tullut tabu, ja siten se on tehnyt keskustelujen käymisen ja väkivaltaan puuttumisen vaikeammaksi. *Lidman* 2015, s. 166–167.

⁶⁶ *Nousiainen – Pylkkänen* 2001, s. 156.

⁶⁷ *Nousiainen – Pylkkänen* 2001, s. 156, 173–175.

Suomessa yksityisellä paikalla tapahtuneet pahoinpitelyt säilyivät pitkään asianomistajarikoksina.⁶⁸ Vaikka 1970-luvulla naisiin kohdistuvaan väkivaltaan alettiin kiinnittää huomiota esimerkiksi naisasialiikkeen myötä, käytännön muutokset tapahtuivat hitaasti. Suomessa naisiin kohdistuva väkivalta määriteltiin perheväkivallaksi, mikä vaikutti siihen liittyviin käsityksiin. Perheväkivallan käsitteen kautta väkivalta näyttäytyy koko perheen sisäisenä vuorovaikutusongelmana, eikä tuo ilmi väkivallan sukupuolistuneisuutta.⁶⁹ Vuonna 1995 syyteoikeutta kuitenkin muutettiin siten, että syyttäjä sai nostaa yksityiselläkin paikalla tapahtuneesta pahoinpitelystä syytteen asianomistajan syyttämispyyntöä riippumatta. Hallituksen esityksessä tuotiin esiin, että aiempi järjestely aiheutti ongelmia perheväkivaltatapauksissa, eikä väkivaltaan pystytty puuttumaan kunnolla, jos asianomistaja ei halunnut nostaa syytettä.⁷⁰

Vaikka syyteoikeutta muutettiin, rikoslakiin lisättiin niin kutsuttu ”vakaan tahdon pykälä” (RL 578/1995, 21:17), joka sai osakseen kritiikkiä.⁷¹ Kyseisen pykälän mukaan syyttäjä sai asianomistajan pyynnöstä jättää syytteen nostamatta pahoinpitelystä, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu ei vaatinut sen nostamista. Kyseessä piti olla asianomistajan omasta vakaasta tahdosta esitetty pyyntö syytteen nostamatta jättämisestä. Syyteoikeuden muutosta perusteltiin sillä, että parisuhdeväkivallan uhreja voitiin painostaa jättämään syyttämispyyntö tekemättä. Tästä huolimatta uhrin näkemys syytteen nostamisen tarpeellisuudesta tahdottiin huomioida.⁷² Säännös oli ristiriitainen, sillä vaikka pahoinpitely muutettiin yleisen syytteen alaiseksi,

---

⁶⁸ Esimerkiksi Ruotsissa yksityisellä paikalla tapahtuneista pahoinpitelyistä tuli yleisen syytteen alaisia vuonna 1982, paljon aiemmin kuin Suomessa.

⁶⁹ *Nousiainen – Pylkkänen* 2001, s. 166–169.

⁷⁰ *HE 94/1993 vp*, s. 91–92. Hallituksen esityksessä mainitaan myös esimerkiksi Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa 1980-luvun aikana toteutetut syyteoikeuden muutokset; ilmeisesti myös muiden Pohjoismaiden tekemät muutokset asettivat Suomelle paineita lain päivittämiseksi.

⁷¹ Ks. esim. *Kotanen* 2013, s. 87–92.

⁷² Lakivaliokunta ehdotti vakaan tahdon pykälän säätämistä, ja vaikka se katsoi hallituksen esittämän syyteoikeuden muutoksen tarpeelliseksi uhrien painostuksen vuoksi, se piti esitystä liian kaavamaisena ja katsoi, että asianomistajan mielipide tuli kuitenkin huomioida. *LaVM 22/1994 vp*, s. 14.

väkivallantekijä pystyi edelleen painostamaan uhria, että tämä pyytäisi syytteen nostamista jättämistä.

Vakaan tahdon pykälä aiheutti tulkintaongelmia, sillä syyttäjien oli käytännössä mahdotonta tietää, oliko syyttämättäjättämispyyntöissä kyse uhrin omasta tahdosta, vai oikeasti tekijän painostuksesta tai uhrin pelosta tekijää kohtaan.⁷³ Lainkohta ehti silti olemaan voimassa melkein kymmenen vuotta. Se kumottiin vuonna 2004 ja sen ongelmallisuus tunnustettiin. Lain esitöissä huomioitiin, että pahoinpitelyn ei voida katsoa olevan sillä tavalla muista rikoksista poikkeava teko, että syytteen nostamisessa asianomistajan kannalla pitäisi olla suurempi painoarvo kuin muissa rikoksissa.⁷⁴ Vaikka vakaan tahdon pykälä ei ole enää voimassa, syyttäjällä on silti mahdollisuus jättää esimerkiksi osapuolten välisen sovinnon perusteella (ROL 1:8).⁷⁵

Lievä pahoinpitely oltiin vuonna 1995 säädetty asianomistajarikokseksi riippumatta siitä, oliko se tapahtunut yleisellä vai julkisella paikalla. Poikkeuksena oli kuitenkin alle 15-vuotiaaseen kohdistunut teko, joka oli aina yleisen syytteen alainen.⁷⁶ Syyteoikeuteen tehtiin muutos vuonna 2011, jolloin yleisen syytteen alaisiksi tulivat alle 18-vuotiaaseen, läheiseen henkilöön tai henkilöön hänen työtehtäviensä vuoksi kohdistetut lievät pahoinpitelyt (RL 21:16). Läheinen henkilö käsittää siis tekijän nykyisen tai entisen aviopuolison, sisaruksen, sukulaisen suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa, sekä lisäksi tekijän kanssa yhteistaloudessa asuvan tai ennen asuneen tai muuten näihin rinnastettavan henkilökohtaisen suhteen takia läheisen henkilön.

---

⁷³ Kotanen 2013, s. 142–144. Syyttäjän tuli säännöksen mukaan nostaa syyte kuitenkin, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaati sen nostamista. Myöskään tärkeän yleisen tai yksityisen edun tulkintatavat eivät välttämättä olleet selviä tai yhdenmukaisia. *Nousiainen – Pylkkänen* 2001, s. 174–176.

⁷⁴ HE 144/2003 vp, s. 14–16. Lakivaliokunta, jonka aloitteesta vakaan tahdon pykälä oli säädetty, totesi sen epäonnistuneeksi. *LaVM 2/2004 vp*, s. 6–7. Tehdyillä muutoksilla pyrittiin parantamaan naisten ja lasten asemaa. Samalla, kun vakaan tahdon pykälä kumottiin, säädettiin myös perheen sisäisestä lähestymiskiellosta (Laki lähestymiskiellosta annetun lain muuttamisesta 711/2004).

⁷⁵ Vakaan tahdon pykälän kumoamisella ei ollut tarkoitusta muuttaa näitä perusteita jättää syyte nostamatta. *LaVM 2/2004 vp*, s. 7.

⁷⁶ Sääntelyllä haluttiin korostaa lasten suojaamista kaikelta väkivallalta. HE 94/1993 vp, s. 100.

Syyteoikeuden muutoksella pyrittiin parantamaan lähisuhdeväkivallan uhrien asemaa sekä viranomaisten mahdollisuutta puuttua lähisuhdeväkivaltaan. Lain esitöissä on esimerkiksi huomioitu se ongelma, että sellaisissa lievissä pahoinpitelytapauksissa, joissa uhri ei vaatinut tekijälle rangaistusta, ei suoritettu esitutkintaa. Tämä oli ongelmallista, sillä ilman esitutkintaa ei välttämättä pystytty arvioimaan, oliko kyseessä lievä pahoinpitely, vai normaali, yleisen syytteen alainen tekemuoto. Lain esitöissä on käsitelty lähisuhdeväkivallan erityispiirteitä ja tunnistettu, että suurimmassa osassa tapauksista lähisuhteessa tapahtuva väkivalta on miehen tekemää ja kohdistuu naiseen. Suomessa rikoslaki on silti haluttu pitää sukupuolineutraalina.⁷⁷

Myös kansainvälisillä sopimuksilla on vaikutusta parisuhdeväkivallan sääntelyyn Suomessa. Suomi on ratifioinut CEDAW-sopimuksen vuonna 1986. Sopimukseen liittyy valinnainen lisäpöytäkirja⁷⁸, jossa säädetään mahdollisuudesta tehdä yksilö- ja ryhmävalituksia CEDAW-komitealle. Suomi on ratifioinut lisäpöytäkirjan, ja se on tullut voimaan 29.3.2001. Yleissopimuksen noudattamisesta on tullut raportoida tietyin väliajoin, ja antamissaan loppupäätelmissä CEDAW-komitea on kiinnittänyt huomiota myös naisiin kohdistuvaan väkivaltaan ja siihen liittyvään sääntelyyn. Esimerkiksi vuonna 2008 komitea ilmaisi, että naisiin kohdistuvan väkivallan määrä Suomessa on huolestuttavaa. Lisäksi komitea kiinnitti huomiota siihen, että Suomessa käytetty sukupuolineutraali kieli heikentää sitä näkemystä, että naisiin kohdistuvassa väkivallassa on kyse syrjinnästä. Komitea kehotti Suomea myös tehostamaan toimiaan naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyen.⁷⁹

---

⁷⁷ HE 78/2010 vp, s. 10–12. Hallituksen esityksessä on viitattu esimerkiksi Minna Piispan ja Markku Heiskasen sekä Monica Burmanin tutkimuksiin naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Rikoslaki on haluttu pitää sukupuolineutraalina, sillä toisaalta lähisuhteessa tapahtuva väkivalta voi myös olla esimerkiksi naisen tekemää tai tapahtua samaa sukupuolta olevan parin välillä. Ks. sukupuolineutraalin sääntelyn ongelmista esim. *Niemi-Kiesiläinen* 2005; *Kaitue – Noponen – Slåen* 2007, s. 42–43; *Lidman* 2015, s. 69–73.

⁷⁸ *Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, 1999.

⁷⁹ *Concluding observations of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women: Finland*. 2008, s. 3–4.

Uusimmassa, vuonna 2014 antamassaan loppupäätelmässä CEDAW-komitea antoi Suomelle positiivista palautetta aikomuksesta ratifioida Istanbulin sopimus. Komitea toi kuitenkin ilmi useita huoliaan naisiin kohdistuvaan väkivaltaan ja sen määrään liittyen. Se huomautti uudelleen siitä, että Suomessa naisiin kohdistuvasta väkivallasta käytetään sukupuolineutraalia kieltä ja perheväkivalta-termiä, joka väheksyy naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja syrjintää. Komitea kehotti muun muassa luomaan tehokkaan järjestelmän, jolla naisiin kohdistuvan väkivallan estämiseen ja käsittelyyn liittyviä toimia voidaan valvoa. Komitea kehotti Suomea myös ratifioimaan Istanbulin sopimuksen ilmoittamassaan aikataulussa.⁸⁰

Lisäksi esimerkiksi Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu katsoi vierailunsa jälkeen vuonna 2012 antamassaan raportissa, että naisiin kohdistuva väkivalta on edelleen vakava ongelma Suomessa ja ohjeisti Suomea mahdollisista toimista ongelman ratkaisemisessa. Lisäksi ihmisoikeusvaltuutettu pyysi Suomea ratifioimaan Istanbulin sopimuksen viivytyksettä.⁸¹

Vaikka ennen Istanbulin sopimuksen voimaansaattamista Suomessa on tehty muutoksia naisiin kohdistuvan väkivallan estämiseksi ja sen käsittelemiseksi, ovat muutokset tapahtuneet kohtalaisen hitaasti verrattuna muihin Pohjoismaihin. Myös esimerkiksi CEDAW-sopimuksen vaikutusten on katsottu jääneet toivottua vähäisemmiksi, ja myös sopimuksen saama vähäinen näkyvyys on saanut kritiikkiä osakseen.⁸² Suomen saamista suosituksissa

---

⁸⁰ Näiden asioiden ohella komitea kiinnitti huomiota esimerkiksi riittämättömiin resursseihin, raiskauksia koskevaan lainsäädäntöön sekä kehotti Suomea kieltämään pakollisen sovittelun lähisuhdeväkivaltatapauksissa. *Concluding observations on the seventh periodic report of Finland 2014*, s. 4–6.

⁸¹ *Report by Nils Muižnieks. Commissioner for Human Rights of the Council of Europe 2012*, s. 10–11.

⁸² *Nousiainen – Pentikäinen 2013b*, s. 577–587. Artikkelissa on käsitelty myös sitä, että sen julkaisuhetkellä Suomesta ei oltu tehty yksilövalituksia CEDAW-komitealle, minkä on katsottu johtuvan siitä, että valitusmahdollisuudesta on tiedotettu puutteellisesti. Suomi on sittemmin vuonna 2018 saanut huomautuksen yhdestä yksilövalituksesta CEDAW-komitealta asiassa *J.I. v. Finland*, koskien aiemman parisuhdeväkivallan vaikutusta lapsen huoltajuusriidan ratkaisemisessa. Ks. *YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevältä komitealta ratkaisu perheväkivaltaa ja lapsen huoltajuutta koskevassa asiassa*. Myös ainakin vuonna 2011 tapahtunutta perhesurmaa koskien on lähetetty valitus CEDAW-komitealle, mutta ilmeisesti valitusta ei ole vielä ratkaistu. Ks. *YK:hon vedonnut asianajaja: ”En voi hyväksyä sitä, miten Suomessa kohdellaan perheväkivallan uhreja”* ja *Ihmisoikeusjuristi teki valituksen Suomesta YK:n komitealle – Suomi ei suojele naisia riittävän hyvin väkivallalta*.

Istanbulin sopimuksen pikaisen ratifioinnin on katsottu edistävän naisiin kohdistuvan väkivallan ongelman ratkaisemista.

3.2 Istanbulin sopimuksen voimaansaattamisprosessi

Istanbulin sopimuksen voimaansaattaminen kesti Suomessa melko pitkään. Suomi allekirjoitti sopimuksen ensimmäisten valtioiden joukossa vuonna 2011, mutta ratifioi sopimuksen vasta 17.4.2015, joten sopimus tuli Suomessa voimaan 1.8.2015. Kansainvälisesti sopimus oli tullut voimaan 1.8.2014, kun kymmenen sopimusvaltiota oli ratifioinut sen.⁸³ Sopimuksen voimaansaattamisprosessissa esiintyi useita eriäviä kantoja sopimuksen voimaansaattamisen edellyttämistä toimista, mikä käy ilmi esimerkiksi sen valmisteluasiakirjoista.

Sopimuksen voimaansaattamista valmistelleen työryhmän mietinnössä esitetään sopimuksen ratifioimiseksi tarvittavat toimet. Mietinnön loppuun on kuitenkin liitetty lisäksi asiassa esitettyjä eriäviä mielipiteitä. Rikosoikeudellisia seuraamuksia ja raskauttavia seikkoja käsittelevien 45 ja 46 artikloiden voimaansaattaminen ei mietinnön mukaan edellytä lainsäädäntömuutoksia. Sopimuksen voimaansaattamiseksi ei siten ole katsottu olevan tarpeellista säätää esimerkiksi uusia koventamisperusteita.⁸⁴

---

⁸³ Toisaalta osa sopimuksen allekirjoittaneista valtioista ei ole vielä hyväksynyt sopimusta. Muista Pohjoismaista esimerkiksi Norjassa sopimus tuli voimaan vasta vuonna 2017 ja Islannissa vuonna 2018. Ruotsissa ja Tanskassa sopimus tuli voimaan vuonna 2014. *Treaty Office*. Chart of signatures and ratifications of Treaty 210.

⁸⁴ *Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamista valmistelleen työryhmän mietintö* 2013, s. 76–77. Eriävät mielipiteet löytyvät liitteinä mietinnön lopusta, s. 153–164. Eriävissä mielipiteissä kritisoitiin sopimuksen voimaansaattamista monin osin, esimerkiksi väkivallan uhreille tarkoitettujen palveluiden sekä budjetoinnin riittämättömyydestä. Lausunnoissa on myös katsottu, että vastuuta esimerkiksi turvakotipalveluiden ja auttavien puhelimien järjestämisestä on sysätty liikaa kolmannen sektorin järjestöjen vastuulle. Kritiikkiä on saanut osakseen myös esimerkiksi se, että Suomen lakia ei muutettu myöskään pakkoavioliittojen tai seksuaalirikosten sääntelyn osalta. Eriäviä mielipiteitä esittivät sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen Kuntaliitto, tasa-arvoasiain neuvottelukunta, vähemmistövaltuutettu, Monika-Naiset liitto ry, Amnesty International Suomen osasto (johon useat muut järjestöt yhtyivät) sekä Merja Pentikäinen.

Sopimuksen 46 artiklan sanamuodon mukaan: ”– – seuraavat seikat voidaan kansallisen lain asianomaisten säännösten mukaisesti ottaa huomioon raskauttavina seikkoina – – jolleivät nämä seikat jo kuulu kyseisen rikoksen tunnusmerkistöön – –”.⁸⁵ Kun kiinnitetään huomiota sopimuksen sanamuotoon ja sen merkitykseen, on merkittävää, että artikkelissa käytetään sanamuotoa ”**voidaan**”, eikä esimerkiksi ”täytyy”, ”pitää” tai ”tulee ottaa huomioon”. Siten sopimus ei pakota valtioita laatimaan sellaista sääntelyä, jonka mukaan artikkelissa määritellyt raskauttavat seikat johtaisivat aina ankarampaan rangaistukseen. Sanamuodon mukaan on siis riittävää, että kyseiset seikat voidaan huomioida rangaistusta ankaroittavina, jos ne eivät jo kuulu rikoksen tunnusmerkistöön. Tällä on merkitystä myös arvioitaessa Suomen toimia sopimuksen voimaansaattamiseksi.

Istanbulin sopimuksen sisältöä on selitetty sitä koskevassa raportissa. Se ei ole oikeudellisesti sitova kuten sopimus itsessään, mutta sitä voidaan kuitenkin käyttää apuna sopimuksen sanamuotojen ja tarkoitusten tulkinnassa. Raportin mukaan artikla 45 velvoittaa sopimusvaltioita huolehtimaan rangaistusten oikeasuhtaisuudesta, varoittavuudesta sekä tehokkuudesta, mutta sopimusvaltiot voivat itse määritellä esimerkiksi sen, mistä rikoksista voidaan tuomita vankeusrangaistus. Artiklan 46 raskauttavista seikoista on tarkoitettu säätää siten, että tuomareilla on mahdollisuus ottaa ne huomioon, mutta niitä ei kuitenkaan ole pakko soveltaa kaikissa tapauksissa. Siten tuomareille on tarkoitus jättää harkintavaltaa. Artiklassa on pyritty myös huomioimaan sopimusvaltioiden kansallisten järjestelmien eroavaisuudet. Tarkoituksena on ollut jättää valtioille joustavuutta säännöksen voimaansaattamisessa, jotta niiden ei tarvitsisi lähteä tekemään huomattavia muutoksia rangaistuksen määräämistä koskevaan sääntelyyn.⁸⁶

Sopimuksen voimaansaattamista valmistelleen työryhmän mietinnössä on katsottu, että Suomen rikoslain mukaan artikkelissa 46 luetellut seikat sisältyvät jo rikosten tunnusmerkistöihin

---

⁸⁵ Sopimuksen alkuperäisessä, englanninkielisessä versiossa käytetään ilmaisua ”– – **may** – – be taken into consideration as aggravating circumstances – –”.

⁸⁶ *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence* 2011, s. 39–41.

tai ne voidaan ottaa huomioon rangaistusta ankaroittavina seikkoina. Työryhmän mukaan osa seikoista tulee huomioiduksi siten, että ne tekevät rikoksesta sen törkeän tekemuodon. Esimerkiksi jos teolla aiheutetaan vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila tai siinä käytetään ampuma- tai teräasetta, teko arvioidaan tavallisesti törkeäksi. Kvalifioitujen tekemuotojen yhteydessä arvioidaan myös niiden kokonaistörkeyttä, ja tässä arvioinnissa tuomari voi ottaa useita seikkoja huomioon. Työryhmän mietinnön mukaan tuomareilla on laajat harkintamahdollisuudet rangaistuksen määräämisessä, ja rangaistuksen mittaamisen yleiset periaatteet mahdollistavat artiklan 46 seikkojen huomioimisen. Lisäksi rikoslaissa säädetään rangaistuksen koventamisperusteista (RL 6:5), joihin sisältyy tekijän aikaisempi rikollisuus.⁸⁷

Mietinnön liitteenä olevissa eriävissä mielipiteissä tätä tulkintaa kritisoitiin. Vähemmistövaltuutettu esimerkiksi katsoi, että kyseinen mietintö on lähinnä listaus Istanbulin sopimuksen velvoitteista ja Suomen voimassaolevasta lainsäädännöstä, eikä mietinnössä ole otettu kantaa siihen, miksi voimassaolevasta sääntelystä ja käytännöistä huolimatta naisiin kohdistuva väkivalta on yleinen ja vakava ihmisoikeusongelma. Vähemmistövaltuutetun mukaan voimaansaattamisen valmistelussa olisi ensinnäkin tullut arvioida ihmisoikeuksien toteutumista nykyhetkellä. Sopimuksen voimaansaattamista olisi tullut arvioida sen pohjalta, miten sillä pyritään edistämään ihmisoikeuksien toteutumista.⁸⁸ Amnesty International Suomen osasto ry kritisoi mietintöä myös monin osin ja katsoi, että asiantuntijat ja järjestöt eivät tosiasiallisesti pystyneet osallistumaan sen laatimiseen tarpeellisella tavalla, vaan kyse oli lähinnä viranomaistyöstä.⁸⁹

---

⁸⁷ *Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamista valmistelleen työryhmän mietintö* 2013, s. 76–77.

⁸⁸ *Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamista valmistelleen työryhmän mietinnön liite*. Vähemmistövaltuutettu 2013, s. 156–157.

⁸⁹ *Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamista valmistelleen työryhmän mietinnön liite*. Amnesty International Suomen osasto ry 2013, s. 160–162. Tähän eriävään mielipiteeseen yhtyivät myös Ensi- ja turvakotien liitto ry, Naisjärjestöjen Keskusliitto ry ja Naisjärjestöt yhteistyössä ry.

Merja Pentikäinen, joka oli mukana asiantuntijana Istanbulin sopimuksen voimaansaattamisen valmistelleessa työryhmässä, antoi myös eriävän mielipiteensä. Hän kritisoi mietintöä voimakkaasti. Pentikäisen mukaan mietinnössä on vain kuvattu voimassa olevaa oikeutta, joka liittyy Istanbulin sopimuksen velvoitteisiin. Useiden artiklojen kohdalla mietintöön on vain kerätty joitakin huomioita voimassaolevasta lainsäädännöstä ja kirjattu, että voimaansaattaminen ei edellytä lakimuutoksia. Mietinnöstä puuttuu Istanbulin sopimuksen merkittävyyden huomiointi ja näkemys siitä, että sopimuksella pyritään luomaan lisäelementtejä voimassaolevaan lainsäädäntöön, jotta sopimukselle asetetut tavoitteet voitaisiin saavuttaa. Istanbulin sopimus yhdistää rikosoikeutta ja ihmisoikeusajattelua, ja sopimusteksti on kirjoitettu sellaiseen muotoon, joka selvästi velvoittaa valtioita. Sopimuksessa korostetaan väkivallan ennaltaehkäisyä, ja sopimuksen laaja-alaisen velvoitteiden täyttämiseksi on suoritettava tarpeelliset lainsäädännölliset sekä muut toimet.⁹⁰

Pentikäisen mukaan mietintö on ristiriitainen, kun siitä välittyy sellainen kanta, että Suomen ei tarvitsisi tehdä lähes minkäänlaisia muutoksia sopimuksen voimaansaattamiseksi, vaikka mietinnössä todetaankin naisiin kohdistuvan väkivallan olevan vakava ihmisoikeusongelma Suomessa. Pentikäisen näkemyksen mukaan mietinnöstä puuttuu nykyisen lainsäädännön ja sen puutteiden kriittinen arviointi. Hän katsoo, että sopimuksen tehokas voimaansaattaminen vaatisi laajempia toimia ja esimerkiksi kriminaalipoliittisia linjauksia. Lisäksi hän kritisoi työryhmätyöskentelyä muun muassa sen aikataulujen kannalta, samoin kuin Amnesty International Suomen osasto ry antamassaan lausunnossa.⁹¹ Monika-Naiset liitto ry yhtyi Pentikäisen sekä Amnesty International Suomen osasto ry:n kannanottoihin antamassaan eriävässä mielipiteessä.⁹²

---

⁹⁰ *Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamista valmistelleen työryhmän mietinnön liite.* Pentikäinen 2013, s. 163–164.

⁹¹ *ibid.*

⁹² *Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamista valmistelleen työryhmän mietinnön liite.* Monika-Naiset Liitto ry 2013, s. 158–159.

Hallituksen esitys laadittiin kyseisen työryhmän mietinnön pohjalta, ja siinäkin katsottiin, että Suomen rikoslaki täyttää jo artiklojen 45 ja 46 asettamat velvoitteet.⁹³ Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ei mietinnössään ottanut suoraan kantaa rangaistusten ankaroittamiseen, mutta ilmaisi huolensa sopimuksen täytäntöönpanosta. Valiokunta yhtyi osittain asiantuntijakuulemisissa esitettyyn kritiikkiin ja huomioi, että naisiin kohdistuva väkivalta on vakava ongelma Suomessa. Asiantuntijakuulemisissa hallituksen esitystä oli kritisoitu, sillä sen oli katsottu perustuvan sopimuksen vähimmäistason saavuttamiseen, mikä on ristiriidassa sen kanssa, että Suomi haluaa politiikassaan korostaa naisten oikeuksia ja tasa-arvoa. Valiokunta katsoi, että sopimuksen tehokasta täytäntöönpanoa tulee valvoa ja suorittaa sen perusteella tarpeellisia toimia.⁹⁴

Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanotoimia on luonnehdittu puutteelliseksi, ottaen huomioon varsinkin kansainvälisten valvontaelinten, kuten CEDAW-komitean esiin tuomat huomiot Suomessa vallitsevista ongelmista ja niiden laajuudesta. Suomi on pyrkinyt saattamaan voimaan Istanbulin sopimuksen asettamat minimivelvoitteet. Kuitenkin tämän voidaan katsoa olevan ristiriidassa Suomen tavoittelevan maineen kanssa. Suomi on usein halunnut toimia aktiivisesti kansainvälisissä ihmisoikeusasioissa, mutta velvoitteiden kansallinen toimeenpano ei ole ollut kovin tehokasta, ja yleensä toimiin on ryhdytty lähinnä kansainvälisen paineen johdosta.⁹⁵ Naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyvän sääntelyn toimeenpano Suomessa on muistuttanut enemmänkin EU:n uusien jäsenvaltioiden kuin vanhojen jäsenvaltioiden suorittamia toimia.⁹⁶

---

⁹³ HE 155/2014 vp, s. 59–60, 85. Mietintö oli kirjoitettu valmiiksi hallituksen esityksen muotoon.

⁹⁴ TyVM 15/2014 vp, s. 7.

⁹⁵ Nousiainen – Pentikäinen 2013a, s. 456–462. Esimerkkinä Suomen aktiivisuudesta kansainvälisessä ihmisoikeustoiminnassa on Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetun toimen perustamisen ehdottaminen. Sittemmin ihmisoikeusvaltuutettu on huomauttanut Suomea vakavasta naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Ks. *Ihmisoikeusvaltuutettu – Commissioner for human rights*.

⁹⁶ Montoya 2009, s. 355–339. Suomessa sukupuolistuneeseen väkivaltaan liittyviä tehtyihin muutoksia on tehty kansainvälisen paineen seurauksena, ja muutoksien toteutus on ollut nimellistä. Osassa EU:n jäsenvaltioissa muutoksia on tehty kansallisten aloitteiden johdosta, ja monet valtiot ovat vastanneet kansainvälisiin muutospaineisiin suorittamalla tehokkaita kansallisia muutoksia. Suomen toimintatapaa taas on rinnastettu esimerkiksi Puolan, Baltian maiden, Bulgarian ja Romanian tapaan vastata kansainvälisiin muutospaineisiin.

Istanbulin sopimuksen rangaistuksia koskevan osan voimaansaattamista on kritisoitu esimerkiksi laillisuusperiaatteen kannalta.⁹⁷ Laillisuusperiaatteen mukaan rangaistavista teoista ja niiden seuraamuksista tulee säätää rikoslaissa. Ne tulee kirjoittaa lakiin mahdollisimman kattavasti ja selkeästi.⁹⁸ Laillisuusperiaate huomioiden on epäjohdonmukaista, että Suomen rikoslain on katsottu täyttävän Istanbulin sopimuksen vaatimukset, kun sopimuksessa säännellään monista seikoista, jotka eivät käy ilmi rikoslain sanamuodoista.

Artiklojen 45 ja 46 täytäntöönpanoa on myös kritisoitu. Suomessa on käyty pitkään keskustelua rangaistusten oikeasuhtaisuudesta, joten suora johtopäätös siitä, että Suomen laki täyttää jo sopimusveloitteet, ei huomioi asiasta käytyjä keskusteluja ja siitä esitettyä kritiikkiä. Vaikka tuomareilla on mahdollisuus huomioida rangaistuksen määräämisessä useita seikkoja, on kuitenkin epäselvää, johtaako teon kohdistuminen tekijän kumppaniin käytännössä ankarampaan rangaistukseen. Laillisuusperiaatteen kannalta huomioitavista seikoista olisi syytä säätää mahdollisimman selvästi, ja sääntelyn avulla voitaisiin myös tuoda esille, että naisiin kohdistuva väkivalta ja lähisuhdeväkivalta otetaan vakavasti. Rikoslain tehtäviin kuuluu näyttää, millainen käyttäytyminen on kiellettyä ja vaikuttaa siten yleisestävällä tavalla. Jos tähän yleisestävään vaikutukseen uskotaan, siihen tulisi uskoa myös naisiin kohdistuvan väkivallan osalta. Siltikään sopimuksen voimaansaattamista valmistelleen työryhmän mietinnöstä ei välity pyrkimystä hyödyntää rikoslain yleisestävyyttä naisiin kohdistuvan väkivallan estämiseksi.⁹⁹

Istanbulin sopimuksen voimaansaattamista koskeva kritiikki on aiheellista monilta osin. Voimaansaattamista valmistelleen työryhmän mietintö ja sen pohjalta laadittu hallituksen esitys on kirjoitettu rangaistuksia ja niiden koventamista koskevin osin hyvin lyhyesti, ja esitetyillä

---

⁹⁷ Ks. *Törmä – Pentikäinen* 2016, s. 38–39.

⁹⁸ *Frände* 2012, s. 27–56; *Tapani – Tolvanen* 2013, s. 102–142. Laillisuusperiaatteen mukaan tuomari ei saa mennä kirjoitetun lain ulkopuolelle tai tulkita lakia analogisesti syytetyn vahingoksi. Laillisuusperiaatteen mukaan on myös kiellettyä kriminalisoida tekoja taannehtivasti sekä säätää rikoksista epätasaisesti. Rikosoikeudellinen tulkinta keskittyy siis erityisen paljon lakiin ja sen sanamuotoihin, sillä laillisuusperiaate rajoittaa mahdollisia tulkintatapoja sekä vaikuttaa käytettäviin oikeuslähteisiin ja niiden merkitykseen.

⁹⁹ *Nousiainen – Pentikäinen* 2013a, s. 457–459.

perusteilla on tehty johtopäätös siitä, että voimaansaattaminen ei edellytä muutoksia lainsäädäntöön. Kun 46 artiklassa on esitetty useita perusteita rangaistuksen ankaroittamiselle, kyseiset perusteet olisi ollut syytä käydä läpi kohta kerrallaan ja perustella, miten seikat on mahdollista huomioida. Mietinnössä vedotaan lähinnä rikoksen kokonaistörkeyden arviointiin ja tuomarin harkintavaltaan. Toisaalta artiklan 46 sanamuotokin edellyttää, että tuomari voi huomioida kyseiset seikat lain mukaan, eikä valtioiden sinänsä ole pakko esimerkiksi säätää uusia koventamisperusteita. Kuitenkin jos pohditaan Istanbulin sopimuksen merkitystä ja sen tavoitteita, kyseiset perusteet rangaistusten ankaroittamiseksi on otettu mukaan syystä, sillä niillä on katsottu olevan merkitystä. Lainsäätäjät ovatkin jättäneet sopimuksen täytäntöönpanosta huolehtimisen näiltä osin lainsoveltajien harkinnan varaan.

Mietinnöstä vaikuttaa välittyvän asenne siitä, että Suomessa naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan sääntely on jo riittävää, eikä lähes mitään muutoksia tarvitse tehdä. Tämä on sinänsä ristiriitaista sopimuksen tavoitteisiin verrattuna ja viestii haluttomuudesta puuttua väkivaltaan lakimuutoksin. On myös erikoista, miten sääntelyn on monin osin katsottu olevan riittävää, kun väkivallan määrä taas viestii päinvastaista. Sopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä olisi ollut tärkeää arvioida vallitsevia olosuhteita ja sääntelyä kriittisesti, ja suunnitella sekä perustella tarpeelliset toimet sopimuksen voimaansaattamiseksi sen pohjalta. Toisaalta sopimuksen voimaansaattamiseen liittyen tulee huomioida, että siihen käytettävissä ollut aika on ollut rajallista, ja sopimus on ollut tarkoitus saattaa voimaan nopealla aikataululla. Kuitenkin ajankäytön rajallisuudesta huolimatta sopimuksen edellyttämiä muutoksia olisi ollut tärkeää tutkia kriittisellä otteella, sillä esimerkiksi naisiin kohdistuvan väkivallan määrä ja Suomen saamat huomautukset ovat olleet tiedossa. Lainsäätäjillä olisikin kattavammat resurssit arvioida tarvittavia täytäntöönpanotoimia, kuin lainsoveltajilla yksittäisiä tapauksia ratkaistessaan.

Istanbulin sopimuksen toimeenpanosta on laadittu toimeenpanosuunnitelma vuosille 2018–2021. Siinä käydään läpi toimia, joita Istanbulin sopimuksen toimeenpanemiseksi on tarkoitus suorittaa kyseisellä ajanjaksolla. Toimeenpanosuunnitelma laaditaan aina neljäksi vuodeksi kerrallaan, ja sitä on mahdollista myös täydentää. Siihen on otettu mukaan toimeenpanon kannalta kiireellisimmät asiat. Suunnitelmassa on käyty läpi eri hallinnonalojen toimia

Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanemiseksi käytännössä, mutta suunnitelmassa ei mainita ollenkaan artikloja 45 ja 46.¹⁰⁰ Vaikka esimerkiksi uusista koventamisperusteista tulisi säätää lailla, toimeenpanosuunnitelmassa olisi voitu esimerkiksi käsitellä toimia nykyisen oikeuskäytännön ja rangaistuksen määräämiseen vaikuttavien seikkojen tutkimiseksi.

---

¹⁰⁰ *Sosiaali- ja terveysministeriö 2017:16.*

4 PARISUHDEVÄKIVALLAN SÄÄNTELY ISTANBULIN SOPIMUKSEN NÄKÖKULMASTA

4.1 Pahoinpitelyrikokset

Istanbulin sopimuksen 35 artiklassa veloitetaan sopimusvaltioita kriminalisoimaan toiseen kohdistuvat tahalliset ruumiilliset väkivallanteot. Sopimuksen 33 artiklassa säädetään myös henkisen väkivallan kriminalisoinnista. Sen mukaan toisen henkisen eheyden tahallinen vakava vahingoittaminen pakottamalla tai uhkaamalla tulee säätää rangaistavaksi.¹⁰¹ Suomessa pahoinpitelystä säädetään henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia koskevassa rikoslain 21 luvussa (RL 21:5):

Joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan, on tuomittava *pahoinpitelystä* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Pahoinpitelyn tunnusmerkistö voi siis ensinnäkin täytyä tekemällä toiselle tahallisesti ruumiillista väkivaltaa. Ruumiillisella väkivallalla loukataan toisen koskemattomuutta sellaisella tavalla, josta voi aiheutua vammoja tai muunlaista terveyden vahingoittumista. Tunnusmerkistö ei kuitenkaan edellytä, että teosta aiheutuisi näkyvää vammaa tai sairautta.¹⁰² Pahoinpitelyyn voi toisaalta myös syyllistyä ruumiillista väkivaltaa tekemättä, jos tahallisesti vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan. Pahoinpitelyn tunnusmerkistö voi siis täytyä erilaisilla tavoilla, kuten nyrkillä lyömällä, potkimalla, tartuttamalla sairaus tai aiheuttamalla psyykkisiä seurauksia.

---

¹⁰¹ Suomessa on käyty keskustelua siitä, toteutuuko henkisen väkivallan kriminalisointi pahoinpitelysäännöksillä, mutta en käsittele tätä kysymystä tarkemmin, koska olen rajannut aiheen fyysiseen parisuhdeväkivaltaan. Lain esitöissä on katsottu, että henkisen pahoinpitelyn käsite on niin epämääräinen, että sitä voida lisätä pahoinpitelyn tunnusmerkistöön. Kuitenkin rikoslain uudistuksen yhteydessä pahoinpitelyn tunnusmerkistöön sisällytettiin terveyden vahingoittamisen käsite, jonka lisäämisellä on pyritty siihen, että mielenterveyden vahingoittamisen voisi rinnastaa fyysiseen vahingoittamiseen. Lisäksi toisen saattamisen tiedottomaan tai vastaavaan tilaan voisi myös johtaa henkisen väkivallan rangaistavuuteen pahoinpitelynä. *HE 94/1993 vp*, s. 91.

¹⁰² Vuonna 1995 tehdyssä uudistuksessa laajennettiin pahoinpitelyn tunnusmerkistöä. Aiemmin katsottiin, että pahoinpitelystä tuli aina syntyä seuraus, jotta teko täyttäisi tunnusmerkistön. Jos seurausta ei ollut syntynyt, teko tulkittiin yleensä lieväksi pahoinpitelyksi. Rikosoikeus / *Lappi-Seppälä*. II Rikoslajit > 10. RL 21 Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset > Pahoinpitely > Pahoinpitelyn muodot.

Pahoinpitelyn yritys on myös rangaistava, ja nykyään pahoinpitely on yleisen syytteen alainen rikos.¹⁰³

Pahoinpitelyn privilegioitu tekemuoto on lievä pahoinpitely (RL 21:7):

Jos pahoinpitely, huomioon ottaen väkivallan, ruumiillisen koskemattomuuden loukkauksen tai terveyden vahingoittamisen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentehtyjä on tuomittava *lievästä pahoinpitelystä* sakkoon.

Pahoinpitely voidaan arvioida lieväksi, jos sen katsotaan olevan kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Aiemmin lieväksi pahoinpitelyksi voitiin tulkita teko, josta uhrille ei aiheutunut vammoja (RL 21:7, 491/1969), mutta nykyisen säännöksen mukaan kokonaisuudessaan lievä pahoinpitely voidaan katsoa privilegioiduksi tekemuodoksi. Sukupuolistuneen väkivallan kannalta tämä tarkoittaa sitä, että pahoinpitelyn arvioidaan aiempaa useammin olevan lievä, jolloin myös siitä tuomittava rangaistus on luonnollisesti lievempi.¹⁰⁴ Lievän pahoinpitelyn yritystä ei ole säädetty rangaistavaksi.¹⁰⁵

Lievä pahoinpitely on asianomistajarikos, paitsi jos se on kohdistunut läheiseen henkilöön, alle 18-vuotiaaseen tai jos työpaikan henkilöstöön kuulumaton kohdistaa sen henkilöön hänen työtehtäviensä vuoksi (RL 21:16.1). Istanbulin sopimuksen 55 artiklassa säädetään, että sopimuksen 35, 36, 37, 38 ja 39 artiklojen mukaan rangaistaviksi säädettyjen tekojen tutkinta tai syytteen nostaminen ei saa riippua kokonaan uhrin tekemästä ilmoituksesta taikka muusta

---

¹⁰³ Keskeiset rikokset / *Matikkala* 2018, s. 252–254.

¹⁰⁴ *Niemi-Kiesiläinen* 2004, s. 92–93. Ennen lievän pahoinpitelyn syyteoikeuden muutosta pahoinpitelyiden arvioiminen lieväksi johti siihen, että ne olivat myös parisuhdeväkivaltatapauksissa asianomistajarikoksia. Tämä seikka heikensi yhdessä vakaan tahdon pykälän kanssa niitä vaikutuksia, joita yleisen ja yksityisen paikan erottelun poistamisella tavoiteltiin.

¹⁰⁵ Yrityksen rangaistavuuden ei ole katsottu olevan tarpeellista, mitä on perusteltu sillä, että lievä rikos koskee vain tekijän ja uhrin välistä suhdetta, ja heidän käsityksensä tapahtumista voivat olla poikkeavia. *HE 94/1993 vp*, s. 97. Perustelu vaikuttaa kyseenalaiselta sukupuolistuneen väkivallan kannalta, jos otetaan huomioon esimerkiksi väkivallan jatkuvuus sekä sen käyttäminen ja sillä uhkaaminen tapana hallita ja alistaa uhria. Tämän jälkeen lievän pahoinpitelyn syyteoikeutta on toki muutettu, mutta sen yritys ei kuitenkaan ole voimassaolevan oikeuden mukaan rangaistava teko, toisin kuin eräiden muiden lievien rikosten yritys, kuten näpistyksen (RL 28:3) tai lievän rahanväärennyksen (RL 37:3).

ilmoituksesta. Lisäksi säännöksen mukaan oikeudenkäyntiä tulee voida jatkaa, vaikka uhri peruuttaisi tekemänsä ilmoituksen. Koska Suomessa lievä pahoinpitely on asianomistajarikos, jos se ei ole kohdistunut RL 21:16.1 kohdassa määriteltyyn henkilöön, Suomi on tehnyt varauman Istanbulin sopimukseen tältä osin.¹⁰⁶ Sopimuksen 78 artikla mahdollistaa tiettyjen varaumien tekemisen, ja sen mukaan ruumiillista väkivaltaa koskevan 35 artiklan syyteoikeuteen saa tehdä varauman vähäisten rikosten osalta.

Pahoinpitelyn kvalifioidusta tekemuodosta eli törkeästä pahoinpitelystä seuraamuksena on vankeusrangaistus, jonka rangaistusasteikko on normaalia tekemuotoa huomattavasti laajempi (RL 21:6, 654/2001):

Jos pahoinpitelyssä

- 1) aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila,
  - 2) rikos tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla tai
  - 3) käytetään ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä
- ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteijä on tuomittava *törkeästä pahoinpitelystä* vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistö voi siis täytyä, jos käsillä on ainakin yksi näistä kolmesta kvalifiointiperusteesta ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Ensinnäkin vaikean ruumiinvamman, vakavan sairauden tai hengenvaarallisen tilan aiheuttaminen voi johtaa pahoinpitelyn arvioimiseen törkeäksi. Vaikeaksi ruumiinvammaksi voidaan katsoa esimerkiksi näön, kuulon tai puhekyvyn heikentyminen tai muu pysyvä tai pitkäkestoinen vamma. Vakavaksi sairaudeksi on katsottu esimerkiksi HIV-infektio.¹⁰⁷ Hengenvaaralla tarkoitetaan toteutunutta hengenvaarallista tilaa, eli pelkästään

---

¹⁰⁶ HE 155/2014 vp s. 66–67. Lievän pahoinpitelyn syyteoikeuteen ei tehty muutoksia Istanbulin sopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä, mitä perusteltiin sillä, että tavallisesti lievät rikokset ovat asianomistajarikoksia. Syyteoikeutta oli muutettu vuonna 2011, ks. luku 3.1.

¹⁰⁷ Keskeiset rikokset / *Matikkala* 2018, s. 254–256.

hengenvaarallinen tekotapa ei tee pahoinpitelystä törkeää, vaan seurauksena tulee aiheutua konkreettinen hengenvaara rikoksen uhrille.¹⁰⁸

Erityisen raaka tai julma tekotapa voi myös johtaa pahoinpitelyn arvioimiseen törkeäksi. Ilmaisujen ”raaka” ja ”julma” on katsottu tarkoittavan hieman eri asioita. Esimerkiksi päähän potkiminen voi olla erityisen raaka tekotapa, kun taas puolustuskyvyttömän, esimerkiksi maassa makaavan henkilön pahoinpiteleminen voidaan katsoa julmaksi. Oikeuskäytännössä esimerkiksi toisen henkilön valeleminen helposti syttyvällä nesteellä ja sytyttäminen tuleen on katsottu erityisen raakaksi ja julmaksi.¹⁰⁹ Myös kuristaminen voitaisiin mahdollisesti katsoa törkeäksi pahoinpitelyksi tämän kvalifiointiperusteen nojalla, jos se olisi pitkäkestoista.¹¹⁰

Hengenvaarallisen välineen käyttäminen on kolmas pahoinpitelyn kvalifiointiperuste, jonka tarkoituksena on tuoda ilmi aseiden käytön erityistä moitittavuutta. Vaikka monenlaisia välineitä voidaan käyttää pahoinpitelyssä hengenvaarallisella tavalla, kyseinen kvalifiointiperuste koskee nimenomaisesti terä- ja ampuma-aseita ja niihin rinnastettavia välineitä. Tulkinta siitä, onko tekoväline rinnastettavissa terä- tai ampuma-aseeseen, ei saa laillisuusperiaatteen mukaan olla laajentavaa. Esimerkiksi kumipamppua, vasaraa, kiveä tai lasipulloa ei voida rinnastaa terä- tai ampuma-aseeseen. Sen sijaan esimerkiksi räjähteet tai kaasupanokset voidaan katsoa ampuma-aseeseen rinnastettaviksi hengenvaarallisiksi välineiksi. Teräaseisiin taas voidaan rinnastaa esimerkiksi nyrkkirauta tai jousipatukka.¹¹¹

Jotta pahoinpitely voidaan arvioida törkeäksi, sen tulee olla lisäksi kokonaisuutena arvostellen törkeä. Säännöstä törkeästä pahoinpitelystä muutettiin vuonna 2001, jolloin

---

¹⁰⁸ Rikosoikeus / *Lappi-Seppälä*. II Rikoslajit >10. RL 21 Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset > Törkeä pahoinpitely > Teon seuraukset > Vakava sairaus tai hengenvaara.

¹⁰⁹ Keskeiset rikokset / *Matikkala* 2018, s. 258–259.

¹¹⁰ Rikosoikeus / *Lappi-Seppälä*. II Rikoslajit > 10. RL 21 Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset > Törkeä pahoinpitely > Tekotapa > Erityisen raaka tai julma.

¹¹¹ Keskeiset rikokset / *Matikkala* 2018, s. 259–260.

vähimmäisrangaistusta korotettiin kuudesta kuukaudesta vähintään vuoden mittaiseen vankeusrangaistukseen. Rangaistuksen korottamista perusteltiin muun muassa rikoslain kokonaisuudistuksen tavoitteella korostaa henkeä, terveyttä ja ruumiillista koskemattomuutta loukkaavien tekojen moitittavuutta. Perusteluissa on katsottu, että muutos ei vaikuta tavallisimpiin pahoinpitelytapauksiin, koska ne eivät yleensä ole törkeitä. Myös naisiin kohdistuvan väkivallan on mainittu olevan ongelma, mutta rangaistusten ankaroittamisen vaikutusten on katsottu olevan rajallisia väkivallan ennaltaehkäisyssä.¹¹² Tämä viestii haluttomuudesta puuttua naisiin kohdistuvaan väkivaltaan rikosoikeudellisin keinoin.

Vaikka vähimmäisrangaistuksen korottamisella ei ollut tarkoitus muuttaa säännöksen tulkintaa, muutos korostaa kuitenkin teon kokonaistörkeyden arviointia.¹¹³ Vaikka jokin pahoinpitelyn kvalifiointiperusteista täytyisi, tekoa ei välttämättä katsota törkeäksi pahoinpitelyksi, jos se ei ole kokonaisuutena arvostellen törkeä. Esimerkiksi jos pahoinpitelyssä on käytetty teräasetta vähäisellä tavalla, teko ei välttämättä ole kokonaisuutena arvostellen törkeä. Kuitenkin jos käsillä on useampi kvalifiointiperuste, kuten ampuma-aseen käyttäminen sekä hengenvaarallisen tilan aiheuttaminen, teko katsotaan todennäköisemmin myös kokonaisuutena arvostellen törkeäksi.¹¹⁴

Istanbulin sopimuksen 46 artiklassa määritellyistä raskauttavista seikoista osa vastaa ainakin osittain pahoinpitelyn kvalifiointiperusteita. Sopimuksen mukaan raskauttaviin seikkoihin kuuluu ennen rikosta tai sen yhteydessä käytetty erityisen raaka väkivalta (kohta f). Lisäksi

---

¹¹² *LaVM 13/2001 vp*, s. 4–5.

¹¹³ *ibid.*

¹¹⁴ Rikosoikeus / *Lappi-Seppälä II Rikoslajit* > 10. RL 21 Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset > Törkeä pahoinpitely > Tekotapa > Kokonaisarvostelu. Lappi-Seppälän mukaan merkittävä osa teräasetta käyttäen tehdyistä pahoinpitelyistä tehdään tavalla, joka ei ole kokonaisuutena arvostellen törkeä. Esimerkkinä hän käyttää parisuhdetappelua, jossa alakynteen jäänyt käyttää teräasetta. Aiemmin tällaisista törkeistä pahoinpitelyistä annettiin yleensä alle vuoden tuomio, ja nykyään niiden arvioiminen törkeiksi johtaisi liian ankaraan rangaistukseen. Mahdollisuudesta puolustautua parisuhdeväkivaltatapauksissa yleensä huomattavasti kookkaampaa ja voimakkaampaa kumppania vastaan hätävarjelu-oikeuden rajoissa on käyty myös keskustelua. Esimerkiksi teräaseella puolustautumista ei yleensä katsota oikeutetuksi, vaikka hyökkääjän ja uhrin fyysisistä eroista johtuen uhrilla ei välttämättä olisikaan mahdollisuutta puolustautua paljain käsin tai päästä pakenemaan. Ks. aiheesta *Ruuskanen 2005*.

rikoksen kohdistaminen haavoittuvaan henkilöön sisältyy raskauttaviin seikkoihin (kohta c). Nämä kohdat voisivat tulla sovelletuiksi katsomalla pahoinpitely törkeäksi erittäin raa'an tai julman tekotavan perusteella. Artiklan 46 kohdan g perusteella aseiden käyttäminen tai sillä uhkaaminen tulee voida huomioida raskauttavana seikkana. Terä- tai ampuma-aseiden tai niihin rinnastuvan muun hengenvaarallisen välineen käyttäminen sisältyy pahoinpitelyn kvalifiointiperusteisiin, mutta säännöksen sanamuodon mukaan kyse on aseiden käyttämisestä, eikä vain sillä uhkaamisesta. Raskauttavien seikkojen listan kohdassa h säädetään, että uhrille aiheutunut vakava ruumiillinen tai henkinen haitta tulee myös voida huomioida. Törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistöön taas sisältyy vaikean ruumiinvamman, sairauden tai hengenvaarallisen tilan aiheuttaminen.

Pahoinpitelyn törkeysarvioinnissa on huomioitava, että lista kvalifiointiperusteista on tyhjentävä. Vaikka osa Istanbulin sopimuksen 46 artiklan raskauttavista seikoista vaikuttaa ainakin osittain vastaavan pahoinpitelyn kvalifiointiperusteita, silti moni niistä ei sisälly kvalifiointiperusteisiin, kuten rikosten toistuvuus tai rikoksen kohdistaminen nykyiseen tai entiseen kumppaniin. Istanbulin sopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistöä ei muutettu. Voimaansaattamisen yhteydessä katsottiin, että osa artiklan mukaisista seikoista tekee rikoksesta sen kvalifioitun tekemuodon. Lisäksi perusteluissa katsottiin, että osa seikoista voi tulla myös huomioiduiksi, kun kvalifioitujen tekemuotojen yhteydessä rikoksen törkeyttä arvioidaan kokonaisuutena¹¹⁵. Kuitenkin laillisuusperiaate huomioon ottaen, tekoa ei voida arvioida törkeäksi vain kokonaisuuden perusteella, jos käsillä ei ole kvalifiointiperustetta. Kvalifiointiperusteita ei myöskään voida tulkita laajentavasti. Siten pahoinpitelyä ei voida arvioida törkeäksi esimerkiksi sen vuoksi, että se on kohdistunut nykyiseen tai entiseen kumppaniin (46 artiklan kohta a), jos mikään rikoslaissa määritelty kvalifiointiperuste ei täyty. Näin ollen monet Istanbulin sopimuksen raskauttavista seikoista voivat tulla huomioiduiksi lähinnä osana rikoksen kokonaistörkeyden arviointia.

---

¹¹⁵ HE 155/2014 vp, s. 60–61. Perusteluissa ei kuitenkaan yksilöity, mitkä raskauttavat seikat sisältyvät jo pahoinpitelyn kvalifiointiperusteisiin.

Suomen rikoslain soveltuvuutta onkin kritisoitu parisuhdeväkivaltatapauksiin liittyen. Rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä kvalifiointiperusteet kirjoitettiin lakiin tyhjentävästi, eikä pahoinpitelyä voida enää arvioida pelkän kokonaisarvostelun perusteella törkeäksi, toisin kuin vanhan sääntelyn mukaan (RL 21:6, 491/1969). Tämä rajoittaa tulkintamahdollisuuksia, mutta ilmentää toisaalta laillisuusperiaatetta. Lisäksi ampuma- tai teräaseeseen rinnastettavien hengenvaarallisten välineiden suppea tulkinta on johtanut siihen, että parisuhdeväkivaltatapauksissa usein käytettyjen tavanomaisten esineiden, kuten vyön tai lasipullon käyttämistä ei katsota kvalifiointiperusteeksi. Rikoslain uudistusten seurauksena kynnys arvioida pahoinpitely törkeäksi on noussut kaikkien kvalifiointiperusteiden osalta, mikä vaikuttaa osaltaan rangaistuksia lieventävällä tavalla.¹¹⁶ Esimerkiksi uhrin kuristamisesta ei välttämättä seuraa lain tarkoittamaa hengenvaarallista tilaa, eikä tekotapaa välttämättä arvioida erityisen raa'aksi tai julmaksi.¹¹⁷

Kun pahoinpitely arvioidaan yhä useammissa tapauksissa astetta lievemmäksi tekemuodoksi kuin aikaisemmin, vaikuttaa tämä naisiin kohdistuvan väkivallan seuraamuksiin. Usein miehet tekevät vakavaa väkivaltaa sellaisella tavalla, joka ei kvalifioi tekoa törkeäksi, kuten kuristamalla ja lyömällä käsin sekä erilaisia esineitä käyttäen. Kvalifiointiperusteista ei myöskään käy ilmi esimerkiksi teon kohdistuminen erityisen haavoittuvaan tai heikommassa asemassa olevaan uhriin, vaan uhrin asema voidaan ottaa huomioon lähinnä julman tekovan arvioinnissa.¹¹⁸ Istanbulin sopimuksen mukaan rangaistuksen arvioinnissa tulee voida ottaa huomion raskauttavana seikkana uhrin erityinen haavoittuvuus (46 artiklan kohta c).

---

¹¹⁶ Niemi-Kiesiläinen 2004, s. 87–93.

¹¹⁷ Ks. KKO 1998:1, jossa syytetty oli kuristanut avovaimoaan käsillä ja vyöllä. Syytetyn ei katsottu syyllistyneen tapon yritykseen eikä törkeään pahoinpitelyyn, vaan hänet tuomittiin pahoinpitelystä yhden vuoden ja kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen. Kyseessä oli äänestysratkaisu, ja toinen korkeimman oikeuden jäsen olisi tuominnut vastaajan tapon yrityksestä, kun taas toinen jäsen katsoi kyseessä olleen törkeä pahoinpitely. Myöskään tapauksessa KKO 1998:2 uhria kuristanutta tekijää ei tuomittu taposta tai törkeästä pahoinpitelystä, vaan pahoinpitelystä ja törkeästä kuolemantuottamuksesta. Vrt. KKO 1989:141, jossa katsottiin, että kuristamalla tehty pahoinpitely oli tehty erityisen raa'alla tavalla. Tässä tapauksessa sovellettiin vanhaa lakia, jossa kvalifiointiperusteena oli hengenvaaran eikä hengenvaarallisen tilan aiheuttaminen, joten sen osalta tulkinta voi olla muuttunut. Ks. kuristamisen tulkinnasta Rikosoikeus / *Lappi-Seppälä*. II Rikoslajit > 10. RL 21 Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset > Törkeä pahoinpitely > Tekotapa.

¹¹⁸ Niemi-Kiesiläinen 2005, s. 232–233.

Pahoinpitelyn tekemuotojen tunnusmerkistöt on kirjoitettu sellaiseen muotoon, jossa tekijän ja uhrin väliseen suhteeseen tai väkivallan toistuvuuteen ei kiinnitetä huomiota, mitä on kritisoitu sukupuolistuneen väkivallan kannalta. Kuitenkin esimerkiksi vainoamisen tunnusmerkistössä (RL 25:7a) rikosten toistuvuus on pystytty ottaa huomioon, joten väkivallan jatkuvuuden huomioiminen rikoksen tunnusmerkistön tasolla ei pitäisi siten olla oikeudellisesti mahdotonta.¹¹⁹ Istanbulin sopimuksessa raskauttaviksi seikoiksi on määritelty teon tapahtuminen lähisuhteessa sekä rikosten toistuvuus (46 artiklan kohdat a ja b), mutta ne eivät tule huomioiduiksi ainakaan pahoinpitelyn kvalifiointiperusteina.

Useiden Istanbulin sopimuksessa määriteltyjen raskauttavien seikkojen vaikutukset saattavat olla käytännössä vähäisiä, kun pahoinpitelyiden arviointi on muuttunut lievemmäksi rajattujen kvalifiointiperusteiden ja kokonaistörkeyden arvioinnin merkityksen vaikutuksesta. Laillisuusperiaate on vaikuttanut näiden muutosten taustalla. Vaikka laillisuusperiaate on tärkeää huomioida, kehitys on silti huolestuttavaa parisuhdeväkivallan kannalta, varsinkin kun otetaan huomioon se, että pahoinpitelyiden rangaistustaso ei ole ollut tarkoitusta muuttaa näiden sääntelymuutosten yhteydessä. Kun pahoinpitely on mahdollista arvioida törkeäksi vain tarkasti rajatuissa tapauksissa, josta säätäessä ei ole otettu huomioon parisuhdeväkivallan piirteitä, vaikuttaa tämä myös mahdollisuuksiin soveltaa Istanbulin sopimusta käytännössä. Vaikka lainsäätäjät ovat Istanbulin sopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä jättänyt täytäntöönpanon suurilta osin lainsoveltajien harkinnan varaan, nykyisen lain mukaan mahdollisuudet arvioida pahoinpitely törkeäksi ovat erittäin rajatut.

4.2 Rangaistuksen määrääminen

Rangaistuksen määrääminen koostuu eri osaratkaisuksista, jotka ovat osittain päällekkäisiä. Ennen rangaistuksen määräämistä ratkaistaan, mistä rikoksesta on kyse. Rangaistuksen määräämisen osaratkaisuja ovat sitten asteikon vahvistaminen, lajinvalinta, mittaaminen,

---

¹¹⁹ *Kainulainen – Niemi 2017, s. 142–145.*

vähennykset ja muut rangaistuksia koskevat lausumat. Nämä kaikki osaratkaisut vaikuttavat osaltaan rangaistuksen ankaruuteen.¹²⁰ Rikoslaisissa rangaistuksen määräämisen lähtökohdat on määritelty seuraavalla tavalla (RL 6:3):

Rangaistusta määrättäessä on otettava huomioon kaikki lain mukaan rangaistuksen määrään ja lajiin vaikuttavat perusteet sekä rangaistuskäytännön yhtenäisyys.

Rangaistuksen mittaamisessa vaikuttavia perusteita ovat tämän luvun 4–8 §:ssä mainitut perusteet niiden ohella, joista muualla laissa säädetään.

Päätettäessä rangaistuksen lajista noudatetaan rangaistuksen mittaamisessa vaikuttavien perusteiden ohella, mitä 9–12 §:ssä säädetään.

Rikosten seuraamuksiin liittyy useita säännöksiä ja periaatteita, kuten yhdenvertaisuus- ja suhteellisuusperiaatteet.¹²¹ Istanbulin sopimuksen 45 artiklassa säädetään, että rikoksista tulee voida säätää tehokkaat, oikeasuhtaiset ja varoittavat seuraamukset niiden vakavuuden mukaan. Suomessa rangaistuksen mittaamisen yleisperiaate ilmaisee tiivistetysti mittaamisessa huomioitavia seikkoja (RL 6:4):

Rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttimiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen.

Rangaistuksen mittaamisessa voidaan hyödyntää tyyppitapausajattelua. Tyyppitapaukseen vertaamalla voidaan päätellä, onko arvioitava teko tyyppitapausta lievempi vai vakavampi. Tyyppitapausten hyödyntäminen edesauttaa rangaistuskäytännön yhtenäisyyttä, mutta tyyppitapausten muotoilu voi olla hyvin haastavaa. Lisäksi tyyppirangaistusvyöhykkeiden määrittely on haastavaa, sillä rangaistuksen määräämisessä tulee huomioitavaksi useita vaikuttavia seikkoja. Myös rikosten tilastointi hankaloittaa tyypillisen rangaistuksen määrittelyä.¹²² Pahoinpitelyn tekemuotojen tyyppitapauksia on kritisoitu siitä, että ne on kirjoitettu tyypillistä miesten välistä väkivaltaa kuvaaviksi. Näin ollen niiden on katsottu

---

¹²⁰ *Lappi-Seppälä* 2000, s. 310–312; *Tapani – Tolvanen* 2016, s. 15–16.

¹²¹ *Lappi-Seppälä* 2000, s. 312–328; *Tapani – Tolvanen* 2016, s. 16–21.

¹²² *Tapani – Tolvanen* 2016, s. 22–28.

soveltuvan huonosti parisuhdeväkivaltatapauksiin, koska niissä ei huomioida sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa.¹²³

Rangaistuksen mittaamisessa voidaan käyttää apuna tilastoja määrättyistä rangaistuksista. Rangaistukset painottuvat yleensä asteikon alimpaan neljännekseen. Tähän vaikuttaa muun muassa se, että lieviä tekoja tehdään enemmän kuin rikosten vakavimpia tekemuotoja. Lisäksi rangaistusasteikolla tulee olla riittävästi liikkumavaraa, jotta erilaisista teoista voidaan tuomita niiden vakavuuteen soveltuvat rangaistukset.¹²⁴

Yli 80 prosenttia pahoinpitelytapauksista tuomitaan tavallisina pahoinpitelyinä, törkeinä 4–6 prosenttia ja lievinä tekemuotoina 10–15 prosenttia (tilastot vuosilta 2008–2017). Tavallisista pahoinpitelyistä 63 prosenttia on tuomittu sakkorangaistukseen, ja päiväsakkojen keskiluku on ollut 47. Tavallisesta pahoinpitelystä tuomittujen vankeusrangaistusten normaalirangaistus on ollut 1–8 kuukautta sekä ehdollisissa että ehdottomissa vankeusrangaistuksissa. Kyseisellä ajanjaksolla pahoinpitelyiden vankeusrangaistukset ovat pysyneet suunnilleen samalla tasolla lukuun ottamatta vuotta 2017, jolloin ne ovat laskeneet. Päiväsakkojen määrä on kuitenkin kasvanut hieman. Lievistä pahoinpitelyistä noin puolet syytetyistä on tuomittu rangaistusmääräysmenettelyssä sakkoon, ja päiväsakkojen keskiluku oli 18.¹²⁵

Törkeästä pahoinpitelystä noin puolet rangaistuksista tuomitaan ehdollisena. Ehdoton vankeusrangaistus pahoinpitelyn kvalifioidusta tekemuodosta on keskimäärin 1,5–2 vuotta. Ehdollinen vankeusrangaistus on keskimäärin vähän yli vuoden pituinen. Kun törkeän pahoinpitelyn vähimmäisrangaistusta nostettiin vuonna 2001, tämän seurauksena yksittäisestä

---

¹²³ Niemi-Kiesiläinen 2004, s. 79–82.

¹²⁴ Tapani – Tolvanen 2016, s. 22–28.

¹²⁵ Lappi-Seppälä – Niemi 2017, s. 92–95.

teosta määrätyn vankeusrangaistuksen keskipituus on noussut lähes kymmenellä kuukaudella.¹²⁶

Rangaistuksen mittaamisen osalta keskityn erityisesti rangaistusten koventamisperusteisiin Istanbulin sopimuksen 46 artiklan näkökulmasta.¹²⁷ Rangaistuksen koventamisperusteista säädetään rikoslain 6 luvun 5 §:ssä:

Rangaistuksen koventamisperusteita ovat:

- 1) rikollisen toiminnan suunnitelmallisuus;
- 2) rikoksen tekeminen osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa;
- 3) rikoksen tekeminen palkkiota vastaan;
- 4) rikoksen tekeminen rotuun, ihonväriin, syntyperään, kansalliseen tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai vammaisuuteen perustuvasta vaikuttimesta taikka niihin rinnastettavasta muusta vaikuttimesta; ja
- 5) tekijän aikaisempi rikollisuus, jos sen ja uuden rikoksen suhde rikosten samankaltaisuuden johdosta tai muuten osoittaa tekijässä ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä.

Järjestäytyneellä rikollisryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen rikoksia, joista säädetty enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka 11 luvun 10 §:ssä tai 15 luvun 9 §:ssä tarkoitettuja rikoksia.

Näistä koventamisperusteista Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanon kannalta merkittävä on lähinnä kohta 5 eli tekijän aikaisempi rikollisuus. Istanbulin sopimuksen 46 artiklan i-kohdassa on määritelty raskauttavaksi seikaksi se, että tekijä on aikaisemmin tuomittu samanlaisesta rikoksesta. Tällä on pyritty kiinnittämään huomiota rikosten uusimisriskiin. Kuitenkin kyseisen artiklan b-kohdassa on säädetty erikseen siitä, että raskauttavana seikkana rangaistuksen

---

¹²⁶ *ibid.* Huomioitavaa on kuitenkin, että säännöksen muutokset ja kokonaistörkeyden arviointi ovat todennäköisesti vaikuttaneet siten, että tekoja arvioidaan yhä useammin tavallisiksi pahoinpitelyiksi törkeän tekemuodon sijaan. Ks. luku 4.1.

¹²⁷ Käsittelen rangaistuksen määräämistä muilta osin lähinnä oikeustapausten analysoinnin yhteydessä luvussa 5. Tämä johtuu siitä, että Istanbulin sopimuksessa säädettyjen raskauttavien seikkojen voimaansaattamisen yhteydessä viitattiin rangaistuksen koventamisperusteisiin. Koska kyseessä on laajuudeltaan pro gradu -tutkielma, en voi sivumäärän rajoissa käydä yksityiskohtaisesti läpi kaikkia rangaistuksen määräämisessä huomioitavia seikkoja, vaan käsittelen löytämäni oikeustapausten kannalta relevantteja kohtia.

määräämisessä tulee voida huomioida, että rikos tai toisiinsa liittyvät rikokset on tehty toistuvasti. Tarkoituksena on ollut ottaa huomioon sukupuolistuneen väkivallan toistuvuus ja korostaa sen tuhoisia seurauksia väkivallan uhreille.¹²⁸

Suomen rikoslakia on kritisoitu sen kyvyttömyydestä tunnistaa parisuhdeväkivallan toistuvuutta. Vaikka koventamisperusteisiin kuuluukin tekijän aikaisempi rikollisuus, aikaisemmat teot eivät aina tule syyttäjän tai tuomarin tietoon. Esimerkiksi rikosrekisteriin ei tehdä merkintää pelkästä sakkorangaistuksesta (Rikosrekisterilaki 2 §, 770/1993)¹²⁹. Kun pahoinpitelystä seuraa yleisimmin sakkorangaistus, se ei ole nähtävissä rikosrekisteristä, jos tekijä uusii rikoksensa. Näin ollen pääosin vain ne vakavimmat rikokset, joista syytetty on tuomittu aiemmin, tulevat tuomioistuimen tietoon. Siten parisuhdeväkivallan toistuvuus voidaan yleensä huomioida käytännössä vain sellaisissa tapauksissa, joissa aiemmista pahoinpitelyistä on seurannut vankeusrangaistus.¹³⁰ Kun tämä otetaan huomioon, vaikuttaa siltä, että Istanbulin sopimuksen 46 artiklan i-kohta sisältyy rikoslain koventamisperusteisiin, mutta b-kohta tekojen toistuvuudesta on mahdollista huomioida lähinnä osana tuomarin yleistä harkintavaltaa. Näiden molempien kohtien huomioiminen estyy kuitenkin käytännössä, jos lainsoveltajat eivät ylipäätään saa tietoa tekojen toistuvuudesta tai aiemmista samankaltaisista rikoksista.

Koventamisperusteista myös rikollisen toiminnan suunnitelmallisuus ja rikoksen tekeminen rasistisesta vaikutteesta voisivat ehkä tulla arvioitavaksi parisuhdeväkivaltatapauksissa, mutta näiden perusteiden soveltamista käytännössä ei ole tullut ilmi. Parisuhteessa tapahtuneet pahoinpitelyt voivat tietyissä tapauksissa osoittaa suunnitelmallisuutta. Väkivaltaisessa

---

¹²⁸ *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence* 2011, s. 40–41. Kuitenkin Suomessa yhteisen rangaistuksen määräämisen yhteydessä tekojen toistuvuus ei kovenna rangaistusta, koska yhteinen rangaistus on lievempi kuin mitä yksittäin määrättävien rangaistusten summa olisi. Ks. *Hong* 2017, s. 315–317.

¹²⁹ Kuitenkin ehdollisen vankeuden ohessa tai nuorisorangaistuksen sijaan tuomittu sakko merkintään rikosrekisteriin. Myös oikeushenkilölle määrätty yhteisösakko merkitään rekisteriin, mutta sakon muuntorangaistukset eivät tule sinne näkyviin.

¹³⁰ *Niemi-Kiesiläinen* 2004, s. 375–377.

parisuhteessa teot alkavat vähitellen muuttua yhä vakavimmiksi, ja tekijä voi kontrolloida ja alistaa uhria myös esimerkiksi henkisesti ja taloudellisesti. Pahoinpitelyä saattaa myös edeltää esimerkiksi ovien lukitseminen tai matkapuhelimen vieminen uhrilta, jotta hän ei pysty pakenemaan tai soittamaan apua. Lisäksi kun sukupuolistunut väkivalta ymmärretään syrjinnän muotona, rangaistuksen koventamista voitaisiin ehkä arvioida myös sillä perusteella, että tekijä on kohdistanut teon uhriin hänen sukupuolestaan johtuvasta syystä.¹³¹

Istanbulin sopimuksen 46 artiklan raskauttavien seikkojen a-kohta, eli teon kohdistuminen tekijälle läheiseen henkilöön, kuten nykyiseen tai entiseen kumppaniin, ei sisälly Suomen rikoslain tunnusmerkistöihin tai rikosten koventamisperusteisiin. Tällä raskauttavalla seikalla sopimuksessa pyritään tuomaan ilmi lähisuhteessa tapahtuvan väkivallan erityistä vakavuutta, sillä osapuolten välisen luottamussuhteen vuoksi suhteessa tapahtuvat väkivallanteot loukkaavat uhrien henkistä hyvinvointia merkittäväällä tavalla.¹³² Suomessa pitkään jatkunutta lähisuhdeväkivaltaa ei kuitenkaan pidetä rangaistusta koventavana seikkana, vaikka esimerkiksi lähestymiskiellon määräämisessä ja vainoamisen tunnusmerkistössä tekojen toistuvuus on pystytty huomioimaan. Siten oikeuskäytännöstä löytyy esimerkkejä, joissa rangaistus vaikuttaa lähisuhdeväkivallan vaarallisuus ja jatkuvuus huomioiden kohtuuttoman lievältä.¹³³

Istanbulin sopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä todettiin lyhyesti, että tuomarilla on laajat vapaudet harkita rangaistuksen määräämiseen liittyviä seikkoja rikoslain 6 luvun 4 §:n nojalla, ja että tekijän aikaisempi rikollisuus voidaan huomioida koventamisperusteena.¹³⁴ Kuitenkin laillisuusperiaate huomioiden rangaistuksen määräämiseen merkittävästi

---

¹³¹ Niemi-Kiesiläinen 2004, s. 376–377, 382–383.

¹³² *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence* 2011, s. 40.

¹³³ Kainulainen – Niemi 2017, s. 151–155.

¹³⁴ HE 155/2014 vp, s. 60.

vaikuttavista seikoista olisi perusteltua säätää rikoslaisissa.¹³⁵ Jos rikoslakiin kirjattaisiin rangaistuksen määräämisessä huomioitavat oleelliset perusteet, ne todennäköisesti tulisivat helpommin huomioituiksi, joten muutoksella edistettäisiin myös rangaistuskäytännön yhdenmukaisuutta.

Kaiken kaikkiaan vain osa Istanbulin sopimuksen raskauttavista seikoista sisältyy Suomen rikoslakiin. Muita seikkoja on mahdollista huomioida rikoksen törkeyden kokonaisarvostelussa ja tuomarin harkintavallan perusteella, yleisiin periaatteisiin nojautuen. Kaikkia rangaistuksen arvioinnissa vaikuttavia seikkoja onkin mahdotonta kirjata rikoslakiin. Asia herättää kuitenkin kysymyksiä siitä, katsotaanko Suomessa osa 46 artiklan raskauttavista seikoista toisia merkittävimmiksi, kun tietyt seikat on kirjoitettu osaksi rikoslakia, ja muiden seikkojen täytäntöönpano on lainsäätäjien toimesta jätetty tuomarien harkintavallan varaan. Kun otetaan huomioon Suomen sääntelyyn kohdistuva kritiikki sukupuolistuneen väkivallan näkökulmasta, Istanbulin sopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä esitetyt perusteet siitä, että laki täyttää jo sopimuksen vaatimukset, vaikuttavat jäävän puutteellisiksi ja vaille syvällisempää analysointia. Istanbulin sopimuksen tavoitteet huomioiden, raskauttavien seikkojen kirjaaminen rikoslain tasolle toisi ainakin ilmi, että sopimukseen suhtaudutaan vakavasti ja naisiin kohdistuvaan väkivaltaan pyritään puuttua myös kansallisen sääntelyn keinoin.

---

¹³⁵ Ks. *Törmä – Pentikäinen* 2016, s. 38–39. Ks. myös *Utriainen* 2010, s. 256–257. Teoksessa käsitellään raiskauksia, mutta kaiken kaikkiaan Suomen rikoslaki on säädetty kiinnittäen huomiota enemmänkin tekotapaan, seurauksiin ja tekovälineisiin, kuin uhrin kokemuksiin. Uhrin asemaa tuodaan esille lähinnä hallituksen esityksissä. Ks. myös kunniaan liittyvään väkivaltaan liittyen *Tikkala* 2018, s. 20–21. Hän tuo esiin uhrin näkökulman huomioimisen tarpeellisuutta rangaistuksen määräämisessä.

5 ISTANBULIN SOPIMUKSEN VAIKUTUKSET OIKEUSKÄYTÄNNÖSSÄ

5.1 Hovioikeudet

Raskauttavien seikkojen soveltamisesta käytännössä ei ole tehty kattavaa tutkimusta. Kuitenkin oikeuskäytännöstä löytyy joitakin esimerkkejä, joissa Istanbulin sopimus on otettu huomioon pahoinpitelyn törkeysarvioinnissa tai rangaistuksen määräämisessä. Hovioikeuksista löytyy joitakin tapauksia, joissa on nimenomaisesti viitattu Istanbulin sopimukseen näiltä osin.¹³⁶

Vaasan hovioikeus on ainakin kahdessa parisuhdeväkivaltatapauksessa huomionnut Istanbulin sopimuksen. Ensinnäkin 21.10.2016 annetussa ratkaisussa numero 143418 oli kyse muiden rikosten ohella kolmesta pahoinpitelystä. Tapauksessa A oli pahoinpidellyt naisystävänsä B:tä kolmella eri kerralla. Teot olivat tapahtuneet B:n asunnossa. Ensimmäisen pahoinpitelyn A oli tehnyt ottamalla kiinni B:n kaulasta, puremalla, kaatamalla lattialle ja hiuksista repimällä. Sitten A oli käynyt tähän kiinni uudelleen, repinyt hiuksista, heittänyt tämän lattialle ja lyönyt tuolilla käsivarteen. Toinen pahoinpitely oli tapahtunut seuraavana päivänä, jolloin A oli repinyt B:tä hiuksista, lyönyt tämän päätä seinään, kaatanut lattialle ja lisäksi kaatanut tämän päälle kylmää vettä. Sitten A oli myös raahannut B:tä kohti parveketta uhaten heittää tämän sieltä alas. Pahoinpitelyn yhteydessä A oli siis myös syyllistynyt laittomaan uhkukseen. A oli myös raahannut B:n eteiseen, kuristanut ja repinyt hiuksista.

Kolmas pahoinpitely oli tapahtunut hieman yli kuukausi aiempien tekojen jälkeen. A oli pahoinpidellyt B:tä ulkona ottamalla tätä kiinni kaulasta ja kuristamalla. Sitten A oli B:n asunnossa heitellyt tätä sekä repinyt hiuksista. Saman teon aikana A oli syyllistynyt toiseen laittomaan uhkukseen laittamalla puukon B:n kaulalle ja uhkaamalla tappaa tämän sekä huitomalla puukolla tätä kohti.

---

¹³⁶ Olen tutkinut vain tapauksia, joista olen saanut tietoa ilman aineistohakupyntöjen lähettämistä. Ks. tutkimusaineiston rajauksesta luku 1.2.

Pahoinpitelyistä oli aiheutunut B:lle kipua, ihorikkoa ja runsaasti mustelmia. Lisäksi A oli rikkonut B:n kotirauhaa menemällä samana päivänä useita kertoja tämän kodin oven taakse, hakkaamalla ovea ja vaatimalla päästä sisään. Kotirauhan rikkomisen yhteydessä A oli syyllistynyt kolmanteen laittomaan uhkaukseen, kun hän oli uhannut murtautua ovesta sisään sorkkaraudan avulla, polttaa asunnon ja tappaa B:n.

Satakunnan käräjäoikeus katsoi A:n syyllistyneen kyseisiin rikoksiin ja lisäksi huumausaineen käyttörikokseen, huumausainerikokseen sekä toisen vahingoittamisen soveltuvan esineen tai aineen hallussapitoon. Käräjäoikeus katsoi, että kyseessä oli vakava lähisuhdeväkivalta. Kurkusta kuristaminen oli ollut erityisen vaarallista ja se oli aiheuttanut B:ssä pelkoa kuolemasta. Tekojen motiiveina oli ollut osaltaan B:n alistaminen ja nöyryytys, sekä se, että B oli ollut yhteydessä poliisiin.¹³⁷ Käräjäoikeus tuomitsi rikoksista yhden vuoden vankeusrangaistuksen. Käräjäoikeus tuomitsi vankeuden ehdottomana rikosten vakavuuden ja A:n korostuneen syyllisyyden perusteella. A oli myös jatkanut toimintaansa poliisiin puuttumisesta huolimatta.

A valitti tuomiosta ja vaati rangaistuksen alentamista sekä sen tuomitsemista ehdollisena oheissakkoineen tai yhdyskuntapalveluineen tai vaihtoehtoisesti ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista yhdyskuntapalveluna. Valitustaan hän perusteli rangaistuksen kohtuuttomuudella ja vakiintuneen oikeuskäytännön vastaisuudella. A vetosi myös siihen, että hänen aikaisemmat tuomionsa olivat erityyppisistä rikoksista. A oli valituksensa mukaan saavuttanut sovinnon B:n kanssa ja lisäksi hakenut apua alkoholiongelmansa, sillä hän oli ollut tekojen aikana humalassa. Asianomistajalla eli B:llä ei myöskään ollut vaatimuksia asiassa. Syyttäjä vaati valituksen hylkäämistä ja antoi hovioikeudelle selvityksen siitä, että B oli käräjäoikeuden tuomion jälkeen tehnyt kolme uutta rikosilmoitusta A:n tekemistä rikoksista, joista yksi oli edennyt syyteharkintaan.

---

¹³⁷ Tuomiosta ei käy ilmi, tarkoitetaanko tällä sitä, oliko B ollut yhteydessä poliisiin näiden kyseisten väkivallantekojen osalta vai joihinkin aiempiin tapahtumiin liittyen. Tulkitsen, että todennäköisesti on ollut kyse siitä, että B oli ilmoittanut ensimmäisistä pahoinpitelyistä poliisille, mikä oli toiminut osaltaan motiivina seuraavissa teoissa. Tapauksessa on ainakin tuotu ilmi, että A:n aikaisemmat tuomiot oli annettu erityyppisistä rikoksista.

Vaasan hovioikeus otti arvioinnissaan huomioon Istanbulin sopimuksen ja lain esityöt¹³⁸, joiden mukaan tuomarilla on mahdollisuus ottaa sopimuksen 46 artiklassa säädettyt raskauttavat seikat huomioon rangaistusta määrätessään. Hovioikeus ei muuttanut kärjäoikeuden tuomiota ja perusteli ratkaisuaan sillä, että Istanbulin sopimus huomioiden A:lle tuomittava rangaistus oli määrättävä ankarammaksi, kuin jos B olisi ollut joku ulkopuolinen henkilö. Hovioikeus kiinnitti huomiota artiklan 46 kohtiin a, b ja g, joissa määritellään raskauttaviksi seikoiksi rikoksen kohdistaminen läheiseen henkilöön, rikosten toistuvuus ja aseiden käyttäminen tai sillä uhkaaminen. Hovioikeus huomioi sen seikan, että A oli kohdistanut tekojen aikaiseen naisystäväänsä ja nykyiseen puolisoonsa B:hen useita rikoksia, ja B oli ilmoittanut väkivallan jatkumisesta myös kärjäoikeuden tuomion jälkeen. Tapauksessa ei sinänsä sovellettu RL 6:5 kohdan 5 koventamisperustetta tekijän aikaisemmasta rikollisuudesta, mutta hovioikeus otti tekojen toistuvuuden huomioon Istanbulin sopimuksen perusteella.

Kyseisessä tapauksessa päädyttiin Istanbulin sopimus huomioiden kovempaan rangaistukseen, mikä on sopimuksen tavoitteiden kannalta positiivista. Katson, että sopimusta oli syytäkin soveltaa kyseisessä tapauksessa. Perusteluissaan hovioikeus vaikuttaisi painottaneen sitä, että läheiseen henkilöön kohdistuneesta rikoksesta tulee Istanbulin sopimuksen säännösten mukaan seurata ankarampi rangaistus kuin sellaisesta rikoksesta, joka on kohdistettu ulkopuoliseen henkilöön. Toisaalta hovioikeus toi perusteluissaan esille myös sitä, että B oli tehnyt uusia rikosilmoituksia A:n häneen kohdistamasta väkivallasta. Siten voidaan pohtia, olisiko hovioikeus lieventänyt rangaistusta, mikäli A ei olisi enää jatkanut väkivaltaa. Myös sitä voidaan miettiä, kuinka suuri painoarvo rangaistuksen määräämisessä on ollut teon kohdistamisella läheiseen henkilöön verrattuna tekojen jatkuvuuteen ja teräaseella uhkaamiseen.

Vaasan hovioikeuden 5.12.2017 antama tuomio numero 149718 koskee pahoinpitelyn törkeysarviointia Istanbulin sopimuksen näkökulmasta. Syyttäjä oli vaatinut vastaaja A:lle

---

¹³⁸ HE 155/2014 vp.

rangaistusta tapon yrityksestä tai toissijaisesti törkeästä pahoinpitelystä sekä ampumaserikoksesta ja lievästä vahingonteosta. Tapauksessa A oli asunnollaan lyönyt entistä seurustelukumppaniaan B:tä avokämmenellä kahdesti kasvoihin. A oli myös vienyt B:n makuuhuoneeseen, mennyt sängyllä tämän päälle ja kuristanut tätä kaulasta. Sitten hän oli pitänyt puukkoa B:n kaulalla, painanut puukolla tämän otsaan sekä uhannut painaa se siitä läpi. Lopulta A oli osoittanut rulla-aseella B:tä polviin, rintaan ja päähän sekä vetänyt kyseisiin kohtiin osoittaessaan liipaisimesta. Syyttäjä vaati ensisijaisesti rangaistusta tapon yrityksestä ja katsoi, että ase ei ollut lauennut siihen tulleen häiriön vuoksi. Syyttäjä vaati toissijaisesti teosta rangaistusta törkeänä pahoinpitelynä, ja perusteli pahoinpitelyn törkeyttä ampuma- ja teräaseen käyttämisellä. Teko oli syyttäjän mukaan myös kokonaisuutena arvioituna törkeä, koska A oli käyttänyt hengenvaarallisia välineitä ja myös kuristanut B:tä.

Teon aikana A oli useasti uhannut tappaa B:n. Teosta oli aiheutunut pinnallinen viiltohaava, ruhjeita, mustelmia ja hetkellinen tajunnan menettäminen. Asiassa oli riitaista erityisesti se, oliko A:n käyttämä ase ollut rulla-ase vai starttipistooli. Vastaajan mukaan kyseessä oli ollut lataamaton ja vaaraton starttipistooli, jonka piippu oli hitsattu umpeen. Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus katsoi A:n syyllistyneen tapon yritykseen, sillä rulla-aseen katsottiin jääneen laukeamatta siinä olleen häiriön vuoksi. Käräjäoikeus katsoi, että vastaaja tuli tuomita teosta kolmen vuoden ja yhdeksän kuukauden vankeusrangaistukseen. Ottaen huomioon A:n aiempi 11 kuukauden vankeusrangaistus, käräjäoikeus katsoi, että A:lle tuli tuomita kolmen vuoden ja neljän kuukauden vankeusrangaistus.

Vastaaja valitti hovioikeuteen ja katsoi syyllistyneensä tapon yrityksen sijaan vain pahoinpitelyyn, jota ei voitu katsoa törkeäksi tekemuodoksi. Tätä perusteltiin sillä, että käytetty ase oli starttipistooli, jolla ei olisi voinut ampua. Vastaajan mukaan ase ei myöskään ollut ladattu. Pahoinpitelyn osalta vastaaja perusteli vaatimuksissaan, että teossa käytetty ampumase ei ylipäättään ollut ampumakelpoinen ja teräaseen käyttö oli ollut vähäistä. Asianomistajalle oli aiheutunut pahoinpitelystä vain pinnallisia vammoja, eikä hän ollut puolustuskyvytön. Vastaajan mukaan teko ei ollut myöskään kokonaisuutena arvostellen törkeä. Syyttäjä vaati vastaajan vaatimusten hylkäämistä. Syyttäjä katsoi, että vaikka asiassa katsottaisiin kyseessä olleen rulla-aseen sijaan starttipistooli, pahoinpitely tulisi silti katsoa törkeäksi tekemuodoksi,

sillä siinä oli käytetty vähintään ampuma-aseen näköistä välinettä sekä teräasetta. Pahoinpitelyn yhteydessä A oli aiheuttanut B:lle vammoja sekä uhannut useamman kerran tappaa tämän. Syyttäjä katsoi, että pahoinpitely oli siten myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Vaasan hovioikeus katsoi, että A:n ei oltu näytetty syyllistyneen tapon yritykseen. Hovioikeus kiinnitti huomiota siihen, että A olisi halutessaan voinut tappaa B:n myös teräasetta käyttämällä tai kuristamalla, mutta ei ollut tehnyt niin. Hovioikeus arvioi siten tapon yritystä sillä perusteella, oliko A yrittänyt tappaa B:n ampumalla. Sekä A että B kertoivat, että he olivat olleet ulkona ennen tekoa, jolloin A oli ampunut aseella, ja se oli pamahtanut. Näin ollen hovioikeus katsoi, että ase oli toiminut ennen tekoa. Kertomuksessaan B selosti, että A:n osoittaessa tätä aseella eri kohtiin ja laukaistessa aseensa, oli siitä kuulunut naksahdus. Hovioikeus katsoi siten, että teon aikana ase oli toiminut, mutta se oli ollut panostamaton. Tuomiossaan hovioikeus päätyi siihen, että oli kyseessä ollut sitten rulla-ase tai starttipistooli, se ei ollut teon aikana ladattu. Siten A:n ei oltu näytetty syyllistyneen tapon yritykseen.

Näin ollen hovioikeus arvioi, oliko kyseessä törkeä pahoinpitely. Koska ampuma-ase ei ollut ladattu ja A oli ainoastaan uhannut sillä B:tä, hovioikeus katsoi, että kvalifiointiperuste ei täytynyt ampuma-aseen käyttämisen osalta. Kuitenkin teräaseen käyttämisen osalta hovioikeus katsoi kvalifiointiperusteen olevan käsillä. Teon kokonaisarviointissa hovioikeus kiinnitti huomiota Istanbulin sopimuksen 46 artiklaan. Hovioikeuden mukaan pelkästään toteutuneen väkivallan perusteella pahoinpitely ei olisi kokonaisuutena arvioiden törkeä, mutta uhkaukset olivat olleet vakavia ja A:n ollessa erittäin päihtynyt teräaseen käyttämiseen oli myös liittynyt vakava vaara B:n terveydelle. Kun A oli uhkaillut B:tä eri tavoin ja myös kuristanut tätä, oli tälle syntynyt perusteltu pelko henkensä puolesta. Hovioikeus huomioi, että A ja B olivat olleet aikaisemmin seurustelukumppaneita, mikä voitiin Istanbulin sopimuksen mukaan huomioida raskauttavana seikkana. Väkivalta oli myös kestänyt pitkään: B:n kertomuksen mukaan noin kaksi tuntia. Väkivalta oli ollut määrätietoista ja suunnitelmallista sekä loukannut B:n ihmisarvoa vakavasti. Nämä kaikki seikat hovioikeus katsoi pahoinpitelyn olevan myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Hovioikeus tuomitsi yhteisenä rangaistuksena yhden vuoden ja kahdeksan kuukautta vankeutta ja otti A:n aiemman tuomion huomioon siten, että sen kohtuullistava vaikutus rangaistukseen oli neljä kuukautta.

Tapauksessa Istanbulin sopimus huomioitiin siis pahoinpitelyn törkeysarvioinnissa. Tähän liittyen on kuitenkin huomioitava, että tapauksessa oli käsillä pahoinpitelyn kvalifiointiperuste teräaseen käyttämisen osalta. Istanbulin sopimus huomioitiin siis osana pahoinpitelyn kokonaistörkeysarviointia. Pahoinpitelyä ei voida arvioida törkeäksi tekemuodoksi Istanbulin sopimuksen artiklan 46 perusteella, jos käsillä ei ole jokin rikoslaissa tyhjentävästi luetelluista kvalifiointiperusteista. Tapauksesta käy ilmi, että vaikka pahoinpitelyssä käytettäisiin ampumatai teräasetta, ei kvalifiointiperusteen välttämättä katsota täyttyvän, jos asetta on käytetty vähäisellä tavalla. Vaikka Istanbulin sopimuksen 46 artiklan g-kohdassa raskauttavaksi seikaksi on määritelty aseiden käyttäminen tai sillä uhkaaminen, ampuma-aseella uhkaamista ei tapauksessa arvioitu tältä kannalta, vaan hovioikeus katsoi, että siltä osin kvalifiointiperuste ei täyttynyt. Teosta aiheutuneet vammat vaikuttivat myös törkeysarvioinnissa. Tapauksessa ei myöskään arvioitu ollenkaan sitä, täyttäisikö hetkelliseen tajuttomuuteen johtanut kuristaminen pahoinpitelyn kvalifiointiperusteen¹³⁹. Kaiken kaikkiaan kynnyksen pahoinpitelyn arvioimiseksi törkeäksi tekemuodoksi on noussut aiempaa korkeammaksi tehtyjen lakimuutosten vuoksi.¹⁴⁰

Myös julkaisemattomista hovioikeuksien tuomioista löytyy uutisia, joista käy ilmi, että Istanbulin sopimuksella on joissakin tapauksissa ollut merkitystä rangaistuksen määräämisessä. Esimerkiksi Helsingin hovioikeus on 16.1.2018 ratkaisussaan 101562 katsonut, että vastaaja oli kohdistanut erityisen haavoittuaiseen seurustelukumppaniinsa toistuvaa ja vakavaa väkivaltaa.¹⁴¹ Rangaistuksessa oli huomioitava ankaroittavana seikkana Istanbulin sopimuksen nojalla se, että tekojen kohteena ei ollut ulkopuolinen henkilö, vaan vastaajan

---

¹³⁹ Syyttäjä oli asiassa esittänyt kvalifiointiperusteeksi ampuma- ja teräaseiden käytön, eikä esimerkiksi erityisen raakaa tai julmaa tekotapaa tai hengenvaarallisen tilan aiheuttamista. Oikeuskäytännössä pitkäkestoista kuristamista ei ole välttämättä katsottu törkeäksi pahoinpitelyksi. Ks. kuristamisen tulkinnasta Rikosoikeus / *Lappi-Seppälä*. II Rikoslajit > 10. RL 21 Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset > Törkeä pahoinpitely > Tekotapa.

¹⁴⁰ *Niemi-Kiesiläinen* 2004, s. 87–93. Ks. luku 4.1.

¹⁴¹ *Hovioikeus mittasi laittoman uhkauksen, viiden pahoinpitelyn, vapaudenriiston ja oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamisen rangaistusta – asiassa oli huomioitava myös Istanbulin sopimus*. Kyseiseen uutiseen on kopioitu tiedot asian käsittelystä hovioikeudessa sekä hovioikeuden ratkaisu asiassa. Uutisesta ei käy ilmi esimerkiksi käräjäoikeuden tuomiota perusteluineen tai niiden rikosten teonkuvauksia, joista vastaaja on tuomittu käräjäoikeudessa.

seurustelukumppani. Valitettavasti kyseinen ratkaisu ei ole ollut kokonaisuudessaan käytettävissäni aikataulullisista sekä taloudellisista syistä¹⁴². Uutisesta käy kuitenkin ilmi, että vastaaja oli kohdistanut erityisen haavoittuvaan naisystäväänsä toistuvaa ja vakavaa fyysistä ja henkistä väkivaltaa. Hän oli syyllistynyt laittomaan uhkaukseen, viiteen pahoinpitelyyn, oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamiseen ja vapaudenriistoon pitämällä naisystäväänsä vankina tämän asunnossa.

Käräjäoikeudessa vastaaja oli tuomittu yhteiseen yhden vuoden ja kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen. Vastaaja oli valittanut rangaistuksesta ja kertonut hakeneensa apua väkivalta- ja alkoholiongelmiansa. Hänen mukaansa väkivalta oli johtunut osapuolten runsaasta alkoholinkäytöstä ja siitä johtuvista riidoista. Vastaaja ja asianomistaja olivat käräjäoikeuden tuomion jälkeen menneet kihloihin ja asuivat yhdessä. Hovioikeus katsoi, että Istanbulin sopimus huomioden käräjäoikeuden tuomitsema vankeusrangaistus oli oikeudenmukainen.

Käräjäoikeudessa vastaajan alkoholiongelma oli estänyt yhdyskuntapalveluun tuomitsemisen. Hovioikeus arvioi uudelleen sitä, tuliko vankeusrangaistus määrätä ehdollisena vai ehdottomana. Vastaajan rikosrekisteriotteesta ei ollut ilmennyt aiempia rikoksia, mutta hänet oli käräjäoikeuden tuomion jälkeen tuomittu uudesta B:hen kohdistuneesta pahoinpitelystä. Hovioikeus katsoi, että vaikka teot olivat vakavia, rangaistuslajin valinnassa voitiin huomioda se, että vastaaja on hakenut apua alkoholi- ja väkivaltaongelmiinsa. Hovioikeus katsoi, että rangaistus voitiin määrätä ehdollisena, sillä vastaaja oli osoittanut haluavansa päästä eroon päihteistä ja niiden synnyttämästä väkivallasta. Hovioikeus tuomitsi kuitenkin ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksena 90 tuntia yhdyskuntapalvelua.

Tapauksessa hovioikeus viittasi Istanbulin sopimukseen siltä osin, että läheiseen kohdistetusta väkivallasta tuli rangaista ankarammin kuin jos teko olisi kohdistunut ulkopuoliseen henkilöön.

---

¹⁴² Työssäni olen tutkinut sellaisia tapauksia, jotka hovioikeudet ja korkein oikeus ovat julkaisseet. Näin ollen en ole lähtenyt erikseen pyytämään hovioikeuksista aiheeseen liittyviä tapauksia. Tämän kyseisen tapauksen sisältö käy kuitenkin hovioikeuden tuomion osalta ilmi Edilexissä julkaistusta uutisesta, joten olen käynyt tapausta läpi siltä osin. Ks. luku 1.2 tekemistäni rajauksista aineiston hankintaan liittyen.

Hovioikeuden perusteluista kuitenkin välittyy parisuhdeväkivallan selittäminen alkoholista johtuvana ongelmana. Väkivaltaa kuvaillaan tuomiossa päihteiden synnyttämänä, mikä viestii historiallisia käsityksiä heijastavista asenteista. Historiallisesti parisuhdeväkivaltaa on pyritty selittämään nimenomaan liiallisen alkoholinkäytön ja siitä johtuvien riitojen seurauksena¹⁴³. Hovioikeus voi tuki ottaa huomioon sen seikan, että vastaaja on pyrkinyt hakemaan apua ongelmiinsa, mutta hovioikeuden käyttämää sanamuotoa ”päästä eroon rikoksiin liittyneistä päihteistä ja päihteiden synnyttämästä väkivallasta” on syytä kritisoida.

Vaikka hovioikeus otti Istanbulin sopimuksen jollakin tasolla huomioon, se ei vaikuttaisi huomioineen 46 artiklan b-kohtaa, jonka mukaan raskauttavana seikkana tulee voida huomioida tekojen toistuvuus. Tässä tapauksessa vastaaja oli tuomittu viidestä naisystävänsä kohdistuneesta pahoinpitelystä. Lisäksi käräjäoikeuden tuomion jälkeen hänet oli taas tuomittu uudesta naisystävänsä kohdistuneesta pahoinpitelystä. Siten tekojen toistuva luonne on ilmeinen, mutta hovioikeus ei ole tuonut tätä ilmi Istanbulin sopimuksen kannalta. Tekojen toistuvuus on otettu sopimukseen raskauttavaksi seikaksi, koska sillä on haluttu kiinnittää huomiota toistuvien tekojen erityisen tuhoisaan vaikutukseen uhrien kannalta¹⁴⁴. Lisäksi sopimuksen 46 artiklan c-kohdassa on määritelty raskauttavaksi seikaksi teon kohdistuminen haavoittuvaiseen henkilöön, ja kyseisessä tapauksessa asianomistaja on ollut alkoholisoitunut sekä liikuntarajoitteinen. Nämä seikat huomioiden, varsinkin uhrin suojelemisen kannalta käräjäoikeuden tuomitseman ehdottoman rangaistuksen voisi katsoa perustelluksi.

5.2 Korkein oikeus

Korkein oikeus ei ole suoraan ottanut kantaa Istanbulin sopimuksen soveltamiseen pahoinpitelyn törkeysarviointiin tai rangaistuksen ankaroittamiseen liittyen. Kuitenkin

---

¹⁴³ Niemi-Kiesiläinen 2004, s. 48–50; Ruuskanen 2005, s. 67–70.

¹⁴⁴ *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence* 2011, s. 40.

tapauksessa 2018:22 korkein oikeus arvioi rangaistuslajin valintaa parisuhdeväkivaltatapauksessa. Tapauksessa oli kyse siitä, voitiinko toistuvaan parisuhdeväkivaltaan syyllistynyt vastaaja tuomita ehdottoman vankeuden sijaan yhdyskuntapalveluun. Kyseisessä tapauksessa vastaaja A oli aikaisemmin tuomittu ehdolliseen vankeusrangaistukseen seurustelukumppaniinsa B:hen kohdistuneista neljästä pahoinpitelystä sekä yhdestä lievästä pahoinpitelystä. Näistä rikoksista A:lle oli tuomittu 80 päivän ehdollinen vankeusrangaistus. Sen jälkeen A oli noin puoli vuotta myöhemmin syyllistynyt uudestaan B:n pahoinpitelyyn sekä törkeään rattijuopumukseen.

Tässä uusimmassa pahoinpitelyssä A oli töninyt seurustelukumppaniaan B:tä, työntänyt tämän sängylle ja pitänyt tämän ranteista kovaa kiinni. Kun B oli yrittänyt nousta sängyltä, oli A potkaissut tätä polvella silmään. Pahoinpitelystä oli aiheutunut B:lle kipua ja särkyä, useita mustelmia, hankaumia ja naarmuja, isot mustelmat rintaan ja silmään, silmän umpeen turpoaminen sekä kuhmu päähän. Samalla käräjäoikeuden tuomiolla A oli tuomittu törkeästä rattijuopumuksesta, kun hän oli kuljettanut autoa siten, että hänen verensä alkoholipitoisuus oli ollut ajon jälkeen 2,08 promillea.

Helsingin käräjäoikeus katsoi, että A:n aiempi ehdollinen vankeusrangaistus tuli määrätä täytäntönpantavaksi, ja että A tuli tuomita yhteiseen kuuden kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Vastaaja valitti rangaistuslajin valinnasta Helsingin hovioikeuteen, ja vaati ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta yhdyskuntapalveluun tuomitsemista. Hovioikeuden mukaan yhdyskuntapalveluun tuomitsemisen estivät A:n tekemät vakavat rikokset sekä se, että A oli syyllistynyt niihin varsin pian aiempien rikoksiensa jälkeen.

Yhdyskuntapalvelun määräämisen edellytyksistä säädetään rikoslain 6 luvun 11 §:ssä (401/2015):

Rikoksenteijä, joka tuomitaan pituudeltaan määrättyyn, enintään kahdeksan kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen, tuomitaan sen sijasta yhdyskuntapalveluun, jollei ehdottomien vankeusrangaistusten, valvontarangaistusten, aiempien yhdyskuntapalvelurangaistusten, rikollisen toiminnan jatkamisen tai muiden painavien syiden ole katsottava olevan esteenä yhdyskuntapalveluun tuomitsemiselle.

Yhdyskuntapalveluun tuomitsemisen edellytyksenä on, että rikoksentekijä on antanut suostumuksensa rangaistuksen tuomitsemiseen yhdyskuntapalveluna ja että hänen voidaan olettaa suoriutuvan yhdyskuntapalvelusta.

Harkittaessa aikaisempien rangaistusten merkitystä on yhdyskuntapalveluun tuomitsemista puoltavana perusteena otettava huomioon se, että rikos on tehty alle 21-vuotiaana.

Yhdyskuntapalvelun tuomitseminen on siis pääsääntönä alle kahdeksan kuukauden ehdottomassa vankeusrangaistuksessa, jos rikoksentekijä suostuu ja soveltuu sen suorittamiseen. Yhdyskuntapalvelun tuomitsemiselle voi olla kuitenkin esteitä esimerkiksi vastaajan aikaisemmasta rikollisuudesta johtuen.¹⁴⁵ Kyseisessä tapauksessa korkein oikeus arvioi rangaistuslajin valintaa alleviivaten sitä, että yhdyskuntapalvelun tuomitseminen on pääsääntö, josta voidaan painavin syin poiketa. Vastaajalle tuomittu rangaistus oli kuuden kuukauden pituinen ja seuraamuselvityksen perusteella hänen myös voitiin olettaa suoriutuvan yhdyskuntapalvelusta. Siten korkeimman oikeuden arvioitavaksi tuli, estikö jokin painava syy yhdyskuntapalvelun tuomitsemisen.

Korkein oikeus arvioi, että yhdyskuntapalvelun tuomitsemiselle ei ollut asiassa estettä. Ratkaisuaan se perusteli ensinnäkin sillä, että A:n aikaisemman rikollisuuden perusteella rikollisen toiminnan jatkamisesta ei ollut niin suurta vaaraa, ettei häntä sen vuoksi voitaisi tuomita yhdyskuntapalveluun. Korkein oikeus toi ratkaisussaan ilmi, että A ja B olivat seurustelusuhteessa, ja että A oli aiemminkin kohdistanut väkivaltaa B:hen. Asianomistaja B oli myös vaatinut A:n tuomitsemista ehdottomaan vankeusrangaistukseen, koska hänen mukaansa A muuten jatkaisi rikosten tekemistä. Nämä seikat voisivat muodostaa esteen yhdyskuntapalvelun tuomitsemiselle. Korkein oikeus ei kuitenkaan pitänyt rikosten tekemisen jatkamisvaaraa niin merkittävänä, että A olisi täytynyt sen vuoksi tuomita ehdottomaan vankeuteen. Perusteluissaan korkein oikeus toi ilmi, että A oli syyllistynyt viimeisimpään pahoinpitelyyn vasta noin vuoden päästä aikaisemmista pahoinpitelyistä ja noin viiden kuukauden päästä saamastaan aiemmasta tuomiosta.

---

¹⁴⁵ Ks. yhdyskuntapalvelusta *Tapani – Tolvanen* 2016, s. 160–172.

Myös rikoksen laatu voi olla sellainen painava syy, joka estää yhdyskuntapalvelun tuomitsemisen. Arvioidessaan A:n tekemiä rikoksia, korkein oikeus katsoi A:n tekemän pahoinpitelyn varsin vakavaksi. Se ei silti katsonut pahoinpitelyn poikkeavan sellaisista teoista, joista yleensä voidaan tuomita yhdyskuntapalvelua. Tuomion mukaan A:n aiempi rikollisuus oli jo huomioitu siinä, että hänelle ei oltu tuomittu ehdollista vankeusrangaistusta. Korkein oikeus katsoi, että kyseinen pahoinpitely ei ollut käytetyn väkivallan tai muiden tekoon liittyvien seikkojen vuoksi niin vakava rikos, että se estäisi yhdyskuntapalveluun tuomitsemisen.

Korkein oikeus toi esiin, että toistuva parisuhdeväkivalta voisi olla esteenä yhdyskuntapalveluun tuomitsemiselle, mutta ei katsonut estettä olevan tässä tapauksessa.¹⁴⁶ Asiassa annettiin merkitystä sille, että osapuolet eivät olleet avoliitossa. Näin ollen korkein oikeus katsoi, että seurustelusuhteeseen ei liittynyt yhtä olennaista tarvetta suojella asianomistajaa, kuin samassa taloudessa asuvaa perheenjäsentä, vaikka asianomistaja oli esittänyt pelkonsa rikosten jatkumisesta. Siten A:n kuuden kuukauden ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta hänelle tuomittiin 180 tuntia yhdyskuntapalvelua.

Korkein oikeus vaikuttaisi tässä tapauksessa sivuuttaneen Istanbulin sopimuksen ja siinä säädetyt raskauttavat seikat rangaistuksen määräämisessä. Tulkintaa siitä, että seurustelusuhteessa oleva henkilö tarvitsisi vähemmän suojelua kuin väkivallantekijän kanssa yhdessä asuva, on syytä kritisoida. Tällainen tulkinta voi johtaa siihen, että lähisuhdeväkivallan

---

¹⁴⁶ Tähän liittyen tuomiossa viitataan tapaukseen KKO 2012:9 sekä siinä mainittuihin ratkaisuihin. Tapauksessa KKO 2012:9 oli kyse laittomasta uhkauksesta, kun vastaaja oli uhannut tappaa vaimonsa ja alaikäiset lapsensa. Korkeimmassa oikeudessa arvioitiin sitä, voitiinko rangaistuksen määräämisessä ottaa lieventävinä seikkoina huomioon vastaajan hakeutumista terapiaan päästäkseen eroon väkivaltaisesta käytöksestään, osapuolten välistä sovintoa, vastaajan toimia rikoksensa selvittämiseksi tai rangaistuksen kohtuuttomuutta vastaajan yritystoiminnan kannalta. Korkein oikeus katsoi, että rangaistuksen lieventämis- tai kohtuullistamisperusteet eivät tulleet sovellettavaksi tapauksessa. Siten se tuomitsi vastaajan 90 päiväsakon sakkorangaistuksen sijaan seitsemän kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Kyseisessä tapauksessa korkein oikeus totesi, että perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapauksissa, joissa tekijä ja uhri eivät ole tasavertaisessa asemassa, vaan uhri tarvitsee erityistä suojelua, teon vahingollisuus, vaarallisuus ja tekijän syällisyys puoltavat yleistä rangaistuskäytäntöä ankarampaa rangaistusta. Korkein oikeus vaikuttaisi kiinnittäneen tapauksessa huomiota erityisesti lasten haavoittuvuuteen, joten tapauksesta ei voida tehdä johtopäätöstä siitä, tulkitseeko korkein oikeus lähisuhdeväkivallan uhrin yleensä tarvitsevan erityistä suojelua ja katsooko se siten perustelluksi mitata rangaistus normaalia ankarammaksi. Tulkinta tapauksessa KKO 2018:22 viitaisi siihen, että uhrin katsotaan tarvitsevan erityistä suojelua vain rajatuissa tapauksissa.

uhrit ovat erilaisessa asemassa keskenään sen perusteella, ovatko he asuneet tekijän kanssa samassa taloudessa. Kyseisen tapauksen yhteydessä väkivallan toistuvuus nimenomaisesti osoittaa, että asianomistajalla on erityinen suojelun tarve.

Istanbulin sopimuksesta ei ainakaan löydy tukea sellaiselle tulkinnalle, että seurustelusuhhteessa tapahtunutta väkivaltaa tulisi arvioida lievemmin tai että sen kohteeksi joutunut uhri tarvitsisi vähemmän suojelua. Päinvastoin, sopimuksen 3 artiklassa määritellään, että perheväkivalta¹⁴⁷ tarkoittaa kaikkia perheen tai kodin sisäisiä tai entisten tai nykyisten puolisoitten tai kumppanien väkivallantekoja riippumatta siitä, asuvatko tai ovatko tekijä ja uhri asuneet samassa asunnossa. Tämä tuodaan ilmi myös sopimuksen selitysversiona, ja tätä perustellaan sillä, että väkivalta usein jatkuu parisuhteen päättymisen jälkeen¹⁴⁸.

Sopimuksen 46 artiklan raskauttavien seikkojen a-kohta on muotoiltu alkuperäisessä sopimustekstissä seuraavasti:

the offence was committed against a former or current spouse or partner as recognised by internal law, by a member of the family, a person cohabiting with the victim or a person having abused her or his authority;

Kyseinen kohta on suomennettu seuraavalla tavalla:

rikoksen on kohdistanut entiseen tai nykyiseen kansallisessa laissa tunnustettuun puolisoon tai kumppaniin perheen jäsen, uhrin kanssa yhdessä asuva henkilö tai valta-asemaansa väärin käyttänyt henkilö;

Kyseinen kohta vaikuttaisi tulkintani mukaan hieman muuttaneen sisältöään suomenkielisessä käännöksessä. Suomenkielisestä versiosta voisi sen sanamuodon mukaan tehdä tulkinnan, että puolisoon tai kumppaniin kohdistetun rikoksen tulee olla tehty perheenjäsenen, uhrin kanssa

---

¹⁴⁷ Sopimuksen englanninkielisessä versiossa käytetään termiä *domestic violence*.

¹⁴⁸ *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence* 2011, s. 8.

yhdessä asuvan henkilön tai valta-asemaansa väärin käyttäneen henkilön toimesta, jotta rikosta tulisi tulkita ankarammin. Kuitenkin englanninkielisestä sanamuodosta käy ilmi, että raskauttavana seikkana voidaan huomioida, jos rikoksen on kohdistanut entiseen tai nykyiseen kansallisessa laissa tunnustettuun puolisoon tai kumppaniin **tai** jos rikoksen on tehnyt perheenjäsen, uhrin kanssa yhdessä asuva tai valta-asemaansa väärin käyttänyt henkilö.

Sopimuksen 46 artiklan a-kohdassa tosin viitataan kansallisen lain tunnustamaan puolisoon tai kumppaniin. Sen tulkinnassa, onko kyse tällaisesta kumppanista, tulisi ottaa huomioon kohdan merkitys ja tavoite. Kyseinen kohta on säädetty raskauttavaksi seikaksi, koska sillä pyritään tuomaan ilmi läheisissä suhteissa vallitsevaa luottamuksellista suhdetta. Tällaisen luottamuksellisen suhteen rikkominen ja sen hyväksi käyttäminen voivat aiheuttaa erityisen vakavia seurauksia uhrille¹⁴⁹. Kun otetaan huomioon perustelut tämän raskauttavan seikan säätämiseksi, kumppanin tai puolison määrittelyä ei ole syytä rajata koskemaan vain avio- tai avopuolisoita.

Tämän tapauksen perusteella korkeimman oikeuden tulkinnassa vaikuttaisi olevan poikkeavuuksia verrattuna hovioikeuksien tapauksiin, joissa on sovellettu Istanbulin sopimusta. Tapauksessa korkein oikeus ei ainakaan ole viitannut Istanbulin sopimukseen ja siinä määriteltyihin raskauttaviin seikkoihin, vaikka sopimuksen huomioiminen olisi perusteltua parisuhdeväkivaltatapauksissa. Kaiken kaikkiaan korkein oikeus lähinnä toteaa, että seurustelusuhteessa olevaa uhria ei tarvitse suojella samalla tavalla kuin uhrin kanssa samassa taloudessa asuvaa henkilöä, perustelematta tätä kannanottoa sen tarkemmin. Tapaus herättää kysymyksiä siitä, miten sitä olisi tulkittu, jos vastaaja ja asianomistaja olisivat olleet avo- tai avioliitossa¹⁵⁰. On tärkeää huomioida, että myös seurustelusuhteissa tapahtuu väkivaltaa, vaikka seurustelusuhdeväkivaltaan ei olekaan yleensä kiinnitetty erityisesti huomiota. Etenkin nuorten väliselle parisuhdeväkivallalle on tyypillistä, että osapuolet eivät ole avo- tai

---

¹⁴⁹ *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence* 2011, s. 40.

¹⁵⁰ Ks. *Viljanen* 2018. Viljanen katsoo kuitenkin, että KKO on perustellut ratkaisuaan perinpohjaisesti, mistä olen osittain eri kannalla.

avioliitossa.¹⁵¹ Parisuhdeväkivallan vakavuuden arviointia ei ole perusteltua tehdä kaavamaisesti sen pohjalta, asuvatko osapuolet samassa taloudessa tai ovatko he avioliitossa.

Kyseinen tapaus myös ilmentää sitä, että lainsäätäjät ovat jättäneet Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanon suurilta osin tuomarien harkinnan varaan. Tapauksen osalta on syytä kritisoida lainsäätäjiä sopimuksen puutteellisesta voimaansaattamisesta ja sopimuksen virheellisestä käännöksestä. Myös korkein oikeus ansaitsee kritiikkiä tekemästään ratkaisusta, jossa se vaikuttaisi jättäneen Istanbulin sopimuksen huomioimatta. Ylimpänä oikeusasteena korkeimman oikeuden tulisi huomioida kansainvälisten sopimusten asettamat velvoitteet ja antaa esimerkkejä niiden tulkinnasta.

Korkein oikeus on kuitenkin antanut valitusluvan asiassa VL:2019-16, joka koskee Istanbulin sopimuksen raskauttavien seikkojen soveltamista. Asiassa vastaaja oli syyllistynyt törkeään pahoinpitelyyn ja muihin rikoksiin. Vastaaja oli kohdistanut rikoksia entiseen avopuolisoonsa, mikä on katsottu käräjäoikeudessa ja Helsingin hovioikeudessa rangaistusta ankaroittavaksi seikaksi Istanbulin sopimuksen nojalla. Korkein oikeus ei ole vielä antanut ratkaisuaan asiasta, mutta on mielenkiintoista nähdä, miten tapausta tullaan tulkitsemaan. Ennakkopäätöksellään korkein oikeus voi vaikuttaa siihen, kuinka sopimusta ja siinä määriteltyjä raskauttavia seikkoja tulkitaan jatkossa oikeuskäytännössä.¹⁵²

On positiivista, että Istanbulin sopimusta on sovellettu oikeuskäytännössä ja sillä on ollut merkitystä pahoinpitelyn törkeysarvioinnissa sekä rangaistuksen määräämisessä ainakin yksittäisissä tapauksissa. Näissä tutkimissani tapauksissa, joissa Istanbulin sopimukselle on

---

¹⁵¹ *Isotalo 2017.*

¹⁵² Toisaalta korkein oikeus on soveltanut Istanbulin sopimusta ainakin tapauksessa KKO 2019:17 todistajan kieltäytymisoikeuteen liittyen. Kyseisessä tapauksessa asianomistaja oli kieltäytynyt todistamasta parisuhdeväkivaltatapauksessa, koska hän oli ollut avioliitossa vastaajan kanssa ja heillä oli yhteisiä lapsia. Korkein oikeus arvioi, että asiassa oli perusteita murtaa asianomistajan oikeus kieltäytyä todistamasta, ja siten esitutkintakertomusta ja rikospaikalle saapuneen poliisin kertomusta saatiin hyödyntää. Kyseinen ratkaisu on positiivinen lähisuuhdeväkivallan selvittämisen ja väkivallantekijöiden rankaisemisen kannalta, kun rikosentekijä ei voi välttämättä estää painostuksellaan väkivallan uhria todistamasta häntä vastaan tai uhrin antamien kertomusten hyödyntämistä.

annettu merkitystä, se ei kuitenkaan ole yksinomaan johtanut pahoinpitelyn arvioimiseksi törkeäksi tai rangaistuksen ankaroittamiseen, vaan perusteluissa on otettu huomioon myös muita seikkoja. Siten on vaikeaa arvioida, kuinka suuri painoarvo sopimuksella on ollut näissä tapauksissa. Näin pienen otannan perusteella sopimuksen vaikutuksia tulee arvioida varovaisesti. Tapauksista ei ole syytä tehdä liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä sopimuksen säännönmukaisesta soveltamisesta.

Tutkimani tapaukset, joissa Istanbulin sopimusta on sovellettu, on käsitelty hovioikeudessa. On tärkeää huomioida, että suurimmassa osassa tapauksista käräjäoikeuden tuomio jää lainvoimaiseksi. Tutkimieni tapausten perusteella en voikaan ottaa kantaa siihen, miten Istanbulin sopimusta sovelletaan käräjäoikeuksissa. Lisäksi korkein oikeus ei ole ainakaan vielä soveltanut Istanbulin sopimuksessa määriteltyjä raskauttavia seikkoja.

Tapausten perusteella on vaikeaa saada kokonaiskuvaa siitä, miten Istanbulin sopimusta on arvioitu oikeuskäytännössä, sillä en ole ajankäytöllisistä ja taloudellisista syistä voinut tehdä tutkimusta laajemmalla otannalla. Kuitenkin aihetta olisi syytä tutkia laajemmin, jotta sopimuksen soveltamiskäytäntöjä voitaisiin arvioida kattavammin. Olisi hyödyllistä myös vertailla tapauksia sellaisiin, jotka on ratkaistu ennen sopimuksen voimaantuloa. Näin voitaisiin selvittää, millaisia vaikutuksia sopimuksella on ollut käytännössä. Olisi myös mielenkiintoista tietää, onko keskimääräinen seuraamus pahoinpitelystä muuttunut ankarammaksi sopimuksen voimaantulon seurauksena.

6 RASKAUTTAVIEN SEIKKOJEN TÄYTÄNTÖÖNPANON ARVIOINTIA

6.1 Suomen sääntelystä käytyä keskustelua

Istanbulin sopimuksen voimaantulon jälkeen siitä on käyty paljon keskustelua ja sen täytäntöönpanotoimia on kritisoitu myös artiklan 46 raskauttavien seikkojen osalta.¹⁵³ Ensinnäkin oikeuskirjallisuudesta löytyy kritiikkiä aiheesta, mutta sitä on käsitelty myös esimerkiksi viranomaisraporteissa. Luvussa 3 olen käsitellyt sopimuksen voimaansaattamisen aikaan esitettyjä eriäviä kantoja tarpeellisista toimista sopimuksen voimaansaattamiseksi. Loogisesti näitä keskusteluja on jatkettu sopimuksen voimaantulon jälkeenkin, ja niihin on osallistunut useampia tahoja.

Suomessa on pitkään ollut tavoitteena lieventää rangaistuksia¹⁵⁴, joten Istanbulin sopimuksen 46 artikla on poikkeava kyseiseen tavoitteeseen nähden. Sääntely voi kuitenkin asettaa Suomelle paineita koventaa rangaistuksia naisiin kohdistuvaan väkivaltaan ja perheväkivaltaan liittyen.¹⁵⁵ Oikeuskirjallisuudessa on esitetty näkemyksiä siitä, että Istanbulin sopimuksessa säädettyjä velvoitteita ei ole täytetty Suomessa raskauttavien seikkojen osalta. Suomessa naisiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttuminen on ollut hidasta, ja muutoksia on tehty lähinnä kansainvälisen paineen johdosta¹⁵⁶.

Ultima ratio -periaatteen mukaan rikoslakia käytetään viimesijaisena keinona puuttua käyttäytymiseen, mikä on sinänsä perusteltua. Jos käyttäytymistä voidaan ohjata lievemmin

---

¹⁵³ Toki myös monien muiden sopimuksessa säädettyjen velvoitteiden täytäntöönpanon osalta on esitetty kritiikkiä, mutta keskityn aiheeni rajauksen vuoksi lähinnä artiklaan 46.

¹⁵⁴ Rikosoikeus / Lappi-Seppälä. I Yleisiä kysymyksiä > 4. Rangaistus kriminaalipolitiikan keinona > Kriminaalipolitiikan pohjoismainen malli.

¹⁵⁵ Kainulainen – Niemi 2017, s. 140–141.

¹⁵⁶ Montoya 2009, s. 355–339.

keinoin, niitä tulee käyttää kriminalisointien sijasta.¹⁵⁷ Kuitenkin myös uhrinäkökulma olisi syytä huomioida kriminaalipoliittisissa keskusteluissa, vaikka sen on pelätty nostavan rangaistustasoa.¹⁵⁸ Periaate on kuitenkin osaltaan vaikuttanut siihen, että Suomessa ilmenee haluttomuutta säätää uusia rikosnimikkeitä. Usein myös katsotaan, että voimassa oleva rikoslaki kattaa kansainvälisessä sopimuksessa määritellyt rikokset tai niitä ei esiinny Suomessa, joten päädytään lopputulokseen, että rikoslakia ei ole tarpeen muuttaa. Istanbulin sopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä on ilmennyt tällaista soveltamistapaa, eli rikoslakiin on tehty vain minimitaso muutoksia. Muilta osin rikoslain on katsottu jo täyttävän sopimusvelvoitteet. Tällainen lähestymistapa on ongelmallinen, sillä naisiin kohdistuva väkivalta ja perheväkivalta ovat vakavia ihmisoikeusongelmia. Ihmisoikeusrikkomusten torjuminen muiden kriminalisointien sivutuotteena ei ole perusteltua, eikä sillä tavoin ilmaista, mitkä teot loukkaavat ihmisoikeuksia ja mistä syistä ne ovat rangaistavia.¹⁵⁹

Suomessa rikoslainsäädäntö on haluttu pitää sukupuolineutraalina, ja myös oikeuskäytäntö, lainvalmisteluasiakirjat sekä rikosoikeustiede ovat korostetun sukupuolineutraaleja.¹⁶⁰ Naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyen käytetään usein esimerkiksi termiä perheväkivalta. Termi kuvaa väkivaltaa perheen sisäisenä ongelmana, ja heijastaa historiallisia käsityksiä siitä, että yksityisellä alueella tapahtuviin rikoksiin ei tule puuttua samalla tavalla, kuin julkisilla paikoilla tapahtuneisiin. Sukupuolineutraalit termit ja säännökset ja niiden sukupuolineutraali tulkinta johtavat siihen, että erilaisen väkivallan piirteiden huomioiminen ja väkivaltaan puuttuminen on vaikeaa. Sukupuolineutraalia sääntelyä olisi tärkeää tulkita sukupuolisensitiivisellä tavalla, ja ottaa huomioon väkivallan piirteet, jotta siihen voitaisiin puuttua tehokkaasti.¹⁶¹ Istanbulin

---

¹⁵⁷ *Tapani – Tolvanen* 2013, s. 91–93; *Rikosoikeus / Lappi-Seppälä*. I Yleisiä kysymyksiä > 4. Rangaistus kriminaalipolitiikan keinona > Kriminalisoinnit > Kriminalisointiperiaatteet.

¹⁵⁸ *Kainulainen – Honkatukia – Niemi* 2013, s. 93–108.

¹⁵⁹ *Nousiainen – Pentikäinen* 2017, s. 59–60.

¹⁶⁰ *Niemi-Kiesiläinen* 2004, s. 79–82. Esimerkiksi oikeuskäytännössä käytetään asianosaisista kirjaimia A, B, C jne. Tapauksista ei välttämättä käy ilmi, mikä osapuolten välinen suhde ja siten teon konteksti on ollut. Siten esimerkiksi parisuhdeväkivaltatapauksia voi olla vaikeaa erottaa oikeuskäytännöstä. Naisten ja miesten tekemä ja kokema väkivalta on usein luonteeltaan erilaista, mitä korostettu sukupuolineutraalius häivyttää. Ks. myös luku 1.2.

¹⁶¹ *Nousiainen – Pentikäinen* 2017, s. 64–67. Ks. myös *Ruuskanen* 2005, s. 417–422.

sopimuksen 2 artiklassa säädetäänkin, että sopimuksen täytäntöönpanossa osapuolten tulee kiinnittää erityistä huomiota naisiin sukupuoleen perustuvan väkivallan uhreina. Sopimuksen 6 artikla velvoittaa osapuolia huomioimaan sukupuolinäkökulman sopimuksen täytäntöönpanossa ja sen vaikutusten arvioinnissa.

Oikeuskirjallisuudessa Suomen nykyistä rikoslainsäädäntöä on kritisoitu, eikä sen ole katsottu täyttävän sopimuksessa säädettyjä vaatimuksia rangaistuksia raskauttavista perusteista. Myös rikostunnusmerkistöjä on kritisoitu, sillä ne eivät tunnista sukupuolistuneen väkivallan piirteitä, kuten tekojen toistuvuutta. Rikoslaki on tekijäkeskeistä, ja se jättää siten uhrin näkökulman sekä osapuolten välisen suhteen vähäiselle huomiolle. Suomen rikoslaisissa on tunnistettu vakavia puutteita sukupuolistuneen väkivallan seuraamuksiin liittyen, kun väkivallan kohdistamista läheiseen henkilöön eikä tekojen toistuvuutta ole pidetty raskauttavina seikkoina.¹⁶² Esimerkiksi rikoksen kohdistaminen nykyiseen tai entiseen kumppaniin tai puolisoon tai sen tekemistä lasten läsnä ollessa eivät sisälly pahoinpitelyn kvalifiointiperusteisiin tai rangaistusten koventamisperusteisiin. Yleisesti ottaen sopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä tehtyjä toimenpiteitä on pidetty riittämättöminä.¹⁶³

Myös viranomaisaineistossa on käsitelty sopimusvelvoitteiden täytäntöönpanotoimia. Esimerkiksi lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn poikkihallinnollisen virkamiestyöryhmän loppuraportissa naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmasta katsottiin, että jotkin Istanbulin sopimuksessa määritellyt raskauttavat seikat ovat rikosten kvalifiointiperusteita. Rikoslain koventamisperusteisiin ei kuitenkaan sisälly kaikkia Istanbulin sopimuksessa säädettyjä seikkoja, kuten väkivallan kohdistamista nykyiseen tai entiseen kumppaniin tai sen tekemistä lapsen läsnä ollessa. Kun kaikkia artiklan 46 seikkoja ei huomioida Suomen rikoslain koventamisperusteissa, niiden painoarvo jää oikeuskäytännön kehittymisen varaan.¹⁶⁴

---

¹⁶² *Kainulainen – Niemi* 2017, s. 142–155. Ks. kunniaan liittyvän väkivallan kontekstissa *Hong* 2017, s. 312–317.

¹⁶³ *Nousiainen – Pentikäinen* 2017, s. 62–64.

¹⁶⁴ *Sosiaali- ja terveysministeriö* 2016:51.

Rangaistusten oikeasuhtaisuutta on käsitelty arvomuistiossa rikoslain viimeaikaisesta kehityksestä ja tulevista kehitystarpeista. Kyseisessä arvomuistiossa on käsitelty myös väkivaltarikosten rangaistuksia. Tarkoituksena on ollut varmistaa, että rangaistukset ovat oikeasuhtaisia rikosten moitittavuuteen nähden. Väkivaltarikosten osalta on katsottu, että rikoslaissa on painotettu niiden rangaistavuutta, kun omaisuusrikosten rangaistuksia on lievennetty. Pahoinpitelyiden määrän vuoksi niiden rangaistusasteikkojen muuttamisen on katsottu johtavan huomattaviin taloudellisiin vaikutuksiin, kuten törkeän pahoinpitelyn rangaistusasteikon muutoksen yhteydessä. Arvomuistiossa on todettu, että tietoa ei ole siitä, että asteikkojen muuttamisesta aiheutuvat kustannukset vastaisivat muutoksilla saavutettavia hyötyjä. Muutosten ei siten ole katsottu olevan ajankohtaisia.¹⁶⁵ Arvomuistiossa ei ole viitattu Istanbulin sopimukseen.

Tasa-arvovaltuutettu on antanut lausunnon kyseistä arvomuistiota koskien. Tasa-arvovaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että Suomella on esimerkiksi CEDAW-sopimuksen ja Istanbulin sopimuksen nojalla velvollisuus rangaista tehokkaalla ja asianmukaisella tavalla naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Lausunnossaan hän viittaa CEDAW-komitean 5.3.2018 antamaan ratkaisuun yksilövalitusasiassa J.I. v. Finland, jossa Suomen on katsottu rikkoneen sopimusvelvoitteitaan. CEDAW-komitea on asiassa kehottanut Suomea ryhtymään toimiin lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseksi, ja Suomen tulee raportoida tekemistään muutoksista. Tasa-arvovaltuutetun mukaan nämä kannanotot tulee huomioida rikoslain arvioinnin yhteydessä.¹⁶⁶

Tasa-arvovaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, kuinka vakava ongelma naisiin kohdistuva väkivalta on Suomessa. Arvomuistiossa sitä on käsitelty hyvin lyhyesti, koskien väkivallantekijöille suunnattuja ohjelmia. Tasa-arvovaltuutettu katsoo, että sukupuolistuneeseen väkivaltaan puuttumiseksi täytyy pystyä tunnistamaan sen piirteitä ja tyyppitapauksia. Väkivaltaan puuttumiseksi täytyy toteuttaa uhrien riskinarviointia sekä

---

¹⁶⁵ Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 7/2018, s. 98–112.

¹⁶⁶ TAS/139/2018. Ks. CEDAW-komitean ratkaisusta luku 3.1.

tunnistaa erotilanteeseen liittyvä vakava parisuhdeväkivallan uhka. Lausunnossaan tasa-arvovaltuutettu kritisoi arvomuistiossa esitettyjä taloudellisia perusteita sille, että väkivaltarikosten rangaistuksia ei ole tarpeellista korottaa. Hän huomauttaa, että tasa-arvosta ei voida lähteä tinkimään taloudellisin perustein, varsinkaan, kun kyse on ihmisoikeuksia loukkaavista rikoksista. Kritiikkiä hän esittää myös siitä, että Istanbulin sopimuksessa säädettyjä raskauttavia seikkoja ei ole huomioitu ollenkaan. Lisäksi hän pitää tärkeänä, että jatkovalmistelussa arvioitaisiin muutosten vaikutuksia tasa-arvon ja sukupuolivaikutusten kannalta.¹⁶⁷

Myös useat muut tahot ovat lausunnoissaan kritisoineet arvomuistiota ja vaatineet siihen täydennyksiä.¹⁶⁸ Esimerkiksi Amnesty International Suomen osasto on antanut lausunnon arvomuistiota koskien, ja vaatii siinä huomioimaan Istanbulin sopimuksen vaatimusten sekä uhrien näkökulman huomioimista. Amnestyn lausunnossa ehdotetaan sopimuksessa määriteltyjen raskauttavien seikkojen sisällyttämistä lakitekstiin.¹⁶⁹ Samankaltaista kritiikkiä sukupuolistuneen väkivallan huomioimatta jättämisestä ovat esittäneet muun muassa Naisjärjestöjen Keskusliitto, Akava ry, Lyömätön Linja Espoossa ry ja Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry.¹⁷⁰ Lyömättömän Linjan lausunnossa on myös kiinnitetty huomiota siihen, että lähisuhdeväkivallasta seuraa usein tekijälle sakkorangaistus. Sakko jää perheen sisällä usein väkivallan uhrin maksettavaksi, eikä rangaistus siten kohdistu oikein väkivallan tekijään ja jää hänen kannaltaan merkityksettömäksi.¹⁷¹ NYTKIS ry on myös kiinnittänyt huomiota siihen, että vaikka Istanbulin sopimuksessa on säädetty raskauttaviksi seikoiksi rikoksen kohdistaminen läheiseen tai sen tekeminen lapsen läsnä ollessa, niistä ei säädetä rikoslaissa eikä niistä löydy mainintoja arvomuistiosta.¹⁷² Useissa lausunnoissa on myös viitattu

---

¹⁶⁷ *TAS/139/2018*.

¹⁶⁸ *Lausuntopalvelu: Lausuntopyynnöt. Arvomuistio rangaistusten oikeasuhtaisuudesta 2018*.

¹⁶⁹ *Amnesty International Suomen osasto 14/2018*.

¹⁷⁰ *Lausuntopalvelu: Lausuntopyynnöt. Arvomuistio rangaistusten oikeasuhtaisuudesta 2018*.

¹⁷¹ *Lyömätön Linja Espoossa ry 2018*.

¹⁷² *Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry 2018*. Kyseiseen kattojärjestöön kuuluvat Kokoomuksen Naisten Liitto ry, Kristillisdemokraattiset Naiset ry, Naisasialiitto Unioni ry, Naisjärjestöjen Keskusliitto ry, Perussuomalaiset

CEDAW-sopimukseen sekä CEDAW-komitean antamaan ratkaisuun, jossa Suomen on katsottu loukanneen kyseisen sopimuksen velvoitteita.¹⁷³

Johanna Niemi on katsonut lausunnossaan aivan käsittämättömäksi, että sukupuolistunutta väkivaltaa ei ole huomioitu ja vedonnut myös Istanbulin sopimukseen. Väkivallan määrään liittyen arvomuistiossa on huomioitu ainoastaan suomalaisia tutkimuksia, eikä esimerkiksi Euroopan perusoikeusviraston vuonna 2014 laatimaa tutkimusta.¹⁷⁴ Kevät Nousiainen on myös esittänyt samankaltaista kritiikkiä ja korostanut Istanbulin sopimuksen sekä muiden kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden täytäntöönpanon tärkeyttä. Nousiainen on myös kritisoinut kustannustehokkuuteen perustuvaa arviointia rangaistuksiin liittyen.¹⁷⁵ Myös Kimmo Nuotio maininnut lausunnossaan sukupuolistuneen väkivallan sekä Istanbulin sopimuksen, mikä on positiivista, sillä nämä näkökulmat eivät yleensä tule esiin niin sanottujen perinteisten rikosoikeustieteilijöiden teksteissä.¹⁷⁶

Tasa-arvoasian neuvottelukunnan lausunnossa tuodaan ilmi se lähi- ja parisuhdeväkivaltatapausten ongelma, että usein väkivalta tulee poliisin tietoon vasta pitkään jatkuttuaan, mutta tekijä voidaan ensikertalaisena tuomita silti ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Tällaisten vääristävien seikkojen huomiointi olisi tärkeää. Lausunnossa viitataan myös Istanbulin sopimuksessa säädettyihin raskauttaviin seikkoihin. Myös Nousiainen tuo lausunnossaan esiin näitä rangaistustasoa vääristäviä seikkoja.¹⁷⁷

Naiset ry, Sosialidemokraattiset Naiset, Sukupuolentutkimuksen seura ry, Suomen Keskustanaiset ry, Svenska Kvinnoförbundet r.f, Vasemmistonaiset ja Vihreät Naiset ry.

¹⁷³ *Lausuntopalvelu*: Lausuntopyynnöt. Arvomuistio rangaistusten oikeasuhtaisuudesta 2018. Kyseessä on CEDAW-komitean 5.3.2018 antama ratkaisu asiassa *J.I. v. Finland*, joka koski aiemman parisuhdeväkivallan vaikutusta lapsen huoltajuusriidan ratkaisemisessa. Ks. luku 3.1.

¹⁷⁴ *Niemi*. Lausunto: Arviomuistio rikoslain viimeaikaisesta kehityksestä ja tulevista kehitystarpeista 2018. Hän viittaa siis tutkimukseen *FRA* 2014.

¹⁷⁵ *Lausuntopalvelu*: Lausuntopyynnöt. Arvomuistio rangaistusten oikeasuhtaisuudesta 2018.

¹⁷⁶ *Nuotio*. Lausunto muistiosta Arviomuistio rikoslain viimeaikaisesta kehityksestä ja tulevista kehitystarpeista 2018. Ks. luku 1.2.

¹⁷⁷ *Lausuntopalvelu*: Lausuntopyynnöt. Arvomuistio rangaistusten oikeasuhtaisuudesta 2018.

Toisaalta esimerkiksi Miesjärjestöjen keskusliitto MJKL ry on katsonut lausunnossaan rangaistuksia tehokkaammiksi keinoiksi erilaiset tukipalvelut väkivallan tekijöille ja uhreille. Lausunnossa on myös korostettu sitä, että lähisuhteiden väkivallan tekijöissä ja uhreissa on sekä miehiä että naisia. Miessakit ry ja Maria Akatemia ry painottavat myös erilaisten väkivallantekijöille suunnattujen ohjelmien tehokkuutta.¹⁷⁸

Arvomuistiossa esiintynyt ajattelumalli taloudellisesta hyöty- ja haittapunninnasta on saanut kritiikkiä osakseen myös muilta tahoilta, kuten valtioneuvoston oikeuskanslerilta ja käräjäoikeuksista. Yleisesti ottaen arvomuistiota on kritisoitu esimerkiksi sen pinnallisuudesta ja puutteellisesta lähdeaineistosta. Esimerkiksi Matti Tolvanen on katsonut muistion olevan ”rangaistusteoreettiselta kannalta katsottuna varsin kelvoton tuotos”.¹⁷⁹

Katson, että monissa lausunnoissa on esitetty aiheellista kritiikkiä kyseisestä arvomuistiosta. Kun sukupuolistunut väkivalta on merkittävä ihmisoikeusongelma, johon Suomi on sitoutunut puutumaan, sitä ei tule jättää huomiotta siihen vaikuttavissa hankkeissa. Arvomuistiossa sukupuolistuneen väkivallan ongelmat ja Istanbulin sopimuksen velvoitteet on sivuutettu täysin. Istanbulin sopimuksessa säädetyt velvoitteet tulisi ehdottomasti ottaa huomioon rangaistuksia käsittelevissä keskusteluissa. Arvomuistiossa ei ole kuitenkaan edes mainittu sopimusta tai siinä määriteltyjä rikosten arviointiin liittyviä raskauttavia seikkoja, mikä on huolestuttavaa.

Esimerkiksi tasa-arvovaltuutettu tuo lausunnossaan hyvin ilmi myös sen seikan, että rangaistustasoa ei tule arvioida vain taloudellisilla perusteilla. Sukupuolistuneessa väkivallassa on kyse vakavista ihmisoikeusloukkauksista, joihin valtiolla on velvollisuus puuttua. Toisaalta

---

¹⁷⁸ *Lausuntopalvelu: Lausuntopyyntöt. Arvomuistio rangaistusten oikeasuhtaisuudesta 2018; Maria Akatemia ry 2018.*

¹⁷⁹ *Lausuntopalvelu: Lausuntopyyntöt. Arvomuistio rangaistusten oikeasuhtaisuudesta 2018.*

jos vaikutuksia halutaan arvioida taloudellisesti, tulisi myös huomioida, että sukupuolistunut väkivalta aiheuttaa yhteiskunnalle merkittäviä kustannuksia.¹⁸⁰ On myös mielenkiintoista, että tasa-arvovaltuutettu on ottanut kantaa lähisuhdeväkivallan rangaistavuutta koskevaan asiaan, sillä pääosin tasa-arvovaltuutettu on kommentoinut lähinnä työelämässä tapahtuvaa syrjintää.¹⁸¹

Lausunnossaan tasa-arvovaltuutettu on viitannut myös EIGE-indeksiin. Sillä mitataan tasa-arvon toteutumista EU-maissa eri osa-alueiden perusteella. Kokonaisindeksin vertailussa suurempi luku tarkoittaa parempaa tasa-arvoa. Kokonaisuutena arvioiden Suomi sijoittuu EU:n keskiarvoa korkeammalle, kun EU:n keskiarvoindeksi on 66,2 ja Suomen on 73,0. Suomea korkeammat indeksit ovat Ruotsilla (82,6) ja Tanskalla (76,8). Indeksien mukaan tasa-arvo toteutuu EU-maista parhaiten Pohjoismaissa.¹⁸²

Suomen EIGE-indeksi on kuitenkin naisiin kohdistuvan väkivallan osalta EU:n keskiarvoa huonompi. Kyseisellä mittarilla mitattuna pienempi luku tarkoittaa parempaa tilannetta. EU:n keskiarvo on naisiin kohdistuvan väkivallan osalta 27,5, kun taas Suomen indeksi on siltä osin 32,4 eli merkittävästi huonompi. Vaikka Suomi haluaa kansainvälisesti näyttää mallia tasa-arvoasioissa, on väkivaltaan puuttuminen merkittävästi huonommalla tasolla kuin useissa muissa maissa, joissa tasa-arvoindeksi on kokonaisuudessaan heikompi. Suomen väkivaltaa koskeva EIGE-indeksi onkin EU:n neljänneksi huonoin Bulgarian, Latvian ja Tanskan jälkeen. Ruotsin indeksi väkivallan osalta on seitsemänneksi huonoin arvolla 29,7.¹⁸³ Indeksien perusteella voidaan todeta, että vaikka Pohjoismaissa tasa-arvo on kokonaisuudessaan hyvällä

---

¹⁸⁰ *Heiskanen – Piispa* 2002, s. 35–37. Hämeenlinnassa naisiin kohdistuvasta väkivallasta aiheutui arvion mukaan 1,2 miljoonan euron kustannukset vuodessa. Jos summa arvioitaisiin koko maan tasolle, olisivat naisiin kohdistuvan väkivallan aiheuttamat kustannukset noin 91 miljoonaa euroa vuodessa. Ks. väkivallan kustannuksista myös *Piispa – Heiskanen* 2000.

¹⁸¹ Ks. *Tasa-arvovaltuutettu: Lausunnot*.

¹⁸² *EIGE* 2017. Huomioitavaa on, että Norja ja Islanti eivät ole mukana vertailussa, kuten muutkaan EU:n ulkopuoliset valtiot.

¹⁸³ *ibid.*

tasolla muihin EU-maihin verrattuna, sukupuolistunut väkivalta on merkittävä ongelma.¹⁸⁴ Nämä indeksiarvot olisi tärkeää huomioida Suomessa myös rikosoikeudellisissa keskusteluissa osana sukupuolistuneeseen väkivaltaan puuttumista.

6.2 Raportointi Greviolle

Suomen on tullut lähettää ensimmäinen raporttinsa Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanotoimista sitä valvovalle Greviolle huhtikuussa 2018. Lisäksi kolmannen sektorin järjestöt ovat luovuttaneet Greviolle kommentteja ja rinnakkaisraportin sopimuksen täytäntöönpanoa koskien. Grevio on myös suorittanut arviointikäynnin Suomessa, ja Suomi on saanut kommentoida Grevion tekemää luonnosta. Grevio on saanut tietoa myös useista muista lähteistä, kuten kansallisilta ihmisoikeusinstituutioilta, Euroopan Neuvoston toimielimiltä sekä muilta kansainvälisiltä toimielimiltä. Grevio on antanut raporttinsa Suomen täytäntöönpanotoimia koskien syyskuussa 2019.¹⁸⁵

Suomen toimittamassa selvityksessä Greviolle on käyty läpi eri artiklojen täytäntöönpanoa kansallisesti. Raskauttavien seikkojen osalta raportissa viitataan ensinnäkin rikosten kvalifiointiperusteisiin, esimerkiksi erityisen raakaan väkivaltaan liittyen. Raportissa viitataan kuitenkin pääosin tuomarin harkintavaltaan ja rangaistuksen mittaamisen yleisperiaatteeseen (RL 6:4). Rikosten toistuvuuden osalta (artiklan 46 kohdat b ja i) viitataan myös rikoslain koventamisperusteeseen, joka koskee tekijän aikaisempaa rikollisuutta (RL 6:5).¹⁸⁶ Katson, että koventamisperuste on relevantti kuitenkin vain artiklan i-kohdan kannalta, sillä sen perusteella

---

¹⁸⁴ Tätä ilmiötä on kutsuttu termillä *Nordic paradox*. Kun tasa-arvo on Pohjoismaissa korkealla tasolla, voisi olettaa, että naisiin kohdistuvaa väkivaltaakin olisi vähemmän, mutta sitä esiintyykin paljon verrattuna esimerkiksi muuhun Eurooppaan. Ks. aiheesta *Wemrell – Stjernlöf – Aenishänslin – Lila – Gracia – Ivert* 2019.

¹⁸⁵ *Grevio's Baseline Evaluation Report Finland* 2019, s. 1–5. Ks. Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanon valvonnasta myös luku 2.4.

¹⁸⁶ *Baseline report by the Government of Finland on measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence* 2018, s. 75–76.

voidaan huomioida vain ne rikokset, joista tekijä on tuomittu aiemmin. Sopimuksen b-kohdassa on taas erikseen määritelty raskauttavaksi seikaksi rikoksen tai toisiinsa liittyvien rikosten toistuvuus.

Suomen toimittamassa raportissa ilmenee myös erikoisia perusteluita siihen liittyen, että lähisuhde voitaisiin nykyisen rikoslain mukaan katsoa rangaistusta raskauttavaksi seikaksi. Tätä on perusteltu yleisten periaatteiden lisäksi sillä, että läheinen henkilö voi syyllistyä epävarsinaiseen laiminlyöntirikokseen läheistä henkilöä kohtaan (RL 3:3.2 kohta 2).¹⁸⁷ Jos tekijä siis jättää estämättä tunnusmerkistön mukaisen seurauksen erityisestä oikeudellisesta velvollisuudestaan huolimatta, voidaan häntä rangaista epävarsinaisesta laiminlyöntirikoksesta. Tämä erityinen oikeudellinen velvollisuus estää jokin vahinkoseuraus voi perustua tekijän ja uhrin väliseen suhteeseen. Perustelu on sinänsä erikoinen, sillä epävarsinaisessa laiminlyöntirikoksessa on kyse tuottamuksellisesta teosta eikä tahallisesta väkivallasta läheistä kohtaan.¹⁸⁸ On epäselvää, miten epävarsinaisen laiminlyöntirikoksen sääntely voitaisiin ottaa huomioon rangaistuksen määräämisessä, kun kyseinen säännös ei koske rangaistuksia. Suoranaisesti en käsitä, miten epävarsinainen laiminlyöntirikos liittyy Istanbulin sopimuksen 46 artiklan täytäntöönpanoon ja miksi siihen on viitattu kyseisessä raportissa.

Kolmannen sektorin toimijat ovat Greviolle toimittamissaan selvityksissään kritisoineet Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanoa Suomessa monilta osin ja vaatineet myös muutoksia rikoslakiin. Raskauttavien seikkojen osalta kritiikkiä on esitetty siltä osin, että rikoslaissa säädetyt koventamisperusteet koskevat suurimmalta osin järjestäytyntä rikollisuutta. Rikosten tunnusmerkistöissä eikä rangaistusten koventamisperusteissa ole mainintaa rikoksen

---

¹⁸⁷ *ibid.*

¹⁸⁸ Ks. epävarsinaisesta laiminlyöntirikoksesta *Tapani – Tolvanen* 2013, s. 153–162. Huolenpitovelvollisuuden syntymisen henkilöiden välisen suhteen perusteella on katsottu realisoituvan lähinnä vanhemman velvollisuutena huolehtia lapsestaan. Korkein oikeus on arvioinut epävarsinaista laiminlyöntirikosta esimerkiksi tapauksessa KKO 2009:36. Tapauksessa korkein oikeus katsoi, että seurustelukumppanien välille ei ollut syntynyt tällaista erityistä huolenpitovelvollisuutta. Perusteluissaan korkein oikeus katsoi, että aviopuolisoiden välille voi syntyä perusteltu velvollisuus huolehtia toisesta puolisoista hänen sairautensa, vammansa, ikänsä tai muun vastaavan seikan johdosta. Korkeimman oikeuden tulkinnan mukaan siis suuressa osassa parisuhteista ei kumppanien välillä edes ole tällaista erityistä huolenpitovelvollisuutta, jonka laiminlyömällä voisi syyllistyä epävarsinaiseen laiminlyöntirikokseen.

kohdistamisesta läheiseen henkilöön, lapseen tai sen tekemiseen lapsen läsnä ollessa. Kolmannen sektorin raportissa onkin suositeltu, että Suomen rikoslaissa säädettyjä koventamisperusteita täydennettäisiin vastaamaan sopimuksen 46 artiklan sisältöä.¹⁸⁹

Myös esimerkiksi Amnesty International Suomen osasto on lähettänyt Greviolle raporttinsa Istanbulin sopimusta koskien. Raportissaan se katsoo, että artiklan 46 raskauttavat seikat eivät tule riittävällä tavalla huomioiduksi Suomen rikoslaissa. Tuomareille jää paljon harkintavaltaa siihen liittyen, ovatko tietyt seikat käytännössä rangaistusta koventavia vai lieventäviä. Amnestyn mukaan rikoksen kohdistamista vieraaseen henkilöön arvioidaan käytännössä ankarammin kuin sen kohdistamista läheiseen, kuten nykyiseen tai entiseen puolisoon. Läheiseen suhteeseen liittyvä luottamus ja sen rikkominen tulisi huomioida rikoksen vakavuuden arvioinnissa. Amnesty on myös vaatinut sen varmistamista, että artiklassa 46 määritellyt seikat otetaan huomioon raskauttavina seikkoina rikoslakia sovellettaessa.¹⁹⁰

Saamiensa selvitysten perusteella antamassaan raportissa Grevio kehottaa Suomea muun muassa varmistamaan, että rangaistukset naisiin kohdistuvasta väkivallasta ovat tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia. Raskauttavien seikkojen osalta Grevio katsoo, että on epäselvää, otetaanko kaikkia artiklassa 46 lueteltuja seikkoja huomioon käytännössä tuomarin harkintavallan perusteella. Grevio oli myös saanut tietoonsa seikan, että Suomen oikeuskäytännössä tuntemattoman tekemää rikosta voidaan pitää vakavampana kuin sellaista rikosta, jonka tekee uhrille tuttu henkilö. Grevio vahvasti kehottaa Suomea varmistamaan, että artiklassa 46 luetellut raskauttavat seikat otetaan huomioon käytännössä.¹⁹¹

---

¹⁸⁹ *NGO Parallel Report on the implementation of the Istanbul Convention in Finland* 2018, s. 18–20. Kyseinen rinnakkaisraportti on laadittu yhteistyössä useiden kolmannen sektorin järjestöjen sekä yksityishenkilöiden kesken. Sen laadintaa ovat koordinoineet Ensi- ja turvakotien liitto sekä Naisten linja.

¹⁹⁰ *Amnesty International Submission to the Group of Experts on Action Against Violence Against Women and Domestic Violence (Grevio) on the Implementation of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence in Finland* 2018, s. 8, 15.

¹⁹¹ *Grevio's Baseline Evaluation Report Finland* 2019, s. 46–47.

Grevio on suhtautunut vakavasti sille esitettyihin epäkohtiin sopimuksen täytäntöönpanossa. Sen antamat kehotukset tukevat osaltaan sitä, että lakimuutokset Istanbulin sopimuksen 46 artiklan tehokkaaksi voimaansaattamiseksi olisivat perusteltuja. Vaikka Grevio ei voi oikeudellisesti pakottaa jäsenvaltioita tekemään muutoksia tai rankaisemaan niitä puutteellisista täytäntöönpanotoimista, tulisi sen antamat huomautukset ja ohjeet ottaa vakavasti. On mielenkiintoista nähdä, millaista keskustelua Grevion raportista tullaan käymään ja mihin muutoksiin se mahdollisesti johtaa. On ainakin toivottavaa, että Grevion antamia ohjeita noudatettaisiin ja muiden seikkojen ohella huolehdittaisiin raskauttavien seikkojen asiallisesta täytäntöönpanosta.

6.3 *Näkökulmana naisiin kohdistuvan väkivallan sääntely Ruotsissa*

Ruotsissa sukupuolistuneeseen väkivaltaan puuttumiseksi on tehty muutoksia aiemmin kuin Suomessa. Esimerkiksi syyteoikeuden osalta Ruotsissa yksityisellä paikalla tapahtunut pahoinpitely muutettiin yleisen syytteen alaiseksi vuonna 1982, kun taas Suomessa se pysyi asianomistajarikoksena vuoteen 1995 saakka, ja Suomessa niin sanottu vakaan tahdon pykälä (RL 21:17) mahdollisti syytteen nostamatta jättämisen asianomistajan pyynnöstä vielä vuoteen 2004 saakka.¹⁹² Ruotsissa sukupuolistuneen väkivallan sääntelyä on uudistettu kansallisten aloitteiden seurauksena, eikä vain kansainvälisen paineen johdosta.¹⁹³

Vuonna 1998 Ruotsissa poikettiin lakien sukupuolineutraaliudesta säätämällä rikoslaissa törkeästä naisrauharikoksesta (Brottsbalk, 4 kapitel 4a §). Tunnusmerkistön ensimmäinen momentti on kuitenkin sukupuolineutraali. Jos tekijä kohdistaa läheiseen tai aiemmin hänelle läheiseen henkilöön tiettyjä toistuvia rikoksia, voidaan hänet tuomita niin sanotusta törkeästä rauharikoksesta (grov fridskränkning). Tunnusmerkistö käsittää jo valmiiksi kriminalisoituja tekoja, kuten seksuaalirikoksia, vahingontekorikoksia sekä rikoksia, jotka kohdistuvat uhrin

---

¹⁹² Niemi-Kiesiläinen 2004, s. 78–79. Vakaan tahdon pykälästä Kotanen 2013, s. 140–144.

¹⁹³ Montoya 2009, s. 336–338.

henkeen, terveyteen ja vapauteen. Vuodesta 2013 lähtien huomioon on voitu ottaa myös syyllistyminen lähestymiskiellon rikkomiseen. Säännöksen mukaan tekijää voidaan rangaista, jos edellytykset uhrin itsemääräämisoikeuden toistuvasta rikkomisesta ja hänen itsetuntonsa vahingoittamisesta täyttyvät. Rangaistuksena on vähintään yhdeksän kuukautta ja enintään kuusi vuotta vankeutta.

Pykälän toisessa momentissa eritellään miehen naiseen kohdistama rikos, jota kutsutaan törkeäksi naisrauharikokseksi. Momenttien sisältö on sinänsä sama, mutta törkeän naisrauharikoksen tunnusmerkistössä väkivallan sukupuolistuneisuus korostuu. Törkeästä naisrauharikoksesta voidaan rangaista, jos teot kohdistuvat tekijän nykyiseen tai aikaisempaan puolisoon tai kumppaniin. Toistuvia tekoja voidaan arvioida yhtenä kokonaisuutena, mikä voi johtaa suhteellisesti ankarampaan rangaistukseen. Tekojen liittyminen integriteetin loukkaamiseen ja niiden toistuvuus kvalifioi rikokset törkeäksi naisrauharikokseksi.¹⁹⁴

Törkeään naisrauharikokseen liittyen on esitetty kritiikkiä¹⁹⁵, eikä se itsessään pystykään korjaamaan kaikkia sukupuolistuneen väkivallan sääntelyyn liittyviä ongelmia. Säännös on kuitenkin positiivinen esimerkki väkivallan sukupuolistuneen luonteen tunnistamisesta. Säännöksellä tuodaan ilmi sitä, että sukupuolistuneeseen väkivaltaan suhtaudutaan vakavasti, ja että se loukkaa naisten ihmisoikeuksia merkittäväällä tavalla.¹⁹⁶ Sillä on pyritty huomioimaan esimerkiksi väkivallan jatkuvuutta sekä toistuvuutta. Se onkin merkittävä edistysaskel sukupuolistuneen väkivallan sääntelyssä.

Istanbulin sopimus on saatettu voimaan myös Ruotsissa, ja Ruotsi on toimittanut Greviolle selvityksensä sopimuksen täytäntöönpanosta. Grevio on antanut raporttinsa Ruotsin täytäntöönpanotoimista tammikuussa 2019. Ruotsi on saanut Greviolta paljon positiivista

---

¹⁹⁴ Nordborg – Niemi-Kiesiläinen 2001, s. 360–370.

¹⁹⁵ Burman 2010.

¹⁹⁶ Ks. Nordborg – Niemi-Kiesiläinen 2001, s. 369–370.

palautetta siitä, että se on ollut sukupuolistuneen väkivallan sääntelyn edelläkävijä monilla osaluilla. Ruotsissa on pyritty puuttumaan ongelmiin pitkällä aikavälillä sekä uudenlaista sääntelyä hyödyntämällä. Grevio on raportissaan huomionnut myös törkeän naisrauharikoksen kattavuuden sekä pyrkimyksen puuttua sillä sukupuolistuneeseen väkivaltaan ja sen jatkuvuuteen.¹⁹⁷

6.4 Muutostarpeet raskauttavien seikkojen tehokkaaksi täytäntöönpanemiseksi

Suomessa esiintyy selvästi eriäviä kantoja siitä, ovatko Istanbulin sopimuksen 46 artiklassa säädetyt raskauttavat seikat saatettu voimaan riittävällä tavalla. Jo niiden voimaansaattamisen yhteydessä ilmeni tästä erilaisia näkemyksiä. Rikoslakiin ei kuitenkaan päädytty tekemään muutoksia.

Kritiikkiä näistä täytäntöönpanotoimista on esitetty runsaasti, mitä olen tuonut esille aiemmissa luvuissa. Kritiikistä huolimatta ei voida vetää johtopäätöstä siitä, että kaikki olisivat sillä kannalla, että sopimuksen täytäntöönpanotoimet ovat riittämättömiä raskauttavien seikkojen osalta. Luultavasti kyse on siitä, että aiheesta ovat kirjoittaneet ne, jotka ovat katsoneet sen merkittäväksi. Esimerkiksi suurin osa niin sanotuista perinteisistä rikosoikeustieteilijöistä ei ole ottanut kantaa aiheeseen, eivätkä he siten ole myöskään tuoneet esille, jos he ovat eri kannalla kuin aihetta kritisoineet henkilöt. Kuten olen tuonut esille, sukupuolistunut väkivalta on jäänyt usein näkymättömiin, eivätkä monet perinteiset rikosoikeustieteilijät ole osallistuneet sen tutkimiseen.¹⁹⁸ Täytäntöönpanotoimia koskeva kritiikki olisi kuitenkin syytä ottaa vakavasti ja käydä siitä keskustelua myös laajemmalla tasolla.

---

¹⁹⁷ Grevio's Baseline Evaluation Report Sweden 2019, s. 44–45.

¹⁹⁸ Ks. luku 1.2.

Sukupuolistunut väkivalta on merkittävä ongelma Suomessa. Vaikka Suomessa tasa-arvo on monilta osin verrattain hyvällä tasolla, naisiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttuminen on heikommalla tasolla kuin EU:ssa keskimäärin. Suomi onkin naisten näkökulmasta yksi EU:n väkivaltaisimmista maista.¹⁹⁹ Muutokset parisuhdeväkivallan sääntelyssä ovat tapahtuneet hitaasti ja lähinnä kansainvälisen paineen seurauksena.²⁰⁰ Suomen suhtautuminen Istanbulin sopimuksessa asetettuihin velvoitteisiin ja niiden täytäntöönpanoon heijastaa parisuhdeväkivallan historiaa ja haluttomuutta puuttua siihen.

Istanbulin sopimuksen 46 artikla on sanamuodoltaan muotoiltu siten, että sopimusvaltioiden tulee toteuttaa tarvittavat lainsäädännölliset tai muut toimet sen varmistamiseksi, että artiklassa luetellut seikat **voidaan** kansallisen lain asianomaisten säännösten mukaan ottaa huomioon raskauttavina seikkoina rangaistusta määrättäessä, jos ne eivät jo kuulu rikoksen tunnusmerkistöön. Sanamuodon mukaisesti periaatteessa se riittää, että tuomari voi huomioida kyseiset seikat. Tämä huomioiden sopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä katsottiin, että ne seikat, jotka eivät käy ilmi rikoslaista, voidaan ottaa huomioon teon kokonaistörkeyden arvioinnissa ja osana yleistä harkintaa rangaistuksen määräämisessä. Vastuu sopimuksen täytäntöönpanosta on raskauttavien seikkojen osalta jätetty pääosin lainsoveltajien vastuulle. Hovioikeuskäytännöstä löytyykin muutama tapaus, joissa Istanbulin sopimuksessa säädettyjä raskauttavia seikkoja on huomioitu, mutta oikeuskäytännön yhdenmukaisuudesta ei ole tietoa. Korkein oikeus ei ole ainakaan vielä soveltanut Istanbulin sopimuksen raskauttavia seikkoja parisuhdeväkivaltatapauksissa.

Vaikka katsottaisiin, että tuomareilla on mahdollisuus ottaa sopimuksessa säädettyjä raskauttavia seikkoja huomioon, herää kysymys siitä, miksi niistä ei ole säädetty rikoslain tasolla. Rikoslain tasolla säädetään kuitenkin pahoinpitelyn kvalifiointiperusteista. Rikoslaisissa säädetään myös rangaistuksen koventamisperusteista, joihin kuuluvat esimerkiksi rikoksen tekeminen osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa ja tekijän aikaisempi rikollisuus.

---

¹⁹⁹ *FRA* 2014; *EIGE* 2017.

²⁰⁰ *Montoya* 2009, s. 355–339.

Pahoinpitelyn kvalifiointiperusteiden ja rangaistuksen koventamisperusteiden on ilmeisesti katsottu olevan niin moitittavia seikkoja, että niistä on haluttu säätää rikoslaissa. Kuitenkaan kaikki Istanbulin sopimuksessa säädetty raskauttavat seikat, kuten teon kohdistaminen läheiseen henkilöön, eivät sisälly rikoslakiin. Vaikuttaisi siltä, että näitä Istanbulin sopimuksessa säädettyjä raskauttavia seikkoja ei pidetä yhtä moitittavina kuin rikoslaissa säädettyjä pahoinpitelyn kvalifiointiperusteista tai rangaistuksen koventamisperusteista.

Kun huomioidaan Istanbulin sopimuksen tavoitteet ehkäistä ja poistaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa, suojella naisia kaikelta väkivallalta ja saattaa väkivallantekijät syytteeseen, Suomen täytäntöönpanotoimet 46 artiklan voimaansaattamiseksi eivät vaikuta vakuuttavilta. Tavoitteiden saavuttamiseksi ei riitä se, että sopimus ratifioidaan, vaan sen tehokas täytäntöönpano edellyttää tarvittavia lainsäädännöllisiä ja muita muutoksia. Vaikka naisiin kohdistuvan väkivallan rikosoikeudellinen sääntely ja rangaistusten ankarointaminen eivät itsessään poista sukupuolistuneen väkivallan ongelmaa, ovat ne silti tärkeä osa kokonaisuutta. Rikoslain tarkoituksena on osaltaan ilmaista, millaiset teot ovat moitittavia ja ehkäistä rikollisuutta. Rikosoikeudellisilla keinoilla on siten perusteltua puuttua myös sukupuolistuneeseen väkivaltaan.²⁰¹

Artiklan 46 täytäntöönpanon osalta esitetty moninainen kritiikki tulisi huomioida. Varsinkin rikosten rangaistustasoa koskevassa arvomuistiossa²⁰² sukupuolistunut väkivalta ja Istanbulin sopimus ovat jääneet täysin huomiotta. Tämä ilmentää sukupuolistuneen väkivallan näkymättömiin jäämistä ja haluttomuutta siihen puuttumiseksi. Usein väkivaltaa pyritäänkin selittämään molemminpuolisena, perheen sisäisenä konfliktina, jossa osapuolten väliset riidat ja liiallinen alkoholinkäyttö johtavat väkivaltaan.²⁰³ Sukupuolistuneen väkivallan piirteet jäävät siten huomioimatta. Uudessa hallitusohjelmassa viitataan siihen, että kansainvälisten ihmisoikeussopimusten, mukaan lukien Istanbulin sopimuksen, täytäntöönpanoa ja valvontaa

---

²⁰¹ Ks. rangaistusten tehosta *Niemi-Kiesiläinen* 2004, s. 377–383.

²⁰² *Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 7/2018*, s. 98–112.

²⁰³ Ks. *Ruuskanen* 2005, s. 67–70, 417–422.

on edistettävä ja vahvistettava²⁰⁴, ja on mielenkiintoista nähdä, mihin toimiin tämä lupaus johtaa käytännössä. Viimeistään Grevion antaman raportin koskien sopimuksen täytäntöönpanoa Suomessa olisi syytä johtaa toimenpiteisiin. Raportissaan Grevio ilmaisee selkeästi, että artiklan 46 täytäntöönpanosta tulee huolehtia²⁰⁵.

Katson, että yksinkertaisin ratkaisu Istanbulin sopimuksen 46 artiklan asianmukaiseksi toimeenpanemiseksi olisi sisällyttää siinä luetellut raskauttavat seikat rangaistuksen koventamisperusteisiin (RL 6:5). Erityisen tärkeää tämä olisi sellaisten seikkojen osalta, jotka eivät ole rikosten kvalifiointiperusteita. Esimerkiksi rikoksen kohdistaminen läheiseen henkilöön tai sen tekeminen lapsen läsnä ollessa eivät tällä hetkellä käy ilmi rikoslaista pahoinpitelyn kvalifiointiperusteina tai rangaistusta koventavina seikkoina. Raskauttavista seikoista olisi syytä säätää rikoslain tasolla myös laillisuusperiaate sekä oikeuskäytännön yhdenmukaisuus huomioiden. Näin voitaisiin myös ilmaista rikoslain tasolla, että naisiin kohdistuva väkivalta ja lähisuhdeväkivalta otetaan vakavasti.

Koventamisperusteiden säätämisen yhteydessä olisi syytä kiinnittää huomiota siihen, että ne voitaisiin ottaa huomioon myös käytännössä. Esimerkiksi rikosten toistuvuuden ja tekijän aikaisemman rikollisuuden osalta tähän olisi syytä kiinnittää huomiota. Tekijän aikaisemmat rikokset eivät usein tule tuomioistuimen tietoon, paitsi vakavimpien rikosten osalta.

Toisaalta Suomen rikoslain tunnusmerkistöjä olisi myös perusteltua päivittää siten, että niiden avulla voitaisiin rikosoikeudellisesti huomioida sukupuolistuneen väkivallan piirteitä, kuten väkivallan eri muotoja ja tekojen toistuvuutta. Esimerkiksi Ruotsissa säädetty törkeän naisrauharikoksen tunnusmerkistö voisi toimia esimerkkinä mahdollisissa muutoksissa. Katson myös tunnusmerkistöjen uudistamisen aiheelliseksi sukupuolistuneen väkivallan kannalta.

---

²⁰⁴ *Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelma 6.6.2019*, s. 58, 88. Hallitusohjelmassa mainitaan ainakin naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman laatiminen, naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijan tehtävän perustaminen ja Istanbulin sopimuksen toimeenpanosta huolehtiminen.

²⁰⁵ *Grevio's Baseline Evaluation Report Finland 2019*, s. 46–47.

Pahoinpitelyn kvalifiointiperusteista on säädetty laissa siten, että ne tulevat harvoin sovellettaviksi parisuhdeväkivaltatapauksissa. Kynnys arvioida pahoinpitely törkeäksi tekemuodoksi on noussut lakimuutosten myötä. Nykyinen sääntely ei huomioi sukupuolistuneen väkivallan piirteitä ja dynamiikkaa. Parisuhdeväkivalta voi olla hyvin vakavaa, mutta sitä ei silti välttämättä katsota törkeäksi pahoinpitelyksi.²⁰⁶ Vaikka osa Istanbulin sopimuksessa säädetyistä raskauttavista seikoista vaikuttaisi vastaavan pahoinpitelyn kvalifiointiperusteita, korkea kynnys arvioida teko törkeäksi pahoinpitelyksi herättää kysymyksiä siitä, tulevatko nämä raskauttavat seikat huomioiduiksi sopimuksessa tarkoitettulla tavalla.

Katson, että pahoinpitelyn kvalifiointiperusteita olisi perusteltua täydentää. Jos pahoinpitelyssä on kyse vakavasta naiseen²⁰⁷ kohdistuvasta väkivallasta tai lähisuhdeväkivallasta ja rikos on kokonaisuutena arvioiden törkeä, tulisi siitä rangaista törkeänä pahoinpitelynä. Vakava naiseen kohdistuvan väkivalta tai lähisuhdeväkivalta tulisi siis säätää pahoinpitelyn kvalifiointiperusteeksi. Käsitteiden määrittelemiseksi tunnusmerkistöön voitaisiin lisätä momentti, jossa tuotaisiin esiin naisiin kohdistuvan väkivallan sukupuolistuneisuutta ja sen piirteitä, kuten väkivallan toistuvuutta ja uhrin alistamista. Näitä väkivallan piirteitä ei kuitenkaan tulisi luetella tyhjentävästi vaan esimerkinomaisesti, eikä kaikkien piirteiden esiintymisen tulisi olla välttämätöntä kvalifiointiperusteen soveltamiseksi. Ne voisivat kuitenkin auttaa kvalifiointiperusteen tulkinnassa.

Kvalifiointiperusteen voisi määritellä juurikin naiseen kohdistuvan väkivallan sekä lähisuhdeväkivallan käsitteiden avulla. Istanbulin sopimuksella pyritään puuttumaan naisiin kohdistuvaan väkivaltaan ja perheväkivaltaan (englanninkielisessä versiossa domestic violence). Perheväkivalta-termin sijaan katson termin *lähisuhdeväkivalta* olevan sopivampi,

---

²⁰⁶ Ks. luku 4.1.

²⁰⁷ Käytän yksikkömuotoa, koska esimerkiksi parisuhdeväkivaltatapauksissa tekijä on yleensä kohdistanut väkivaltaa yhteen naiseen, eikä moniin naisiin.

sillä se on käsitteenä laajempi, eikä siitä välity samanlaista kuvaa väkivallasta perheen sisäisenä ongelmana. Sanamuoto *naiseen kohdistuva väkivalta* toisi esiin sukupuolistuneen väkivallan näkökulman. Kun lähisuhdeväkivalta-termi on sukupuolineutraali, kvalifointiperustetta voitaisiin soveltaa myös muissa tapauksissa, joissa teko on kohdistunut läheiseen henkilöön, ja tuoda ilmi sen vakavuutta uhrin kannalta. Siten sääntely ei myöskään saattaisi uhreja eriarvoiseen asemaan sukupuolen perusteella, vaikka sääntelyllä tuotaisiin esille sitä, että usein lähisuhdeväkivallan uhrina on nainen. Yleisesti ottaen kyse on siitä, että nykyinen rikoslaki ei tunnista sukupuolistunutta väkivaltaa samalla tavalla kuin miesten välistä väkivaltaa, ja näillä muutoksilla voitaisiin puuttua tähän ongelmaan.

Rangaistuksen koventamisperusteiden täydentäminen olisi ehkä helpoin keino huolehtia Istanbulin sopimuksen raskauttavien seikkojen täytäntöönpanosta kaikkien erityyppisten rikosten kannalta, koska koventamisperusteita voitaisiin soveltaa muidenkin rikosten kuin pahoinpitelyiden rangaistusten mittaamisessa. Silti pahoinpitelyn kvalifointiperusteiden täydentäminen olisi myös varteenotettava keino nimenomaan fyysiseen parisuhdeväkivaltaan puuttumiseksi ja sukupuolistuneen väkivallan piirteiden huomioimiseksi. Jos parisuhdeväkivalta katsottaisiin useammin törkeäksi pahoinpitelyksi, tulisi rangaistus määrättäväksi ankarammalta asteikolta. Kvalifointiperusteiden muuttamisella voitaisiin myös puuttua siihen ongelmaan, että nykyisten kvalifointiperusteiden ei usein katsota olevan käsillä vakavissakaan parisuhdeväkivaltatapauksissa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Suomessa naisiin kohdistuva väkivalta on merkittävä ihmisoikeusongelma, joka on jäänyt pitkään näkymättömiin. Vaikka Suomessa tasa-arvo toteutuu monilla osa-alueilla hyvin muihin valtioihin verrattuna, on Suomi yksi Euroopan väkivaltaisimmista maista naisia kohtaan. Sukupuolistuneen väkivallan piirteiden tunnistaminen on ollut puutteellista ja Suomen rikosoikeudellinen sääntely onkin saanut osakseen kritiikkiä. Sääntelyyn on kuitenkin vähitellen tehty muutoksia kansainvälisen paineen seurauksena esimerkiksi syyteoikeuden osalta. Istanbulin sopimus on merkittävä edistysaskel naisiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttumiseksi, ja siinä säädetään laajasti keinoista ehkäistä väkivaltaa, auttaa väkivallan uhreja sekä saattaa väkivallantekijät vastuuseen. Rikosoikeudellinen sääntely toimii tärkeänä osana tätä kokonaisuutta.

Istanbulin sopimuksessa veloitetaan sopimusvaltioita määräämään naisiin kohdistuvasta väkivallasta sekä perheväkivallasta tehokkaat, oikeasuhtaiset ja varoittavat rangaistukset tekojen vakavuuden mukaan (artikla 45). Sopimuksen 46 artiklassa on määritelty seikat, jotka tulee voida ottaa huomioon raskauttavina rangaistusta määrätessä, jos kyseiset seikat eivät sisälly jo rikoksen tunnusmerkistöön. Raskauttaviin seikkoihin lukeutuvat muun muassa tekojen toistuvuus, rikoksen kohdistaminen läheiseen henkilöön sekä rikoksen kohdistaminen lapseen tai sen tekeminen lapsen läsnä ollessa.

Istanbulin sopimus saatettiin voimaan Suomessa elokuussa 2015. Voimaansaattamisen yhteydessä katsottiin, että rangaistuksen määräämisen osalta sopimuksen voimaansaattaminen ei edellyttänyt lakimuutoksia. Tätä perusteltiin sillä, että osa raskauttavista seikoista sisältyy tekojen kvalifiointiperusteisiin ja niitä voidaan huomioida osana teon kokonaistörkeysarviointia. Tuomarien katsottiin voivan ottaa seikat huomioon harkintavaltansa perusteella rangaistusta määrätessään ja lisäksi tekijän aikaisempi rikollisuus sisältyy rangaistuksen koventamisperusteisiin.²⁰⁸

---

²⁰⁸ HE 155/2014 vp, s. 59–60.

Vaikka osa 46 artiklassa luetelluista raskauttavista seikoista vaikuttaisi sisältyvän esimerkiksi pahoinpitelyn kvalifiointiperusteisiin, jättää sopimuksen voimaansaattamista paljon tuomarin harkinnan varaan. Ainakin näiden raskauttavien seikkojen osalta Istanbulin sopimuksen voimaansaattaminen Suomessa näyttää heijastavan parisuhdeväkivallan sääntelyn historiaa ja haluttomuutta puuttua yksityisellä alueella tapahtuvaan väkivaltaan. Muutokset Suomessa ovat kaiken kaikkiaan tapahtuneet hitaasti, mitä myös Istanbulin sopimuksen velvoitteiden toimeenpanotoimet ilmentävät.

Pahoinpitelyn kvalifiointiperusteet (RL 21:6) sisältävät ainakin osittain joitakin 46 artiklassa mainittuja raskauttavia seikkoja, kuten vakavan ruumiillisen vamman aiheuttamisen ja aseiden käyttämisen. Rikoksen tulee olla myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, jotta tekijä voidaan tuomita törkeästä pahoinpitelystä. Koska lista kvalifiointiperusteista on tyhjentävä, muut kuin niihin sisältyvät Istanbulin sopimuksessa säädetty raskauttavat seikat voivat tulla tekemuodon arvioinnissa huomioon otetuksi osana teon kokonaistörkeyden arviointia. Kynnys arvioida pahoinpitely törkeäksi on noussut, eikä tekoa voida arvioida Istanbulin sopimuksen perusteella törkeäksi, jos rikoslaissa säädettyä kvalifiointiperustetta ei ole käsillä.

Rikoslain mukaan tekijän aikaisempi rikollisuus on rangaistuksen koventamisperuste (RL 6:5). Istanbulin sopimuksessa säädettyihin raskauttaviin seikkoihin sisältyy kuitenkin omina kohtinaan sekä rikoksen tai toisiinsa liittyvien rikosten tekeminen toistuvasti, että rikosentekijän aiemmat tuomiot samanlaisesta rikoksesta. Rikoslain koventamisperustetta voidaan siis soveltaa vain tekoihin, joista tekijä on tuomittu aikaisemmin, eikä aiempi väkivalta välttämättä edes tule lainsoveltajien tietoon. Jos tekijää ei ole tuomittu vankeusrangaistukseen aiemmista teoista, eivät teot käy ilmi rikosrekisteristä.

Hovioikeuksien julkaisemista tuomioista löytyy joitakin tapauksia, joissa Istanbulin sopimuksen 46 artikla on huomioitu pahoinpitelyn törkeysarvioinnin tai rangaistuksen määräämisen yhteydessä, mutta niiden perusteella ei voida vetää johtopäätöksiä sopimuksen yhdenmukaisesta soveltamisesta. Korkein oikeus ei ole myöskään soveltanut raskauttavia

seikkoja, ja se on käytännössään perustellut lievempää rangaistusta sillä perusteella, että osapuolet ovat olleet seurustelusuhteessa, eivätkä asuneet yhdessä. Oikeuskäytäntöä Istanbulin sopimuksesta olisi syytä tutkia laajemmin. Lisäksi on mielenkiintoista, millaisen ratkaisun korkein oikeus antaa sopimuksen 46 artiklaa koskevassa asiassa VL:2019-16, josta se on antanut valitusluvan.

Kuten sopimuksen täytäntöönpanoa arvioinut Grevio on tuonut ilmi²⁰⁹, Suomen tulisi kiinnittää huomiota siihen, että raskauttavat seikat voidaan ottaa huomioon rangaistuksen määräämisessä. Vain jotkin niistä sisältyvät pahoinpitelyn kvalifointiperusteisiin tai rangaistuksen koventamisperusteisiin. Muut näistä raskauttavista seikoista, kuten teon kohdistaminen läheiseen henkilöön, jäävät arvioitavaksi tuomarin yleisen harkintavallan perusteella. Kun vain osa näistä seikoista on kirjattu rikoslain tasolle, vaikuttaa siltä, että kyseiset seikat katsotaan merkittävämmiksi kuin ne, joita ei löydy rikoslaista.

Istanbulin sopimuksen 46 artiklan tehokkaaksi täytäntöönpanemiseksi olisi tarpeellista ainakin tehdä muutoksia rikoslaissa säädettyihin rangaistuksen koventamisperusteisiin siten, että artiklan 46 seikat kävisivät ilmi rikoslaista. Tämä olisi perusteltua myös laillisuusperiaatteen kannalta. Lisäksi olisi tärkeää huolehtia siitä, että raskauttavat seikat voitaisiin huomioida käytännössä. Siten olisi syytä pyrkiä siihen, että kaikki merkittävät seikat, kuten väkivallan toistuvuus, tulisivat lainsoveltajien tietoon.

Myös sukupuolistuneen väkivallan piirteitä huomioivien tunnusmerkistöjen säätäminen olisi suotavaa, kuten esimerkiksi Ruotsissa on tehty. Suomessa on esiintynyt haluttomuutta säätää uusia kriminalisointeja, mutta toisaalta lakiin on lisätty esimerkiksi vainoamisen tunnusmerkistö, jossa tekojen toistuvuus otetaan huomioon. Siten rangaistuksen koventamisperusteiden täydentäminen voisi olla helpoin ratkaisu raskauttavien seikkojen

---

²⁰⁹ *Grevio's Baseline Evaluation Report Finland 2019*, s. 46–47.

täytäntöönpanemiseksi. Koventamisperusteita voitaisiin soveltaa mitattaessa rangaistusta erilaisista rikoksista, myös muista teoista kuin pahoinpitelyistä.

Katson kuitenkin, että myös pahoinpitelyn kvalifiointiperusteiden täydentäminen olisi perusteltua fyysisen parisuhdeväkivallan näkökulmasta. Vakava naiseen kohdistuva väkivalta tai lähisuhdeväkivalta voisi kvalifioida pahoinpitelyn törkeäksi tekemuodoksi. Vakava naiseen kohdistuva väkivalta ja lähisuhdeväkivalta voitaisiin määritellä omassa momentissaan ja tuoda siinä esiin sukupuolistuneen väkivallan piirteitä. Tällä sääntelyllä voitaisiin puuttua myös siihen ongelmaan, että nykyiset pahoinpitelyn kvalifiointiperusteet soveltuvat huonosti parisuhdeväkivaltatapauksiin. Kaiken kaikkiaan on tärkeää saattaa väkivallantekijät syytteeseen ja määrätä heille oikeasuhtaiset ja varoittavat rangaistukset. Lakimuutokset viestittäisivät sitä, että naisiin kohdistuva väkivalta otetaan vakavasti, ja että Suomi on sitoutunut noudattamaan Istanbulin sopimuksessa säädettyjä velvoitteita.